

X. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ZENEKAR

2003. SZEPTEMBER

- Egy szürke eminenciás arany érdemrendje
- Itt a kulturális rendszer-váltás ideje
- Uniós piacon a legjobban menedzselhető produktum a muzsika

Faludi Barbara: Öt etűd színeivel No. 1.

ZENEI KÖZÉLETÜNK

Búcsú Szkladányi Pétertől

4 |

PEARLE konferencia Angliában

Június 13-án és 14-én a Symphony Hall egyik kisebb konferenciatermében rendezték meg a PEARLE soron következő, 25. ülését. Az európai országok előadóművészeti munkaadói szervezeteinek nemzetközi szövetsége napirendjén belső szervezeti és európai uniós kérdések egyaránt szerepeltek. *(Bolvári-Takács Gábor)*

5 |

Egy szürke eminenciás arany érdemkeresztje

Sír László a Miskolci Szimfonikusokkal töltötte fél életét

„Egy zenekari igazgató háttérember, szürke eminenciás, a lényeg az, ami a pódiumon felhangzik. Az a dolgunk, hogy a muzsikáláshoz pénzt, embert, feladatot teremtsünk. A pénznek elegendőnek kell lennie, hatékonyan, célszerűen és gazdaságosan kell felhasználni. Mindig elég embert, zenészt, fellépőt kell biztosítanunk, akik jó muzsikusok. S a feladatból is mindig elegendőnek kell lennie, hogy működtetni tudjuk az együttest.” *(Réfi Zsuzsa)*

5 |

„Itt a kulturális rendszerváltás ideje”

Horváth Zsolt, az új pécsi zenekari igazgató igyekszik mindenre felkészülni

„Zenekaraink a rendszerváltás előtti reflexek alapján működnek – miközben az elmúlt 13 évben gyökeresen megváltozott a környezetünk –, így rosszul reagálnak a piac kihívásaira... A sok szereplős, forráshiányos magyar zenekari élet a jelenlegi formájában már nem tartható fenn sokáig, a közelgő EU csatlakozás a kulturális életben is számos ponton indukál változásokat. A következő tíz esztendőben újra kell gondolni valamennyi zenekar működési környezetét, tulajdonosi körét, s ennek kapcsán zenekarok megszűnésére is fel kell készülnünk.” *(Réfi Zsuzsa)*

7 |

Egy hagyományosan önálló és független zenekar története

Világviszonylatban is kevés együttes mondhat magáénak olyan hosszú történelmet, mint a Budapesti Filharmóniai Társaság, amely idén fennállásának százötven éves évfordulóját ünnepli. A zenekar alapszabályai is közel másfél évszázadosak, s az együttes ma is az egykori paragrafusok szellemében tevékenykedik. *(Réfi Zsuzsa)*

10 |

ZENETÖRTÉNET

Éljen soká...!

A Filharmóniai Társaság Zenekarának 150. születésnapjára hadd' kívánjam a másfélszáz éves fiataloknak, éljen soká, húzzák a vonót, fűjják a fát meg a rezet, pergessék a dobot, pergessék a hárfát. *(Breuer János)*

13 |

Magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában

Pablo de Sarasate: Zigeunerweisen Op.20

Hat eredeti magyar zenedarab – cigányos modorban

Talán nem múlik el nap, hogy a világ valamelyik rádió állomásán, TV-csatornáján ne csendülne fel Sarasate Zigeunerweisen-jének hat magyar dallama. Mindegyik magyar ember alkotása, a magyar hegedűs kultúra részeként épültek be a világ zenekultúrájába. Kodály kívánságának megfelelően, legfőbb ideje lenne ezt a világ tudomására hozni. És legalább odaírni a darab címe alá: Hat eredeti magyar zenedarab, cigányos modorban... *(Rakos Miklós)*

15 |

Ajtai Viktorról és Scholz Jánosról

27 | Széljegyzet Rakos Miklós tanulmányához *(Breuer János)*

Vaszy Viktorról – 100. születésnapjára emlékezve

Ha megkérdezném Gregor Józsefet, a Szegedi Nemzeti Színház és a New York-i Metropolitan sötét hangú oszlopát „hány óra”, bizonyos, hogy előbb Vaszyról tartana székfoglaló előadást, csak az után pillantana a csuklójára. És méltán... Hisz jó, ha 100 évben egy olyan zenekultúra-teremtő, nevelő karmester adatik nekünk, amilyen Vaszy Viktor volt... *(Breuer János)*

28 |

KRITIKA

CD: Veress Sándor szerzői CD-jéről

KÖNYV: Berlász Melinda: Weiner Leó és tanítványai

HANGVERSENY: A Matáv Szimfonikus Zenekar, Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Nemzeti Énekkar, MÁV Szimfonikus Zenekar, Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar, a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, Budapesti Filharmóniai Társaság, Debreceni Filharmonikus Zenekar, hangversenyeiről. *(Fittler Katalin)*

31 |

MŰHELY

„A muzsikusoknak is állandóan képezniük kell magukat!”

A Zeneakadémia rektorhelyettese, Tihanyi László nyilatkozik a zenekari zenészképzés módjairól, lehetőségeiről, valamint a hazai zeneélet egyéb kérdéseiről, többek között a szólistakarrier lehetőségeiről, a kétszintű diplomáról, a túlképzésről, a zeneoktatás átalakításáról, a folyamatos, zenekari munka melletti tanulásról és arról, hogy szerinte az uniós piacon a legjobban menedzselhető produktumunk a muzsika. *(Réfi Zsuzsa)*

39 |

HANGVERSENY NAPTÁR

42 |

MUSICAL LIFE

Peter Szkladányi died

4 |

PEARLE Conference in Britain

The regular, 25th session of PEARLE was held on June 13th and 14th in a small conference room of the Symphony Hall. The agenda of the international association of employers in the area of performing art included both internal organisational and European Union related issues. (*Gábor Bolvari-Takács*)

5 |

The golden cross of honour of a 'grey eminence' László Sír has spent half of his life with the Miskolc Symphonic Orchestra

"The director of an orchestra always stays in the background as a 'grey eminence': the sound you hear from the podium is what matters. Our job is to raise the money, acquire the people and organise the tasks that are preconditions for making music. There has to be a sufficient amount of money available, and it needs to be used with efficiency, economy and purpose, too. We have to provide the sufficient number of people, musicians, performers – good players. And it is a must to fill the calendar with enough assignments to keep the orchestra in operation". (*Zsuzsa Réfi*)

5 |

„The time has come for a regime change in culture”

Zsolt Horváth, new director of the Pécs Orchestra is doing his best to get prepared for everything.

"Our orchestras are driven by instincts formed before the regime changed, while our environment has undergone essential changes for the past 13 years. Small wonder orchestras do not respond well to the challenges imposed on them by the market ... The present-day orchestra life in Hungary, with its multitude of players and lack of sufficient funding, is not sustainable for much longer. The approaching EU accession will generate several changes in culture as well. The environment of operation and the ownership structures of all orchestras will have to be reconsidered within the coming 10 years and you have to get prepared to face the fact that orchestras may cease to exist." (*Zsuzsa Réfi*)

7 |

The history of a traditionally independent and self-reliant orchestra

There are few orchestras in the world with such a long history as that of the Budapest Philharmonic Company, celebrating its 150th anniversary this year. The Articles of Association of the orchestra are close to one and a half centuries old, and the orchestra still works in the spirit of the original clauses. (*Zsuzsa Réfi*)

10 |

MUSICAL HISTORY

Long live...!

On the 150th anniversary of the orchestra of the Philharmonic Company, I wish these young ones lived long, drew the bow, blew the brass and the woods, beat the drums, touched the harp. (*Janis Brewer*)

13 |

Hungarian violin tunes in European music

Pablo de Sarasate: Zigeunerweisen Op.20

Six original Hungarian musical pieces – in gipsy style

There is not a single day without the six Hungarian tunes of Sarasate's Zigeunerweisen played by some radio station or TV channel of the world. All of them were composed by Hungarian people, and found their place in the world's musical culture as parts of the Hungarian violinists' tradition. It is high time the world learnt this, just as Kodály used to wish so. It is also high time the following were added in the form of a subtitle: six original Hungarian musical pieces, in Gipsy style... (*Miklós Rakos*)

15 |

On Viktor Ajtai and János Scholz

27 | Side notes for Miklós Rakos' article János Breuer

27 |

About Viktor Vaszy — in memoriam his 100th birthday

If I asked József Gregor, the great dark voiced singer of the Szeged National Theatre as well as the New York Metropolitan: "what's the time", I am sure he would first deliver an academic speech on Vaszy first and look at his wrist only then. And with good reason, too. With a little bit of luck, we are given a conductor, creator of musical culture and great teacher – once in 100 years. ... (*János Breuer*)

28 |

REVIEW

CD: on the CD with work composed by Sándor Veress'
BOOK: Leo Weiner and his students by Melinda Berlász
CONCERT: On concerts given by the Matáv Symphonic Orchestra, National Philharmonic Orchestra, the National Chorus, the MÁV Symphonic Orchestra, the Danubia Junior Symphonic Orchestra, the Budafok Ernő Dohnányi Symphonic Orchestra, Budapest Philharmonic Company, Debrecen Philharmonic Orchestra. (*Katalin Fittler*)

31 |

WORKSHOP

„Musicians have to train themselves all the time!”

Deputy Rector of the Musical Academy László Tihanyi tells us about possible ways of training orchestra musicians, further possibilities, and other issues of the musical life of Hungary: among other possibilities the issue of building up a solo career, that of the two-level higher education degree, the question of over-training, the transformation of musical education, studies and life-long learning besides work in an orchestra, and the fact he thinks the country's most marketable product is music. (*Zsuzsa Réfi*)

39 |

CONCERT CALENDAR

42 |

Elhunyt Szkladányi Péter

1966-ban szerzett fuvolatanári képesítést Pécsen, majd próbajáték alapján a Pécsi Nemzeti Színház és az akkori Pécsi Filharmonikus Zenekar tagja lett. Zenekari tagként valamint az 1964-ben alakult Mecsek Fúvósötös fuvolásaként gyakran koncertezett bel- és külföldön. Muzsikusi tevékenységét több kitüntetéssel ismerték el az évek során.

A Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének felkérésére kutatásokat végzett és tanulmányokat írt Pécs 18–19. századi zenetörténetéről, amelyeket itthon és a szomszédos országokban megjelent kiadványokban publikált. A két neves 19. századi pécsi muzsikusi, Amtmann Prosper fuvolás és Weldinger Imre fagottos munkásságáról írt tanulmánya nyomán honosodott meg Pécsen a kettejük nevével fémjelzett főiskolai verseny. Dolgozott zenei szerkesztőként, zenekritikusként is.

1984-től ügyvezető igazgatói, 1989-ben igazgatói megbízással kezdte irányítani a Pécsi Szimfonikus Zenekart. A feladatot vonzónak találta, hiszen zenekari muzsikusként végigélte a vidéki együttesek tagságát sújtó érdektelenséget, a központi irányítás lélektelemségét és pontosan tudta, milyen feltételek megteremtésével lehet önálló gondolkodású, munkája iránt valódi felelősséggel érző zenekari muzikusokat „nevelni”. Erőfeszítései nyomán elkezdődött egy tervszerű létszámfejlesztés, mérsékelt gazdasági és szellemi önállósulás, új kapcsolat kialakítása a Zeneakadémiával, amelynek eredménye az utánpótlás fejlődését elősegítő ösztöndíj-rendszer kialakítása lett. Korábbi kapcsolatai és nyelvismerete segítségével elkezdődött a külföldi „piac” felmérése, a későbbi nagy-szerű turnék szakmai-gazdasági meg-alapozása.

Ezek a hangversenykörutak nagyon sokat jelentettek a zenekari tagoknak.

Nemcsak a felkérések, a nagyvilágba való kitekintés lehetősége, nem is mindig az egyébként létszükségletű anyagi vonatkozások miatt, hanem az utak során feltáruló csodálatos tájak, az utazás nyújtotta, más körülmények között elérhetetlen élmények okán. Nem volt elhanyagolható az utak reklámhordozó ereje sem, hiszen nemcsak a zenekar, de a magyar muzsika és Pécs városa is olyan helyeken vált ismertté, ahol addig talán azt sem tudták, hogy Magyarországon Budapesten kívül egy ilyen nevű város is létezik.

A muzsikuskok boldogan vállalták az ezzel járó munkát, pedig a mindig a bértábla szerinti minimummal fizetett zenekari tagok több mellékállással igyekeztek megélhetésüket biztosítani. Az alkalmazottak béremelése az elmúlt évtizedek egyik legkényesebb és legnehezebben kivitelezhető problémája volt, ezért Szkladányi Péter megpróbált lehetőséget teremteni a muzsikuskoknak a különmunkára (vagy ha úgy tetszik haknira), igyekezett a körülményekhez képest szakmailag is rangos, de legalább elfogadható fellépéseket szervezni. Így aztán a legtöbben nem rabszolgáknak, hanem a Bécsi Filharmonikusok hangszereseihez hasonlóan sokoldalúnak érezték magukat, akik többféle tevékenységgel teljesítik ki muzsikusi létüket.

Kollektívát teremtett, amelyben szívesen dolgoztak együtt a zenészek, gyakran a szabad idejüket is közösen töltötték el. Arra törekedett, hogy az legyen, aminek egy igazgatónak lennie kell: a munka feltételeit biztosító, a zenéhez értő „mindenesnek”, aki mellett a művészeti vezető valóban művészeti vezető lehet – nem kell támogatóként futó, pályázatokat gyártó, adminisztrációs gondokba fulladó irodistának lennie. Képes volt dönteni akkor, ha a művészeti vezető éppen külföldön tartózkodott – tudta ugyanis mi az, amit a zenekar el tud vállalni és azt is, mikor van már tele a naptára. Sok lehetőség

áll vagy bukik azon, hogy egy felkérésre ki és mikor ad választ.

Jó képességű, megbízható vidéki együttes – lehet, hogy sokan ezt kevésnek tartják. Hihetetlenül sokat ért egy ilyen meghatározás éppen a rendszer-váltást követő másfél évtizedben, amikor a súlyos gazdasági helyzet talán éppen a kultúrában jelentette a legnagyobb visszalépést. Olyan zenekar, amely megfelelő vezetéssel, egy-egy jó karmesterrel szinte bármire képes lehet.

1989-ben nyugdíjba vonult az együttes addigi zeneigazgatója, a Liszt-díjas Breitner Tamás. Szkladányi Péter az angol Howard Williamset szerződtette, aki hatalmas, addig szunnyadó művészi energiákat szabadított fel a zenekarban és a pécsi szimfonikusok látványos fejlődése elkezdődött. Ez a munka töretlenül folytatódott Williams távozása után is, amikor a német Nicolás Pasquet karmestert sikerült szerződtetnie. Ekkor kezdődtek a rendszeres CD-felvételek számos külföldi és magyar kiadónál, a közös munka a weimari zeneakadémia karmestereképző szakával. 1999-ig még két évre visszatért Howard Williams, mellette vendégként többször is fellépett Nicolas Pasquet is.

A szakmailag egyre rangosabb elismeréssel övezett zenekar számára komoly támogatókat szerzett, amelyek eredményeként 1991-től nemzetközi nyári zenei fesztivált szervezhetett, középpontban a szimfonikus zenekarral. Az együttes a legrangosabb kitüntetések birtokosa lett – 1998-ban Bartók Béla – Pásztory Ditta díjat kapott. Szkladányi Péter pedig a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét vehette át 1997. október 23-án.

Elévülhetetlen érdemeivel nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a Pécsi Szimfonikus Zenekar eljuthatott mai színvonalára és hatalmas lehetőségeinek kapujába.

PEARLE konferencia Angliában

Kánikulának aligha nevezhető, 20 fok körüli hőmérséklet fogadja a látogatót 2003 júniusában Birmingham-ben. A szél miatt hűvösebbnek tűnő levegőt a felhők közül olykor előbukkanó nap rövid időre felmelegíti, így aztán a járókelők vérmérsékletük szerint pólóban bámészkodnak, vagy éppen fázósan, sietősen összehúzzák ballonkabátjukat. Az angol iparváros sétáló és egyben főutcája a teljes városmagot átfogja, fél órás gyaloglással minden látnivaló útba ejthető. A többségében modern épületek közül azonban kiemelkedik egy csupa üveg- és betonpalota, amely Európa egyik leghíresebb koncerttermét rejt.

A Birmingham Symphony Hall több ezres befogadóképességű, ovális nagyterme számos világhírű művész fellépésének adott otthont. A hozzá kapcsolódó Nemzetközi Konferencia Központ helyiségei eltörpülnek mellette, de a bennfentesek tudják: a koncertterem formálisan a sorszámozott konferenciatermek egyike. Az épület ugyanis nagyjából európai közösségi pénzből épült, s a város vezetői a hivatalos papírokból – némi csalafintasággal – igyekeztek eltitkolni a nagyterem valódi rendeltetését, hiszen könnyen szemet szúrhatott volna a beruházónak a valódi kulturális funkció.

Június 13-án és 14-én a Symphony Hall egyik kisebb konferenciatermében ülésezett a PEARLE soron következő, 25. ülészsaka. Az európai országok előadóművészeti munkaadói szervezeteinek nemzetközi szövetsége napirendjén belső szervezeti és európai uniós kérdések egyaránt szerepeltek. Budapestet évek óta Kovács Géza, a Nemzeti Filharmonikusok ügyvezető igazgatója, mint a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége alelnöke képviseli, Birminghamban azonban – megfigyelőként – ezúttal a jelen sorok írója is ott lehetett.

A kétnapos tanácskozás számunkra legfontosabb eredménye kétségtelenül a Végrehajtó Bizottság újráválasztása, amelyet egy fővel bővítettek. Közmegegyezés alapján a jövő májusban csatlakozó tíz új uniós tagállam a testületben kollektíven egy helyet kapott, s erre egyedüli jelöltként, közfelkiáltással, Kovács Gézát választották meg. A megfigyelő tapasztalhatta: a választás eredménye nem véletlenül múlt. A magyar képviselő nagy közmegebecsülésnek örvend, álláspontjának súlya van, és nyugat-európai kollégái partnernek tekintik közös ügyeink tárgyalásakor.

Közös ügy pedig egyre több van. Csak a jelenlegi ülés napirendjében tallózva, a megbeszélendők között szerepeltek az EU kultu-

rális politikájával, a szerzői jogokkal, nemzetközi munkaügyi kérdésekkel, szociális ügyekkel, adózási és statisztikai problémákkal kapcsolatos témák. A tekintélyes mennyiségű írásbeli előterjesztés jelentős része más európai szervezetek által összeállított dokumentum, amelyek ismeretében a PEARLE hatékony lobbitevékenységet folytathat Brüsszelben. (Nem véletlenül itt működik a PEARLE titkársága.) Az Európai Unió működésének szerves részét alkotja az érdekérvényesítő mechanizmus, hiszen aligha lehetséges mindenki igényének megfelelő döntéseket, közösségi jogszabályokat hozni. A PEARLE szerepe tehát komoly, keretei között széleskörű tapasztalatokkal rendelkező, nemzetközi gyakorlattal bíró és hazájukban a művészeti szövetségekben vezető pozíciót betöltő személyek cserélhetik ki véleményüket, amely feltétlenül erősíti az előadóművészettel foglalkozó intézmények jövőbeni összeurópai szerepét és súlyát.

Magyarország közelgő uniós csatlakozása miatt e téren egyre inkább természetes közeg a nemzetközi együttműködés. A PEARLE ehhez nagy segítséget nyújthat. A szervezet következő üléseinek egyikét – éppen 2004 tavaszán, a csatlakozás előestéjén – Budapesten rendezik.

Bolvári-Takács Gábor

Egy szürke eminenciás arany érdemkeresztje

Sír László a Miskolci Szimfonikusokkal töltötte fél életét

Átmeneti munkának indult, Sír László ugyanis úgy vélte, két-három évig irányítja majd az együttest zenekari igazgatóként, utána pedig visszatér a tanításhoz. A néhány esztendőből huszonhárom lett, most nyáron pedig az újabb öt évre szóló kinevezését kapta meg a Miskolci Szimfonikus Zenekarnál. A zenekari igazgató ma is fiatalos lelkesedéssel, az újdonságokra nyitottan dolgozik, s minden mondatán, mozdulatán átsüt ennek a hivatásnak a szeretete. Több évtizedes, áldozatos munkáját most állami kitüntetéssel is elismerték, augusztus 20-án átvehette a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét.

– Muzsikusként a háta mögött lett a Miskolci Szimfonikusok zenekari igazgatója?

– Nem, csak zenehallgatóival. Magyar–német szakos tanári diplomám van, a zenekar előtt a városházán dolgoztam, a művelődési osztály helyettes vezetőjeként, s hozzám tartoztak a kulturális intézmények, köztük a Miskolci Szimfoni-

kus Zenekar is. Remeknek tartottam az együttest, kiválóan muzsikáló társulatnak, akiknek azonban a szervezethez képest már jócskán akadt gondok. Úgy véltem, ezen a területen segítségükre lehetek, s így lettem 23 évvel ezelőtt a zenekari igazgatójuk.

– Nem lehetett könnyű dolga, hiszen ebben az időben nem volt még igazán ki-

alakult hagyománya, hogyan is kell erről a posztról vezetni, segíteni az együttest.

– Valóban egyike voltam az elsőknek, s teljesen másnak képzeltem ezt a feladatot. Úgy véltem, ez is csupán egy munkahely, de elég hamar rájöttem, mennyire eltér a muzsikások világa az általam addig megismert közegetől. Nagy szerencsémre *Mura Péter* mellett kezdtem el dolgozni, aki

az együttes alapítója, zeneigazgatója volt, s rengeteget tanultam tőle. Az együtt töltött évek alatt elleshettem, hogyan működik egy zenekar, s hogyan kell bánni a művészekkel. Azért is nagyon hálás lehetek, hogy az első években eléggé korlátozott jogkörrel rendelkeztem, mert így nem követhettem el túl nagy hibákat, s egyre jobban belejöttem a feladatokba. Egyébként magam valóban átmenetinek szántam a zenekarnál töltött időt, két-három évnek, amely alatt szervezeti struktúrát, működő menedzsmentet építetek, ügyelek arra, hogy az együttes számára a legmegfelelőbb próbaterem épüljön, és segítsek egy új költségvetés megalapozásában, aztán pedig visszamegyek tanárnak. Fel sem merült bennem, hogy a fél életemet töltöm majd az együttesrel!

– *Ezek szerint nem azt érezte az első naptól kezdve, hogy végre megtalálta élete hivatását?*

– Beletelt némi időbe, míg megszerettem, s a magaménak éreztem ezt a pozíciót. Ráadásul az első időszakban a muzsikuskok is idegenkedve, némi gyanakvással fogadtak, azt gondolták, már megint a nyakukba ültettek egy teljesen fölösleges embert. Aztán mire 1984-ben elkészült az együttes székháza, s Kovács László lett a zeneigazgató – ő is már húsz esztendeje irányítja a zenekart! – megint ezer tennivaló akadt a társulat körül, melyekkel foglalkoznom kellett. Ekkorra már a zeneszerek is elfogadtak, megszerettek.

– *Milyen tennivalói voltak ebben az időszakban egy zenekari igazgatónak?*

– Teljesen mások, mint ma. Akkoriban még az Országos Filharmónia szervezte a zenekarok számára a hangversenyeket, bérleti sorozatokat, így nem kellett koncertrendezéssel, közönségszervezéssel foglalkozni, szponzorokat felhajtani. Elsősorban adminisztratív teendők adódtak, az első időkben ugyanis a zenekarnál nem létezett iktatás sem, a kollektív szerződés és rengeteg egyéb szabályzat is hiányzott. Emellett technikai kérdéseket is meg kellett oldani, köztük olyanokat, hogy rendben legyen például a próbaterem világítása, fűtése. A székház átépítésénél például nekem kellett a zenekar érdekeit képviselni, s elérni azt, hogy ne társtulajdonosok legyünk, hanem egyedüli lakók, s az épület valóban kielégítse az összes igényünket. Sikertelenül kialakítani az új költségvetési kereteket is. A nyolcvanas évek közepétől pedig még több lett a tennivaló, hiszen lehetett már koncerteket, külföldi

fellépéseket is szervezni, így itt ragadtam. Az utóbbi két évtized során lényegesen átalakult a tevékenységi körünk, hiszen ma már lemezkiadással, koncert- és turnészervezéssel, szponzorszerzéssel, marketinggel, kommunikációval is kell foglalkozni. Amikor ide kerültem zenekari igazgatónak, a zeneigazgatón kívül egy fél állású adminisztrátor és egy gazdasági vezető dolgozott az együttesrel. Ma persze már nem működhet így egyetlen zenekar sem!

– *Azért ma sincs olyan óriási apparátusa a miskolci együttesnek...*

– Ma már öten-hatan végezzük ezt a munkát. Nagyon örülök annak, hogy sikerült kicsit változtatni a szemléleten, így elértem, hogy legyen művészeti főtákarunk, főállású kommunikációs szakemberünk, s jövőre lesz végre főállású marketing-menedzserünk is! Érdekes módon a fenntartónk mindezt természetesnek veszi, a zeneszerek azok, akik ezt rosszabbul tűrik, s kissé értetlenül figyelik, hogy minek hozok ide még újabb és újabb embereket. Számukra ugyanis kevésbé érzékelhető, mi is ezeknek az új munkatársaknak a „haszna”. Remélem azért előbb-utóbb őket is elfogadják, akár csak engem! S bár zenekari igazgatóként rövid távra, öt esztendőre tervezetek, igyekszem azért minél jobban megalapozni a zenekar jövőjét, s olyan struktúrát életre hívni, amilyennel egy intézménynek a XXI. században működnie kell. Nemcsak a szervezeti felépítésben, hanem a koncert- és közönségszervezésben is erre törekszem. Remek publikum a miénk, hiszen a zenekarunk népszerűbb, mint a diósgyőri futballcsapat, mégis a fiatalokat nagyon nehezen

szólítjuk meg. Az ifjúsági hangversenyek nagyjából ma is ugyanúgy működnek, akár húsz évvel ezelőtt. Nagyobb hatékonyságra van szükség, ha azt akarjuk, hogy legyen közönségünk tíz év múlva is. Kísérletezni kell, s érdekeltté tenni a fiatalokat. Remélem, az idei évadban már elindul néhány kezdeményezés, amelynek eredményeként csökken a hallgatóságunk átlagéletkora...

– *Szerintem jól menedzselni, irányítani egy együttest művészet. Mi az ön vezetői ars poeticája?*

– Egy zenekari igazgató háttérember, szürke eminenciás, a lényeg az, ami a pódiumon felhangzik. Az a dolgunk, hogy a muzsikáláshoz pénzt, embert, feladatot teremtsünk. A pénznek elegendőnek kell lennie, hatékonyan, célszerűen és gazdaságosan kell felhasználni. Mindig elég embert, zenészt, fellépőt kell biztosítanunk, akik jó muzsikuskok. S a feladatból is mindig elegendőnek kell lennie, hogy működtetni tudjuk az együttest. Nagyon fontos elem az is, hogy harmonikus kapcsolatban dolgozzunk a zeneigazgatóval. Kovács Lászlóval mi feltétlen bizalommal vagyunk egymás iránt, s igyekszünk segíteni mindenben a másikat. Az egyik legnagyobb boldogság pedig az, amikor megvalósulnak az elképzeléseink, s estéről estére felhangzik a muzsika.

– *S ezek a koncertek igazán különlegesek lesznek, hiszen ebben a szezonban jubileumot ünnepelhet a Miskolci Szimfonikus Zenekar, fennállásuk 40. esztendejét.*

– Izgalmas hangversenyekkel várjuk a közönséget az ünnepi szezonban, s az évad kiemelkedő eseménye lesz a november 3-ai jubileumi koncert. A jövő év elején Budapesten is többször muzsikálunk majd, hiszen januárban, februárban és márciusban is adunk egy-egy hangversenyt a Zeneakadémián. Nagy öröm számomra az is, hogy szó van arról, egy mozit átalakítanak koncertteremmé, s igyekszem mindent megtenni azért, hogy ez a terv megvalósuljon. Negyven év után végre a zenei előadóművészet is otthonra lelne a városban, akár a képzőművészet, vagy a színház. Az új hangversenyterem nagy előrelépést jelentene a zenekar életében. Ez az a cél, amely engem is inspirál, s a mindennapos zenekari munka mellett ezért lobbizok. Néhány év múlva akár meg is valósulhat! A másik dolog, amit nagyon lényegesnek érzek, az az együttesben mostanában zajló őrségváltás. Igyekszünk az utánpótlást megfelelően beépíteni a zenekarba.

Nekünk a tehetségekkel nagyon jól kell gazdálkodnunk! Szerencsére a tavalyi fizetésemelésnek köszönhetően, már egyre több jelentkező akad a meghallgatásainkra.

– *A mindennapi teendők mellett mit tart a legnehezebb feladatának?*

– Nem könnyű erre válaszolni. Talán azt, hogy az ember a zenekarban meglévő sokféle, s időnként ellentétes igényt összehangolja, s képes legyen úgy táplálni az egyéni ambíciókat, hogy ezáltal a társulat váljon még jobbá és jobbá. Sokszor emberpróbáló feladat, sok türelem, belátás és empátia kell hozzá.

– *A vidéki együttesek élete, működése sok szempontból nehezebb, mint a fővárosi társulatoké. Miskolcon milyen helyi, speciális problémákkal kell még szembenézni?*

– A város jellegéből, a lakosság összetételéből következik, hogy az úgynevezett „magas kultúra” iránt kevesebben érdeklődnek, mint máshol. Ez a kisebb közönségréteg azonban roppant kitartó, s nagyon igényes. Elvárásaiknak megfelelni

bizony nem könnyű feladat. Egy szezonban 35 felnőtt koncertet adunk bérleti szorozatokban, ill. bérletszünetes formában, telt házak előtt. Szintén gond az is, hogy messze van a nyugati határ. A miskolci zenekar turnéi így költségesebbek, mint az ország másik felében működő együtteseké. Több költséggel jár minden utazásunk, így jobban kiesünk a szórásból. Viszont ezt igyekszünk különleges programokkal ellensúlyozni. Így 30–35 programot tanulunk meg egy szezonban, ami azt jelenti, hogy szinte minden hétre jut egy. Az állandó tanulási kényszernek köszönhetően pedig az együttes gyorsan és eredményesen tanul, nagyon fegyelmezett, s óriási a rutinja.

– *A Miskolcon végzett, sokszor igazán nem könnyű munkájáért augusztus 20-án átvehette a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét.*

– Nagyon meglepett ez az elismerés. Miskolc ugyanis nem az a hely, ahol záporoznak a kitüntetések. Boldoggá tett, magam miatt és azért is, mert ez valóban

azt jelenti, a város értékesnek tartja a zenekarnál folyó munkát. Nyáron egyébként újabb öt esztendőre kaptam meg a zenekari igazgatói kinevezésemet, s szeretném igazán jól, tartalmasan tölteni ezeket az együttesnél töltött, utolsó esztendőket.

– *A következő öt esztendőre szóló megbízást már nem vállalná el?*

– Nem, mert szerintem ilyen szempontból is ráfér majd az együttesre a frissítés. Én ugyan igyekszem arra törekedni, hogy az évtizedek alatt kialakult rutinom ne ölje meg az új ötleteket, s továbbra is próbálok nyitott maradni a világra, de úgy gondolom, ezt a hivatást is tudni kell abahagyni. A következő öt esztendőben minél több hosszú távú projektet indítok majd el, s persze szeretnék néhány maradandó dolgot is hagyni magam után. De ha a megbízásom letelt, át kell adnom a stafétabotot az új elképzelésekkel, friss energiával teli fiataloknak, hiszen ez szolgálja a zenekar érdekét, s ez az, ami a legfontosabb!
R. Zs.

„Itt a kulturális rendszerváltás ideje”

Horváth Zsolt, az új pécsi zenekari igazgató igyekszik mindenre felkészülni

Új struktúra, minőségi javulás, jobb marketing, jelentősebb fővárosi jelenlét, törzsközönség-növelés – számos olyan terv és elképzelés, amely segíthet abban, hogy a Pécsi Szimfonikus Zenekar új pozíciót szerezzen a magyar és nemzetközi zenei életben. Az együttes július 1-jétől kinevezett zenekari igazgatója, Horváth Zsolt rengeteg ötlettel és hatalmas energiával látott neki a zenekar jubileumi szezonjának szervezéséhez, s igyekszik minél előbb felkészülni a következő, nehéz évekre.

Úgy véli ugyanis, a kulturális rendszerváltásnak most van itt az ideje.

– *Több éves zenekari munka és tanítás után ült át a „másik oldalra”, az íróasztal mögé. Amikor kidolgozta zenekari igazgatói koncepcióját, mi volt a kiindulópont, a fő irányvonal?*

– Nagyszerű nálunk a zenészképzés, évről évre kiváló muzikusok hagyják el a főiskolákat, a remek egyéni kvalitások azonban nem mutatkoznak meg igazán az együttesek teljesítményében. A magyar zenekarok többségének szerkezeti-szervezeti felépítésében mutatkozó alapvető hiányosságok, az évek óta jellemző alulfinanszírozottság nem teszi lehetővé az optimum elérését. Zenekaraink a rendszerváltás előtti reflexek alapján működnek – miközben az elmúlt 13 évben gyökeresen megváltozott a környezetünk –, így rosszul reagálnak a pi-

ac kihívásaira. Muzsikusként idegenkedünk a fogalmaktól, pedig piaci vonatkozásban egy zenekar a szolgáltatási szektor szereplője, s versenytársa valamennyi kínálat, mely a szabadidős piacon jelentkezik. A Pécsi Szimfonikusokat Magyarország legjobb vidéki együttesének tartom, olyan zenekarnak, amely néhány fővárosi együttesrel is sikerrel veszi fel a versenyt. Az utóbbi évek munkájának köszönhetően úgy vélem, társulatunk minőségi robbanás előtt áll. Remek muzikusaink vannak, akik hajlandóak alaposabban, koncentráltabban dolgozni a holnap sikeréért. Megfelelő anyagi támogatással ez az együttes szárnyalni tudna!

– *Egy jó zenekari igazgató egyik ismérve pedig az, hogy szponzorokat, támogatókat gyűjt, egyszóval sok pénzt szerez...*

– Természetesen szeretnék lényegesen kedvezőbb anyagi háttérrel teremteni az együttesnek, de a pénzszerzés valóban csak az egyik – ha nagyon lényeges része is – a tevékenységemnek. A kezdő és legfontosabb lépés azonban az, hogy a Pécsi Szimfonikus Zenekar, mint intézmény, működése minden paraméterében profeszszionális legyen. Legfontosabb eleme természetesen, hogy kiváló teljesítményt nyújtson a zenekar, hiszen egy jó minőségű együttesnek egyszerűbb támogatókat szerezni. Ahhoz, hogy a legjobbak legyünk, zeneigazgatónk, *Hamar Zsolt* művészi munkája, együttesépítése mellett én igyekszem előteremteni, megszervezni minden mást. Fontos például kialakítani azt is, hogy az együttes művészeti taná-

csában valóban azok üljenek, akiknek ott a helyük, a szólamvezetők az arra legalkalmasabb muzsikuskok legyenek, akik nem csak adminisztrációs munkával foglalkoznak, hanem a valódi zenei irányítással is. Amikor nekiláttam az igazgatói feladatoknak, arra törekedtem, hogy ezek a funkcionális elemek rendben legyenek. Emellett roppant lényegesnek tartom a valós menedzsment és az egyedi arculat megteremtését is. Mindez nálunk – akár csak a vidéki zenekarok legtöbbszörénél – jelenleg nem létezik. Nincs rá pénz, s persze ember sem. Hiába 350 millió forint az éves költségvetésünk, ennek a kilencven százaléka bér, s ebből nem jut marketinges státuszra, reklámra. Pedig ezek nélkül szinte lehetetlen megteremteni az együttesek társadalmi beágyazottságát.

– *Az állami finanszírozás – ha elég alacsony is – de minden együttesnek jár, függetlenül attól, hogy kinek mekkora a törzsközönsége.*

– Ezt én nonszensznek tartom. A sok szereplős, forráshiányos magyar zenekari élet a jelenlegi formájában már nem tartható fenn sokáig, a közelgő EU-csatlakozás a kulturális életben is számos ponton indukál változásokat. A következő tíz esztendőben újra kell gondolni valamennyi zenekar működési környezetét, tulajdonosi körét, s ennek kapcsán zenekarok megszűnésére is fel kell készülnünk. Azok az együttesek lesznek jó helyzetben, akik a legkorábban teszik meg a megfelelő lépéseket. Én már most igyekszem felkészülni erre a helyzetre, s kialakítani a legjobb struktúrát a Pécsi Szimfonikusok számára.

– *Melyek az első lépései?*

– Számba kell venni és újra kell gondolni egy közönségbarát, a marketinget nem mint reklámeszközt, hanem szervezési elvet magáénak valló szimfonikus zenekari működést. A sikeres működés alapfeltétele természetesen a magas szakmai minőség. A többi hazai együtteshez hasonlóan a mi zenekarunk is sokat jár külföldre muzsikálni: évente négy hónapot töltünk Európa, Amerika országútjain. Sajnos, nem azért, mert annyira különlegesek vagyunk, hanem mert olcsó középkelet-európai szolgáltatóként megbízható színvonalat nyújtunk. Az EU-csatlakozás során alapvetően megváltozik a piaci környezetünk, így a versenytársi kör is. A meghívásokat majd elsősorban a zenekar image értéke határozza meg s a nyugati zenekari élethez hasonlóan – le-

számítva a kiemelt „A” kategóriás együtteseket – a működés döntő többsége a törzsközönséghez kapcsolódik, melyet kiegészít az image-ra is erős hatást gyakorló egy-két nívós turné. A minőségi fejlődés érdekében tehát a szakmailag megalapozatlan haknikat leállítottam.

– *S mit szólt ehhez a társulat? Hiszen az alacsony fizetések mellett a napidíjakból befolyó pénz is sokat számít...*

– Elfogadták a döntést. Amikor a különböző reformok kidolgozását elkezdtük Hamar Zsolttal, terveinkről szavazást rendeztünk a zenekarban, s ezekre az együttes döntő többsége igennel voksolt. A zenekari igazgatói pályázatomat is látták, a szabályok szerint személyemről is szavazott a zenekar, s ezekkel az elképzelésekkel, reformokkal együtt fogadtak el engem.

– *Az ön terveinek lényeges eleme a társadalmi beágyazódás. Jelenleg mekkora a zenekar törzsközönsége?*

– Ezeröttszáz bérletet adunk el egy 165 ezres városban. Más együttes törzsközönségéhez képest ez nem kevés, de ha arra gondolok, hogy Pécsen 120 ezer ember nem is hallott rólunk, akkor ez a szám elkéserítő! Már csak amiatt is, mert nehezíti a pénzszerzésünket. Egy politikus olyan ügyet támogat, amely széles társadalmi réteg számára lényeges. Nem fog – hiába ígérgetik már kerek száz esztendeje – hárommilliárd forintért koncerttermet építtetni ennek az ezeröttszáz embernek. Ráadásul a törzsközönségünk nagy része

nyugdíjas, a koncerteken elvéve látni fiatalokat. Ki fog tíz év múlva ott ülni majd az estjeinken?!? A legfontosabbnak azt tartom, hogy a szegmentált bérletvásárlói kör építése mellett sokkal többen ismerjék az együttes nevét, erősödjön a zenekart szimpátiával övezők köre, s az estjeink legyenek olyan lényeges társadalmi események, melyeken a helyi nobilitásnak illik ott lennie. A Pécsi Szimfonikus Zenekarnak húsz esztendei működése alatt nem voltak szponzorai. Nem vagyunk benne a PR-ral foglalkozók telefonkönyvében, kósza ötletként sem jutunk eszükbe. Ezen minél előbb változtatni kell! Természetesen ehhez alapfeltétel, hogy a zenekart valódi menedzsment irányítja: az első lépés már megtettük, sikerült elérnem, hogy ősztől legyen egy programmenedzserem és egy marketingmenedzserem.

– *S úgy hallom, a húsz éves évfordulót már új névvel is ünnepli a zenekar...*

– Valóban, a terveink gyakorlatilag a zenekar újrapozicionálását jelentik. Ehhez új arculatra van szükség, s ehhez új név is társul, bár egyelőre még a fenntartónkkal, az önkormányzattal folytatunk erről egyeztetést. De valószínűnek látszik, hogy 2004. január 2-án, az ünnepi koncerten már új névvel lépünk a közönség elé. Úgy vélem, így könnyebb lesz elfogadtatni itthon és külföldön is azt, hogy ez már egy másik együttes, nem az, amelyet eddig ismertek. Más teljesítményt nyújt és mások az igényei is. Az építkező

Muzsikálás, menedzsment és tanítás

Horváth Zsolt három élete

műhelymunka érdekében augusztustól pedig olyan évadot kezdünk, amelynek során egy-egy koncertre kéthetes periódusokban készülünk. Nem négy-öt, hanem tizennégy próbával játszunk el egy hangversenyt. Így talán még hamarabb megvalósul, s hallhatóvá válik az együttes minőségi javulása.

– *Mindez repertoárújítással is jár?*

– A koncertjeink programjára eddig sem lehetett panasz *Szkladányi Péter*nek köszönhetően. Komoly zenetörténeti tudással bírt, remekül ismerte a zeneirodalmat, s az a műsor, amelyet összeállított, minden területet lefedett. Megkérdőjelezhetetlen ízléssel dolgozott, bár a piac igényeire ő sem volt tekintettel. Mi most szeretnénk egy széleskörű felmérést készíttetni Pécsről arról, ki mit tud rólunk, s milyen műveket hallana szívesen a zenekar előadásában. Így végre szegmentáljuk a közönségünket.

– *S hol adják elő ezeket a válogatott programokat? Új helyszíneken is bemutatkoznak a következő szezonban?*

– Ősztől sokat játszunk Pécsről és a környező régióban is. Nagyon lényegesnek tartom, hogy ismét lesz fővárosi bérletsorozatunk, s a tervek szerint az évadban hét hangversenyen lépünk a budapesti publikum elé.

– *Milyen közönségréteget céloznak meg? Miben tudnak ezeken a koncerteken mást nyújtani, mint a többi fővárosi zenekar?*

– A budapesti bérletsorozatunk iránti érdeklődést elsősorban Hamar Zsolt zeneigazgató úr szakmai rangjára, image-ára építjük. Az ő vezetésével úgy vélem, estéről estére megtaláljuk majd azt a háromszáz embert, akik az óriási budapesti kínálat ellenére egy innovatív együttes, a Pécsi Szimfonikusok produkcióját választják. A lényeg azonban a jelenlét. Egy vidéki együttes számára nagyon fontos, hogy a nagybetűs fővárosi kulturális életnek is a szereplője legyen. A kultúrpolitikában pedig szintén a budapesti események számítanak elsősorban. Ahhoz, hogy felhívjuk önmagunkra a figyelmet, szükség van látványos, nagy hírveréssel járó fővárosi rendezvényekre.

– *Hogyan látja a magyarországi zenekarok jövőjét?*

– Azt gondolom, a jelenlegi helyzet fenntarthatatlan. Pécs városa akkora, mint egy budapesti kerület, mégis egyedül finanszíroz egy száz fős zenekart. Ez irdatlan terhet jelent, s Nyugat-Európában nem

Mindig úgy gondolta – már akkor is, amikor még csak zenei tanulmányokat folytatott –, hogy életében a muzsikálás mellett a tanítás és a menedzsment is fontos szerepet játszik majd. *Horváth Zsolt*ot ugyanis a trombitálás mellett fiatalkorától érdekelték ezek a tevékenységek is. Nagyon élvezte a szervezőmunkát, középiskolásként big bandet hívott életre, s az együttesrel még a Ki Mit Tud-on is sikerrel indultak.

A fiatal művész a pécsi zenei szakközépiskolát végezte el, *Neumayer Károly*, *Tamás János* és *Pecze István* növendékeként, s 1990-ben érettségizett. Már ezek alatt az évek alatt több zenei versenyen szerzett díjakat, s az iskola befejeztével külföldön tanult tovább, a Bécsi Zeneakadémián. Már ekkor is foglalkozott zenekari menedzsmenttel, *Günther Beer* volt a tanára, s roppant mód élvezte a császárváros nyüzsgő zenei életét. Igyekezett mindenütt mindent ellesni. Amellett, hogy operába, hangversenyekre járt, gyakorta muzsikálhatott a Bécsi Szimfonikus Zenekarban. Hat esztendő elteltével azonban úgy döntött, hazajön, itthon akarja folytatni az életét, s jelentkezett a Pécsi Szimfonikus Zenekar próbajátékára. Elnyerte az állást, s nemcsak az együttes tagja lett, hanem a Pécsi Művészeti Szakközépiskola trombitatanára is. Egy évvel később már a zenekar szakszervezeti vezetőjévé választották a muzsikusok. Számos szervezőmunkában is részt vett, alapító tagja volt 1997-ben a Nemzetközi Trombitás Napoknak és a Cziffra György Emlékfesztiválnak. A Magyar Trombitás Szövetségnek 1998-ban lett az alelnöke. Ekkor határozta el azt is, hogy előbb-utóbb, de megpályázza a zenekari igazgatói állást is. Tavalay szerzett másoddiplomát a Pécsi Tudományegyetem marketing-menedzser szakközgazdász szakán. Az utóbbi időszakban a Pécsi Szimfonikusok zeneigazgatójával, *Hamar Zsolt*tal együtt számos különböző reformkoncepciót dolgozott ki.

Szkladányi Péter, aki 18 esztendőn át volt az együttes zenekari igazgatója, 2002. december 31-i hatállyal mondott le posztjáról. Horváth Zsolt 2003. februárjában megbízott vezetőként kezdett neki a munkának, majd megpályázta az állást, s több jelentkező közül végül ő nyerte el a posztot. Így július 1-től az együttes kinevezett zenekari igazgatója. Azt sajnálja a legjobban, hogy emiatt már hónapok óta nem muzsikálhat, nagyon hiányzik neki a trombita, s bízik abban, hogy ősztől egy-egy produkcióban majd ismét visszaülhet az együttesbe. A szívének másik kedves tevékenységét, a tanítást is kénytelen volt csökkenteni, de lemondani semmiképp sem szeretne róla, hiszen az utóbbi három évben az ő növendékei szereztek meg az országos trombitaversenyek első díjait.

is talál ilyen fenntartási rendszert az ember. Magyarországon sem látok más utat, mint a szélesebb társadalmi körre támaszkodó működtetést, s így több szereplő között valóban sokkal arányosabban oszlik meg egy-egy együttes fenntartási költsége. A jelenlegi helyzet – a Nemzeti Filharmonikusok vagy a Magyar Állami Operaház kiemelt finanszírozása – óriási leszakadást idézett elő a költségvetést illetően az együttesek között, s még inkább ellehetetlenítette a vidéki zenekarok életét. Megfizethetlenné váltak a szölisták, s persze a tehetséges fiatal muzsikusokat is könnyű elcsábítani a jóval magasabb fizetésekkel. Valóban, azt az időszakot éljük, amikor végig kell gondolni, hogy melyek a versenyképes működés feltételei, s talán mindezt tekinthetjük úgy is, mint egy megkésített kulturális rendszerváltást. Persze,

meg kell találni mindehhez a megfelelő anyagi háttérrel. A vidéki városoknak, így Pécsnek sem lesz az együttes fenntartására több pénze. Ezért a közeljövőben lehetőség szerint bővíteni szeretnénk a tulajdonosi kört, így javítva az együttes budget-ét. Meg kell találnunk azt a biztos háttérrel, amelyben a muzsikusok bére versenyképes a többi együttesével. Erre jó esély kínál a közigazgatási reform, melynek úgy vélem, legkésőbb 2010-re meg kell történnie. Számunkra ez a kijelölt út. Ehhez persze megfelelő marketingre is szükség van. Tárgyaltam a Pécsi Rádióval, s azt már sikerült elérnem, hogy minden vasárnap játsszák le egy-egy koncertünk felvételét, emellett pedig sok interjú készüljön muzsikusainkkal, meghívott művészeinkkel. Talán a Pécsi Televízióval is születik majd hasonló megállapodás...

– A jó marketinghez, akárcsak a háborúhoz, három dologra van szükség – pénzre, pénzre és pénzre... Honnan teremti elő az ehhez szükséges anyagi háttérrel?

– Münchhausen-módra, igyekszünk a saját hajunknál fogva kihúzni magunkat a bajból. Arra törekszünk, hogy nagyon kevésből is a maximumot hozzuk ki. Sokan ingyen, baráti szívességből segítenek. Tudom, ez nem hosszú távú megoldás, de bízom a gyors áttérésben.

– Az önkormányzat tavaly azt állította, nagyobb anyagi támogatással igyekszik segíteni abban, hogy a pécsi zenekar még

jobb teljesítményt nyújtson. Mi lett a béért pénzrel?

– A polgármester valóban tett ilyen ígéretet, de az ötvenszázalékos közalkalmazotti fizetésemelés elvitte az általuk erre szánt összeget. S bár valóban, szeptember 1-től nálunk is minőségi bérpótlék bevezetésére kerül sor, de nem akkora összeggel, mint amelyről az egykori, önkormányzati előterjesztések szóltak. Annak azonban mégis örülök, hogy legalább a bérstruktúrába belekerült a minőségi bérpótlék. Remélem most már be van betonozva...

– S hogyan fogják ezt a bérpótléket elosztani?

– Szeptemberben meghallgatásokat tartunk, s az ott nyújtott teljesítmény alapján részesülnek a zenészek a pénzből. Egyébként ezt is megszavaztattuk az együttesrel, s a 95 muzsikusból 92-en döntöttek úgy, hogy ez lesz a legjobb módja a pótlékok elosztásának. A próbajátékok után pedig kezdetét veszi a jubileumi szezon, s remélem sokat, sok helyen beszélnek majd a megújult pécsi zenekarról!

R. Zs.

Egy hagyományosan önálló és független zenekar története

Százötven éves jubileumát ünnepli idén a Budapesti Filharmóniai Társaság

Világviszonylatban is kevés együttes mondhat magáénak olyan hosszú történelmet, mint a Budapesti Filharmóniai Társaság, amely idén fennállásának százötven éves évfordulóját ünnepli. A zenekar alapszabályai is közel másfél évszázadosak, s az együttes ma is az egykori paragrafusok szellemében tevékenykedik. Egyébként is különleges zenekar az övék, amelynek működési elvei sokban hasonlítanak a Bécsi Filharmonikusokéhoz, csak a magyar együttes az itthoni utolsó öt évtized különböző hátrányait szenved ma is. Részben ennek a következménye, hogy a nagy múltú együttes az utóbbi esztendőben szakadatlan küzdelmet folytat a fennmaradásért, s bár a másfél évszázadot ősszel impozáns eseménysorozattal ünneplik, azt még nem tudják, hogy a szezon második felében miből fizetik ki koncertjeik közreműködőit. A bevételeikből és az állami támogatásból származó pénz ugyanis csupán erre az esztendőre elég. A Budapesti Filharmóniai Társaság történetéről, jelenéről és terveiről a Választmány elnöke, Melis Béla beszélt.

– Ahhoz, hogy igazán világos legyen, milyen alapelvek alapján és hogyan működik a Társaságunk, a megalakulásunknál kell kezdenem. Az elbukott szabadságharcot követően a magyar önállóságot sokan kultúránk segítségével próbálták kivívni, s ezek közé az emberek közé tartozott Erkel Ferenc is. Az 1838 óta működő Nemzeti Színház operatagozatának és zenekarának is ő volt a vezetője, s ennek az együttesnek a muzsikusi voltak azok, akik maguk döntöttek arról, hogy életre hívnak egy társaságot, amely zenekari koncerteket szervez önmaga számára. A kezdeményezés szellemi atyja Erkel volt, s az együttesben játszó Doppler-fivérekkel együtt 1853 augusztusában kezdték el kialakítani a zenekar szervezeti felépítését, sajátos önkormányzati rendszerét. Ezért került már rögtön a kezdetekkor a

társaság szó a nevükbe, s alakítottak egy bizottságot is, amely a mai Választmány ősül szolgál. Erkel Ferenc felügyelete alatt megszervezték az első bérlétsorozatot, s mivel a Nemzeti Múzeumnak nem volt kész a szoborparkja, ezért a koncerteken befolyt pénz egy részét erre a célra ajánlották fel. A múzeum dísztermében 1853. november 20-án rendezték a legelső hangversenyüket, s ettől kezdve rendszeres résztvevői lettek a magyar koncertéletnek. A választott bizottság intézte a koncerteket, s ezek engedélyeztetését is. Ekkoriban még – a gyülekezést tiltó, s egyéb rendelkezések miatt – nem kerülhetett sor arra, hogy állandó zenekarrá váljanak, bár gyakorta léptek a közönség elé. Később, az 1867-es kiegyezést követően azonban már mód volt erre is, s megszületett a működési alapelveket, alapszabályt

tartalmazó, 32 paragrafusból álló irat is, amelyet ma a Bécsi Levéltárban őriznek. Az együttes számára a Bécsi Filharmonikusok szolgáltak mintául, hiszen a császárváros zenekara nyolc évvel idősebb, mint a miénk. Egyébként ők is tanultak tőlünk, átvették a bérleti rendszerünket. Egykori alapszabályunk első pontja ma is vállalt célt tartalmaz: „Az országos nemzeti színházi zenekar tagjai elhatározták, hogy Pesti magyar philharmoniai társulat cím alatt társulatot alakítanak, melynek célja kizárólag classicus becsű zeneművek előadása által a zeneművészet és különösen a magyar zene iránti érdeklődést mindinkább felébreszteni és állandósítani.” Ezek a paragrafusok a próbák rendjétől kezdve a honoráriumok elosztásáig a zenekar életének szinte minden elemét meghatározták.

– *De ekkor nem zenekarként, hanem társaságként alakultak meg...*

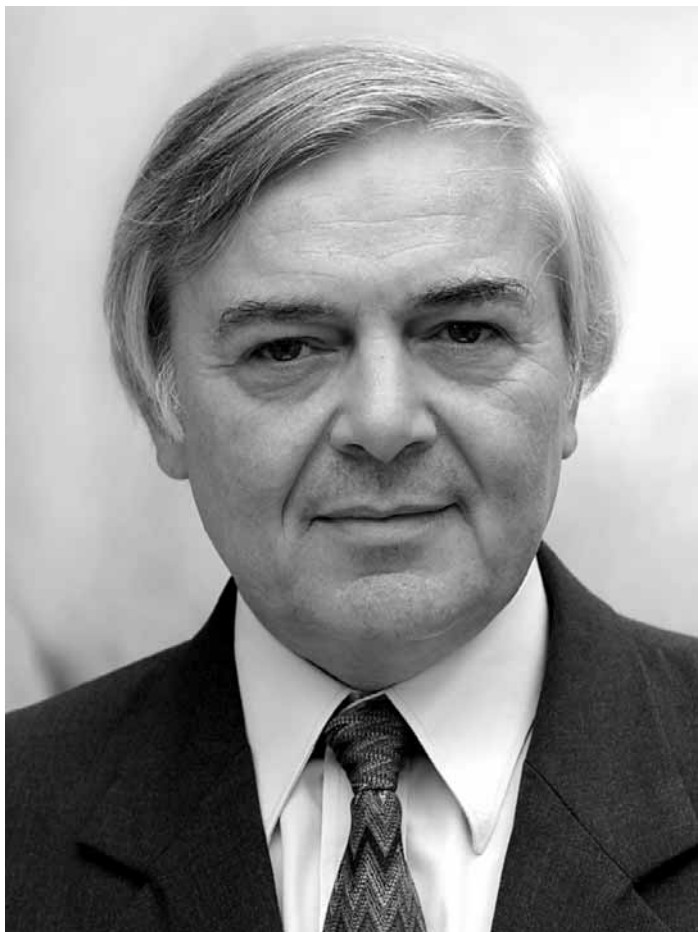
– Igen, mert a társaság működteti a zenekart, s így számos olyan tevékenységet is végezhetünk, amelyet egy kizárólag hangszeres együttes nem. Mi ma is, mint Budapesti Filharmóniai Társaság (egyesület) dolgozunk, de természetesen a zenekar az, amely estéről estére a közönség elé lép. A főváros neve egyébként később, a három városrész egyesítésekor került a nevünkbe.

– *A zenekar felépítése, működtetése valóban sokban hasonlít a Bécsi Filharmonikusokéra, a költségvetésük azonban – sajnos – eléggé különböző...*

– A negyven szocialista év... Ezek alatt az évtizedek alatt elkopott a törzsközönségünk, s nem hirdethettünk magunknak bérleti koncerteket. De térjünk vissza a múlthoz, az egykori eseményekből könnyebben érthető, mi is történt a zenekarunkkal. Az Operaház 1884-ben nyitotta meg a kapuit, s a Nemzeti Színház muzsikusai a dalszínházhoz kerültek. Ettől kezdve a zeneszerek esténként az opera- és balettelőadásokban játszottak, de emellett az Ybl-palotában, s a Pesti Vigadóban is rendszeresen adtak hangversenyeket. Ekkoriban alakult ki az a rendszer, mely szerint a zenekar tagságát az Operaház válogatott muzsikusai alkotják, akik színházi munkájuk mellett, saját szervezésben, szabadidejükben végzik koncertező tevékenységüket. Az együttes a 150 év alatt – s ebből közel 90 éven át Magyarország egyetlen hivatásos koncertzenekaraként – a zenei élet legnagyobb személyiségeivel alakított ki szoros kapcsolatot. A tiszteletbeli tagjaink között olyan nevek szerepelnek, mint *Bartók Béla, Johannes Brahms, Antonin Dvořak, Gustav Mahler, Kodály Zoltán, Richter János, Richard Strauss* vagy *Siegfried Wagner*.

– *Az elnök-karnagyaik névsora is ilyen impozáns, hiszen az alapító Erkel Ferenc-től Erkel Sándoron, Dohnányi Ernőn, Kerner Istvánon, Ferencsik Jánoson, Kórodi Andrásan és Erich Bergelen át Rico Saccaniig terjed.*

– A fennállásunk alatt adott, közel kétezer koncerten világsztárok is szerepeltek, hiszen dirigálta az együttest többek között *Brahms, Mahler, Dvořak, Furtwängler, Goldmark, Karajan, Kleiber, Mascagni, Ormándy, Nikisch, Prokofjev, Strauss,*

Stravinsky, Ravel, Rubinstein és Bruno Walter. De hogy ne csak a múltból idézzek neveket, az utóbbi időben a társaság estjein a közönségünk olyan muzsikussal találkozhatott, mint *Eliahu Inbal, Solti György, Marcello Viotti, Natalia Gutman, Ránki Dezső, Luciano Pavarotti, Perényi Miklós, Jurij Szimonov, Maxim Vengerov* vagy *Gyenyisz Macujev.* S több száz ősbemutató is fűződik az együttes nevéhez, olyan zene-történeti jelentőségűek, mint például *Brahms II. zongoraversenye, Mahler I. szimfóniája* vagy *Liszt, Bartók, Kodály, Weiner* vagy *Dohnányi* zenekari művei.

– *Azt gondolná az ember, ilyen nevek és koncertek olyan virágzó működést biztosítottak, mint amilyen a bécsi együttesé...*

– Sajnos, hatalmas anyagi bázisa a társaságnak korábban sem volt, de valóban jobban mentek a dolgok. A megalakulást követő első évtizedekben a koncertek bevételeiből és a különböző támogatásokból

viszonylag biztonsággal lehetett működtetni a zenekart, s az együttes komoly törzsközönséggel rendelkezett. Persze, a társaság fél évszázados fennállására született jubileumi kiadványában szereplő Ábrányi Emil-versben is nagy hangsúlyt kap a zenekar szegénysége, s előfordult az is, hogy Dohnányi Ernő a saját pénzével segítette ki az együttest, de mindennek ellenére a II. világháborúig sosem fenyegette megszűnés a zenekart. Elsőként a fővárostól kapott a Budapesti Filharmónikus Társaság támogatást, de a kulturális tárca és több mecénás is részt vállalt a fenntartásban. Még a háború első éveiben is koncerteztek, de a németek magyarországi bevonulásától kezdve egészen 1945 februárjáig nem lépett pódiumra az együttes. A világhégest követően kezdődik a társaság történetének középső működési periódusa. Megszületett az Országos Filharmónia, s ettől kezdve egyre inkább ez az intézmény szervezhette a koncertjeinket, az ottani vezetők döntöttek arról, hogy hol és hány hangversenyen lépünk a közönség elé, s kik muszikkálnak a Budapesti Filharmónikusokkal. Így sok szempontból meg volt kötve a kezünk, viszont viszonylagos

anyagi biztonságban dolgozhattunk, hiszen a kulturális tárca – akkor, a hatvanas években! – a koncertjeinkre évi egymillió forintot biztosított. Ezekben az évtizedekben a Művelődési és Közoktatási Minisztérium volt az együttes kizárólagos fenntartója. Az azonban elég rosszul hatott az együttesre, hogy nem rajtunk múlt, három vagy nyolc hangversenyt adunk egy szezomban, 1962-től megszűntek a saját bérleti sorozataink, és elveszítettük a törzsközönségünket is. A koncertjeinkre járó polgári értelmiség lassan elkopott, és sok időbe telt, míg új hallgatóság nevelődött helyette. De ha nem is úgy, ahogy mi szerettünk volna, azért működtünk, s a világ számon tartott benünket. S ha nem is volt nagy az önállóságunk, mégis a saját szabályzatunk alapján, a Választmány vezetésével dolgoztunk, s legalább a koncertjeinken fellépők zenekari listáját mi állíthattuk össze. Mindez 1989-ig tartott, a rendszerváltozásig.

– Ekkor lett Erich Bergel az elnök-kar-nagyuk, s az ő vezetésével egy új korszak kezdődött a zenekar életében...

– Igen, az ő irányítása alatt léptünk ki az Országos Filharmónia szervezetéből, amely akkoriban már kezdett szétesni. A kulturális minisztérium támogatásával megpróbáltunk visszaállni a háború előtti rendszerre, s ismét három különböző bérletsorozatot indítottunk az Operaházban. A dalszínház egyébként is mindig segítette a zenekar működését, biztosította az együttes számára az infrastruktúrát, a hangszereket, a koncerthelyszínt. Mindezért cserébe a három sorozatból az egyiket megkapta-megkapja az Operaház, övük a jegybevételel, miközben a fellépőket az együttes fizette és fizeti. A tizenhét koncertünknek az anyagi fedezetét 1994-ig a minisztérium biztosította. Ez évi 12-13 millió forintot jelentett. Aztán a tárca igyekezett megszabadulni a hatalmi pénzelosztástól, s létrehozta a Nemzeti Kulturális Alapot. Ettől kezdve ezért a pénzért nekünk is ott kellett pályáznunk. Rengetegen próbáltak náluk támogatáshoz jutni, így 1994-ben az addigi összegnek csupán a harmadát kaptuk meg. Más forrásokat nem tudtunk fellelni, s mindez következtében a társaság 1995-re a működésképtelen helyzetbe került. Mivel a törzsközönségünket is ekkoriban kezdtük újraépíteni, eleinte 200-250 bérletet tudtunk eladni, a belépők árát pedig nem lehetett radikálisan emelni. A hallgatóságunk létszámát aztán 1994-ben, 140 éves fennállásunk ünnepén növelte jelentősen Bergel Beethoven-sorozata, amelyre rengetegen voltak kíváncsiak, s ettől kezdve folyamatosan nőtt a hallgatótáborunk, mára már 2500 fős, stabil bérletréteggel rendelkezünk. A koncertjeink szinte teljes teltséget vonzanak, s bár ez tisztességes bevételt jelent, csak ebből a pénzből nem működhet egy zenekar. Így 1995-ben az anyagi csőd szélére jutottunk, s el is köszöntünk a közönségtől...

– De szerencsére mégsem szűnt meg az együttes. Hogyan sikerült úrrá lenniük az anyagi nehézségeken, ki volt a megmentőjük?

– Mivel sok cikk jelent meg az összeomlásunkról, s Göncz Árpád köztársasági elnök urat is meghívtuk egy Bartók-estre, így sikerült magunkra irányítani a figyelmet, s kaptunk a minisztériumtól egy egyszeri, a túléléshez elegendő segílyt. Ezt követően Magyar Bálint minisztersége idején sikerült kidolgozni egy konstrukciót, mellyel az NKA-tól a pályázatok útján

szerezhető morzsák helyett rendes alaptámogatáshoz juthatunk a miniszteri keretből. Ettől kezdve minden évben – előzetes egyeztetést követően – az NKA miniszteri keretére pályázhatunk, s ez az összeg (kezdetben 20 mára már 40 millió forint) ha nagyon szűkösön is, de elegendő a folyamatos működéshez. Ez az éves költségvetésünk kétharmada, hiszen pillanatnyilag 60 millió forintból kell gazdálkodnunk. Az NKA-tól kapott pénzből fizetjük ki döntő részben a hangversenyeink szereplőinek honoráriumát, s a jegybevételekből jut a többi költségre. Az állami támogatás azonban 18 koncertre nem elegendő, így évente csak 15 bérleti hangversenyen lépünk a közönség elé. Emellett akadnak persze egyéb – külső felkérésű – fellépéseink is, így egy szezonban átlagosan huszonöt este muzsikálunk.

– Turnék, vendégszereplések?

– Az operaházi elfoglaltság mellett nehéz hosszabb turnékat szervezni, de azért rendszeresen indulunk külföldi fellépésekre, évente öt-hat ilyen koncertünk van. Több esztendeje szerepelünk például Németországban, a Bad Kissingeri Fesztiválon, illetve Japán koncerttermeiben. Ebben a szezonban tíznapos spanyol turnéra is indulunk, tavasszal kelünk majd útra. Egyébként itthon is állandó meghívottjai vagyunk a jelentős programsorozatoknak, így a Budapesti Tavasz Fesztiválnak és a Budafestnek is.

– S hogyan tovább, mi lesz a százötvenegyedik esztendőben?

– Szeretnénk ezt a konstrukciót a jövőben is megtartani, s az NKA által adott támogatásból és a saját erőből működni, hiszen számunkra a leglényegesebb az önállóság, csak jó lenne, ha legalább mindez nagyobb anyagi biztonsággal párosulna. Nagy nehézséget jelent például, hogy a következő esztendei támogatásról minden évben csak szeptember tájékán tárgyal velünk a kulturális miniszter, s így nem tudom, hogy tavasszal az előre eladott, telt házas koncertjeinken miből fizetjük ki a szólisták fellépti díját. A pénzünk általában épp hogy január végéig elég. A zenei világban a sztárok naptára már 2004/2005-ig tele, én pedig örülök, ha néhány hónapot látok előre. Nehéz bárkit felkérni úgy, hogy nem tudom, hogyan, miből gazdálkodjunk majd ki a gázsiját. Nagyon fárasztó folyamatosan a borotvaélén táncolni. Bár inkább vállalom ezt, ha így megőrizhetjük a művészi függetlenségünket és önállóságunkat.

– S nem tudnak valamelyik önkormányzattal megállapodást kötni, mint ahogy néhány együttes tette?

– Sajnos nem, mert minden muzsikusunk állami közalkalmazott, így erre nincs lehetőség. Persze, azért igyekszünk minden lehetőséget felkutatni! De azt sem tartom működőképes megoldásnak, hogy az operaházi büdzsén keresztül kapjunk támogatás, hiszen a sok közös pont ellenére ez egy különálló, saját törvényei alapján működő együttes. Szervezeti kérdéseinkről a közgyűlésünk dönt, így a vezető karmestert, a választmányi elnököt és a hattagú választmányt háromévente titkos szavazással választjuk meg. Két közgyűlés között – döntéshozói jogkörrel – a filharmonikusok működését ez a fent említett, választott testület határozza meg. Szeretném, ha ez a jövőben is így maradna!

– Gondolom, azért már az is megoldás lenne, ha a minisztériumi támogatásról több évre előre meg tudnának állapodni, s esetleg garanciát kapnának arra, hogy ez az összeg követi az inflációt...

– Nagy megkönnyebbülést jelentene! Szeptemberben – reményeim szerint – találkozik az új miniszterrel, s bízom abban, hogy nemcsak a jövő évi támogatást illetően tudunk megállapodni, hanem a nagy jubileumi koncertünkhöz, amelyet november 20-án tartunk, is kapunk némi anyagi segítséget. A hangverseny műsora megegyezik az 1853-as, legelső koncert programjával, s az esten minden darabot más-más, hozzánk közel álló karmester dirigál. Így az ünnepi esten Kovács János, Lukács Ervin, Héja Domonkos és vezető karmesterünk, Rico Sacconi vezényli a filharmonikusokat. Ráadásul a jubileumra különleges CD-eket is megjelentetünk. Az utóbbi hat évben Rico Sacconi számos alkalommal dirigálta az együttesünket, ezeknek a koncerteknek az élő felvételéből készült egy 20 lemezből álló sorozat, amely szeptemberben kerül az üzletkebe. Emellett napvilágot lát egy dupla albumunk is, melyen az együttes történelmének legnagyobb karmesterei és legjelentősebb, elérhető felvételei kapnak helyet. Bízom abban, hogy az ünnepi koncert, a jubileumi lemezek is segítenek abban, hogy a kulturális élet vezetői felismerjék, a mi együttesünk olyan régi hagyományokkal rendelkező társulat és nemzeti érték, amelyből világviszonylatban is kevés van, s méltó a támogatásra!

R. Zs.

Éljen soká...!

A Filharmóniai Társaság Zenekarának 150. születésnapjára

Zenekar-alapításra 1853 nyaránál alkalmatlanabb időpontot keresve sem találhatott volna a két, Lembergől Pestre származott, Doppler-testvér – Ferenc és Károly – a Nemzeti Színház együttesének fuvolása, karmestere, magyaros hangvételű zenedarabok termékeny szerzője. Alkalmilag koncerteztek korábban is a Nemzeti Színház operatagozatának muzsikusi. De éppen a Bach-korszak kellős közepén kívántak rendszeresen s szervezett formában pódiumra lépni. A Bécszet képviselő helytartótanács viszont a legkevésbé sem vágyott arra, hogy bármi célból egyhelyen gyűljék össze sok rebellis magyar. Alkalmas terem sem igen akadt, miután Hentzi 1849-ben Budáról szétágyúzta a dunaparti első Vigadót. A Nemzeti Múzeum dísztermét kulcsra zárták, nehogy valami gyűlés tartassék benne.

Hanem a Dopplerek találtak nyitható kiskaput. Kubinyi Ágoston, a Múzeum igazgatója, parkosítani kívánta a klasszicista palotát övező teljesen elvadult területet; sétányokat, gondozott kertet kívánt látni intézménye körül. De pénze, az nem volt hozzá. Egy jótékonyági hangversenyre kapott engedélyt a helytartóktól 1852-ben, ám a bevétel távolról sem fedezte a kertépítés költségeit. S jött a két zenei vendégmunkás, tartának évadonként négy-hat hangversenyt, a tiszta bevétel egy része pedig a Múzeumkert javát szolgált. Ez a trükk megnyitotta a díszterem kapuját. A hatóság sem akart dzsungelt látni Pest legszebb középülete körül, s jóváhagyta a 47 muzsikus aláírásával ellátott kérvényt. Nem hat újdonság erejével, hogy zenekar alapításkor eminens szerepet játszik a pénz, legfeljebb az lehet meglepő, hogy az új koncertező formáció nem kapta, hanem adta. „Nehogy művészi tekintetben a kül- és belföld művelt városai mögött maradjunk” – volt az alapítók gondolata.

A 47 alapító közül mindössze négy viselt magyar vezetéknevet, zömmel német, néhány cseh-morva. Dehát mivé lett volna zenekultúránk, ha német ajkú muzsikus-lakosság nincs Pesten. Tudta Arany János 1861-ben: „Az utcán por, bűz, német szó, piszok.” (Vojtina ars poétikája). Bizonyosan

nem a Nemzeti Színház zenészeire gondolt, amikor a német nyelvet ebbe a cseppet sem hízelgő környezetbe tette.

1853. november 20-án kezdődött el a „Philharmoniai Hangversenyek” sora. Leghosszabb életű zenekarunk mutatkozott be ezen az estén! Kódolt műsorszám is volt e hangversenynek: Meyerbeer „Struensee”-nyitánya. Negyedszázada nyomozta ki Kórodi András, a Filharmonikusok elnöknagyja, hogy az időközben elfeledett Meyerbeer-opera címadó főhőse vérpadra juttatott szabadságharcos. A közönség 1853-ban bizonyosan tudta ezt, nem így a cenzúra. Lenyelte azt is, hogy a Filharmonikusok, még a kiegyezés előtt, rendszeresen játszották a rebelliót szító Rákóczi-indulót, Berlioz hangszerelésében, bár az tilalmi listán szerepelt. Újításnak számított – ebben a Bécsi Filharmonikusokat is megelőztük –, hogy a mieink kezdettől fogva bérletet hirdettek, ezzel teremtve meg a biztonságos működés feltételeit.

Filharmonikusaink névhasználatában a Társaság (egyesület) megjelölés hosszú ideig nem szerepelhetett, mivel a kiegyezésig az egyesülési jogot felfüggesztették. Az 1849 előtt alakult egyesületek nem működhetek, újak értelemszerűen nem jöhettek létre. Alapszabályát már 1867 nyarán kidolgozta a zenekar s azt 1870. január 24-én hagyta jóvá a belügyminiszter. Az immár legitím egyesület ez után nevezhette magát Filharmóniai Társaság Zenekarának.

Becses művészi tevékenységében ez persze nem jelentett lényeges változást. Kezdetül fogva Erkel Ferenc volt valamennyi Filharmonikus est karmestere – garancia a zenei színvonalra. A múzeum díszterme hovatovább szűknek bizonyult. Felépülte után menten elfoglalták a Filharmonikusok az új Pesti Vigadót; a IX. szimfóniával avatták 1865. március 25-én. Elhangzott még a Varázsfuvola nyitánya és egy ária Haydn Teremtés oratóriumából. E „költözködő” program is jelezte, a bécsi klasszikusok alkották a műsorstruktúra egyik pillérét, kezdettől fogva. A másik pillér a kortárs zene. Tömérdek Liszt, szép számú Wagner, majd Brahms, az ifjú Richard Strauss – és így tovább.

Érthető mód nemigen jut eszünkbe ma, hogy ezek a nagy mesterek is voltak kortársak, elismertek, vagy fanyalogva fogadottak, minden esetre kitörölhetetlenek egy 150 éves zenekar hagyomány-memóriájából.

Fél évszázadra az Erkelek határozták meg a Filharmonikusok arcukat: Ferenc és fia Sándor, zseniális karmester szintén. Utóbbi elismert Beethoven-specialista volt, száznál több Filharmonikus hangversenyt vezényelt, ő mutatta be Magyarországon Bach H-moll miséjét és a Máté passiót. A két Erkel között 1871-től négy évig nemzetközi sztárkarmester volt az együttes gazdája: Richter János, Wagner barátja, ki 1876-ban a Bayreuthi Festspielhaus megnyitóját előadását vezényli, majd Bécsben lesz minden zenei kulcspozíció birtokosa s a 19.-20. század fordulóján a fiatal Dohnányi, Bartók angliai karrierjét egyengeti. Pedig Richter korában még nem volt feltalálva a vándorkarmester, a dirigenst, jellemzően, ott temették, ahol karrierjét kezdte s ki sem tette a lábát – pálcáját – székvárosából. Vendéget Filharmonikusaink jobbára a 90-es években hívtak, amikor Erkel Sándor, az első elnöknagy betegsége okán nem vezényelhetett, (itt jegyzem meg, hogy budapesti négy éve alatt Gustav Mahlernek nagy hatása az operajátszásra volt, hisz mindössze egy teljes hangversenyt vezényelt).

A múlt század rövidebb első felét két elnöknagy határozta meg: Kerner István (1903-1908) és Dohnányi Ernő (1919-1944). Kerner, a hagyományörző, a bécsi klasszika és a romantika zenei nyelvújítástól ózdkodó jeles specialistája 1918-ig szinte valamennyi hangversenyt egymaga dirigálta, a nagy vendégjárás a Dohnányi-érára lesz jellemző. Amikor Kerner a posztot átvette, már évadonként kilenc-tízre növekedett a bérletes Filharmonikus esték száma, s egyre nőtt a bérletszünetes rendkívüli hangversenyeké. Csúcsra járatni 1914-15-ben sikerült a teljesítményt. 25 népszerű hangversenyt rendezett együttesünk a Vigadónál is nagyobb befogadó képességű, 3.100 ülést tartalmazó Népopera (ma Erkel-színház). Lehetővé az tette e roppant szériát, hogy a zenekar anyaintézménye, az Operaház első világhá-

borús évadját 1915. március 21-én nyitotta meg, a muzsikusok addig feladat nélkül maradtak. Kerner 1908-ban kipróbálta az akkor új Zeneakadémia nagytermét, de oda többé együttesét nem vitte, Dohnányi választja majd helyszínül a 20-as években (1930-tól lesz a bérletes esték tartós otthona az Opera, a vasárnapi nyilvános főpróbák maradtak az Akadémián továbbra is).

Dohnányi negyedszázadáról részletesen beszámoltam a Zenekar 2000. júniusi számában. Kiegészítésül jegyzem meg, közel 30 koncertre vitte Filharmonikusait vidéki városainkba. Nem sok, de Kaposvárott vagy Nyíregyházán és sok más helyütt e ritka látogatások jelentették a professzionális szimfonikus zenekari produkciót. Az ő elnök-karnagsága alatt vezényelt kora valamennyi jelentős külföldi karmestere. Toscanini az egyetlen kivétel, ő New York, Bécs Filharmonikusaival jött hozzánk.

Az első majd' 100 év történetéhez tartozik a zenekar által létrehozott szociális háló. 1882-ben alakult meg a Filharmoniai Társaság özvegy- és árvasegélyező egyesülete. A működő muzsikusok havonta tagdíjat fizettek s évente két hangverseny bevételét fordították e célra. 1921-ben jött létre a zenekar nyugdíjas tagjait segélyező Dohnányi-egyesület. Alaptőkéjét, 418 US dollárt az elnök-karnagy adta, ezért lett névadó (egy akkori dollár húsz zöldhasúnak felel meg

értékben ma!). Évente egy koncert bevétele került a nyugdíjalapba, meg a zenészek havi tagsági díja. Mindezeknek nyoma sem maradt 1945 után.

A Filharmoniai Társaság 90 éven át első volt az országban. Kapott ugyan komoly versenytársat, a Budapesti Hangversenyzenekart, 1930-ban, s utóbb a belőle alakított hivatásos Székesfővárosiakat, de megőrizte előkelő pozícióját, törzsközönségét. Úgy látszott, hogy a hagyomány folytatható, de a kor nem kedvezett az egyesületi formának, semmiféle civil szerveződésnek. A Dohnányi által elhagyott elnök-karnagy szék 15 éven át betöltetlen maradt. A háború utáni első esztendőkből még úgy látszott, az együttes megőrzi korábbi reputációját. 1948-ban kijutott Bécsbe. 1949-50-ben Klemperer, Kleiber, Molinari-Pradelli, Silvestri, Desormieres, Ferencsik vezényelte hat bérleti estjüket. Az ÁHZ és a stúdióból kilépő Rádiózenekar hamarosan nagyobb s fontosabb részt vállalt a hangversenyéletből.

A vezetőjüknek tekintett Ferencsik Jánost 1960-ban választhatták elnök-karnaggyul. Ám Ferencsiknek az Opera és az ÁHZ mellett – gondoljunk bontakozó nemzetközi karrierjére is – ideje, energiája a Filharmonikusok felvirágoztatására nemigen jutott. Ezért választották 1967-ben karmesterüknek, 1976-ban elnök-karnaggyuknak Kórodi András. Megszaporodtak a külföldi

utak, fesztiválszereplések, hosszabb turnék (Mexikó, Japán, stb.), a lemezfelvételek is. Itthon is emelkedőben volt az együttes csillogása. Az elnök-karnagy 1986-ban, egy hosszú olasz koncertúton végleg elhagyta zenekarárt, el a földi világot. Jött Erich Bergel, ez a finom, de nehéz természetű jeles dirigens, majd Ricco Sacconi, – de ez már nem történelem, hanem jelen idő.

1953-ban, a centenáriumon Szabolcsi Bence köszöntötte a jubilánst: „A százesztendő Filharmonia mindnyájunk kincse, mindnyájunk büszkesége, – lehetetlen, hogy népünk ne ismerje, ne ismerhesse fel benne lelkéből lelkedezett szülöttjét, tanítóját és tanítványát, hiszen nép és kultúra, művészet és emberközösség hogyan is lehetnének meg egymás nélkül, mitől újhodnának meg szakadatlanul, ha nem egymástól és egymásban! Minden nagy intézmény csak a legátfogóbb emberi eszmények, a legmélyebb nemzeti műveltség szolgálatában lehet és maradhat igazán nagy. Üdvözljük a százesztendő Magyar Filharmoniót, mely ezt az utat egykor felismerte s erre az útra méltó módon vissza fog találni.”

Hadd kívánjam a másfélszáz éves fiataloknak, éljen soká, húzzák a vonót, fújják a fát meg a rezet, pergessék a dobot, pengessék a hárfát!

Breuer János

Magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában

Hat eredeti magyar zenedarab – cigányos modorban

Pablo de Sarasate: Zigeunerweisen, Op. 20 (1878)

Pablo de Sarasate

(eredeti nevén Martin) Észak-Spanyolországban, Pamplonában született 1844. március 10-én. Édesapja karmester volt, tőle kapta Pablo öt éves korában első hegedűleckéit. Később Manuel Rodriguez Sáez-nél folytatja tanulmányait Madridban, és játszik Izabella királynő előtt is, a királyi palotában.

Egy 1724-ből való, nagyszerű Stradivari hegedűt kap tőle ajándékba, ráadásul az uralkodó biztosítja a 12 esztendő fiú számára, hogy Párizsban, Alardnál folytathassa tanulmányait, a konzervatóriumban. 1856-tól 1859-ig tanul itt, és első díjat nyer az intézmény által kiírt hegedűversenyen.

Eleinte mérsékelt sikerrel, amolyan „szalon-virtuóz”-ként kezd koncertezni. Programján opera-témákra készült variációk találhatók, a klasszikus repertoár egyáltalán nem szerepel műsorán.

1867-ben mindez megváltozik. Pablo 20 esztendő, amikor beleszeret a párizsi Saint Sulpice templom orgonistájának, Louis Lefébure-Wélynek zongorista leányába, Máriába.

Három évvel később már az esküvőt tervezgetik, amikor az egyik koncert-turnejáról éppen visszaérkező Sarasate megtudja, hogy a lány máshoz megy férjhez. Bár körülrajongják a hölgyek, soha nem tudja feldolgozni ezt a csapást, és élete végéig agglegény marad. De van még egy gyermekkori, szomorú esemény életében, ami hatással van későbbi éveire. Tizenegy éves, amikor útban Párizs felé, édesanyjával Bayonne-ban száll meg éjszakára. Este, amikor édesanyja szobájába megy, hogy jó éjszakát kívánjon, kolerában megbetegedett édesanyját holtan találja.

1867-től áttér a klasszikus repertoárra, amely felöleli a német mesterek, valamint a francia és belga hegedűiskola mestereinek műveit. Lalo a hegedűversenyét (Op. 20) és Symphonie espagnole című művét Sarasaténak ajánlotta.

Még csak 15 éves, amikor Saint-Saëns neki írja A-dúr (Op. 20) hegedűversenyét,

majd egy évre rá, Introduction et Rondo capriccioso című darabját, és húsz évvel később C-dúr (Op. 58) és h-moll (Op. 61) versenyművét. Németországban az akkor még zongoristaként működő hegedűssel, Max Bruch-hal turnézik, aki neki ajánlja 1878-ban írt II. (d-moll, Op. 44) hegedűversenyét, és Schottische Phantasie (Op. 46) című, 1880-ban készült hegedűdarabját.

1861-ben lép fel először Londonban, majd 1876-ban, bécsi koncertjével kezdi meg a német nyelvterületen adott hangversenyeinek sorát. Amerikában is turnézik, és amint egyik ottani kritikusa írja, „felülmúlhatatlanul adja elő a Spanyol táncokat.” Paganini műveket általában nem játszik, részben, mert idegenkedik tőlük, másrészt kicsi a keze, és nem fekszenek neki a nagy nyújtások.

Flesch Károly – aki intellektuális szempontból „az alacsonyabb jövedelmi kategóriába” sorolta Sarasatét –, előre megjósolta, hogy Sarasate hegedűdarabjai hosszabb ideig maradnak a hegedűsök repertoárján, mint a nála műveltebb, nagyobb tudású kollegáinak szerzeményei.

Sarasate, akit Flesch „a legmagasabb rendű szalon-virtuóz ideális megtestesítőjeként” jellemezte, óriási tiszteletdíjat kapott fellépéseiért. Olyan eset is előfordul Németországban, hogy 3000 márkát fizetnek neki egyetlen hangversenyért, amikor pedig még Joachimnak is csak 1000 márka jár.

Csaknem élete végéig koncertezik. Legutolsó éveiben játéka némileg megromlik. Hajlamos magasan intonálni és vibrátója sem olyan nyugodt, mint régen, de a közönségre gyakorolt varázsa mindvégig megmarad.

Hirtelen hal meg Biarritzban, 1908. szeptember 20-án, tüdőelégelenség következtében.

*

Lássuk, hogyan ír Sarasatéről Flesch Károly (Memoirs, New York, 1958, 42. l.): „Intellektuális szempontból Sarasatét az alacsonyabb jövedelmi kategóriába le-

Sarasate

het sorolni. Olyan volt, akit a francia egyszerű léleknek (simple d'esprit), kissé rögeszmésnek ír le, aki tubákos szelencéket és sétatálcákat gyűjt. (Megj.: amint Szigeti József: Beszélő húrok című könyvében (136. l.) írja, Sarasate szülőhelyén, Pamplonában, a Sarasate Múzeumban „...mindent megőriztek, ami rá emlékeztetett, hegedűitől, partitúráitól kezdve kézelőgomb- és sétatálcagyűjteményéig.”) Időnként előadott néhány szóra-koztató, könnyen felfogható aforizmat, amit barátja és földije, Fernandez Arbós (megj.: hegedűs és karmester, 3 évig Joachimnál tanult) aztán tovább adott a kortársaknak. Mint a szerencse fia, mesés pályafutása során kifejlesztett egy irgalmat nem ismerő, leírhatatlan közömbös-séget. Íme egy példa saját tapasztalatom-ból: Erzsébet, Románia királynéja bukaresti tartózkodása idején meglepetést

HELYREIGAZÍTÁS

Lapunk júniusi számának 22. oldalán, a bal oldali oszlop felső, valamint a középső oszlop alsó részén említett hangverseny dátuma helyesen 1922. márc. 24. Az ekkor elhangzott Mozart-mű a D-dúr (K306) hegedűszonáta volt.

akart szerezni számára, és meg akarta ismertetni a magyar Cigány melódiák szerzőjét a román cigányzenével. Ennek érdekében gondoskodott arról, hogy a legjobb cigányzenekar jöjjön játszani a palotába, és a tiszteletbeli vendégeken kívül egy nagy társaságot is meghívott. Sarasate gyanútlanul beállított, és a királyné sugárzó arccal tudatta vele, milyen meglepetést készített elő számára. A téli kertbe vezetete, ahol már várakozott a zenekar. Kíváncsi voltam a véleményére és csatlakoztam hozzájuk. Hallgatta néhány percig a román nemzeti muzsikát, és amikor a királyné a benyomásai iránt érdeklődött, meglehetősen szárazon válaszolt: »Hiszen ez rossz!«

Flesch, könyvében ugyanitt, az alábbiakat jegyzi meg Sarasate műveiről:

„Biztos vagyok benne, hogy ő hosszabb ideig fog vezető szerepet vinni a hegedű-virtuózok repertoárjában Zigeunerweisenjével és Spanyol táncaival, mint sok más, nálánál műveltebb, nagyobb tudású kollegája. Ki játszik ma bármit is kortársaitól, Sauretől – vagy menjünk vissza még jobban –, Bériot-tól, Alardtól, Sivoritól vagy Prume-től?”

Sarasate budapesti hangversenyei

Sarasate először 1877. március 7-én lép fel Budapesten, és 29 évvel később, 1906. március 16-án adja tizedik, és egyben utolsó hangversenyét a pesti Vigadóban.

A továbbiakban sorszámmal megjelölve közöljük budapesti fellépéseinek idejét, majd felsoroljuk azokat a műveket, amelyeket itteni szereplései alkalmával előadott, zárójelben feltüntetve, hogy a megnevezett darab hányadik koncertjén hangzott el.

1877. március 7. Pesti Vigadó kis terme
Zong. közr. m.: Anton Door (Bécs)
1877. március 9. Vigadó kis terme
Zong. k. m. : Anton Door

Pénteken, 1880. Január 16-án, esti 7 $\frac{1}{2}$ órakor
a városi vigadó nagy termében

SARASATE
hangversenye

Dévy Janka úrhölgy és a nemzeti színház zenekar
ERKEL SÁNDOR úr vezénylője és közreműködése mellett.

Műsorozat:

Bruch. Első hangverseny hegedűre zenekarkísérettel.
a) Előjáték, b) Adagio, c) Vége.
Sarasate úr.

2. a) Franz R. A tengeren.
b) Schubert. Margit a fonókán.
Éneklő Dévy Janka úrhölgy.

3. Saint-Saëns. Introduction és Rondo capriccioso.
Sarasate úr.

4. Mozart. Dal Figaró lakodalmából.
Éneklő Dévy Janka úrhölgy.

5. Sarasate. Cigánymódok, zongorakísérettel.
Sarasate úr.

A dalok zongorakíséretét Schwarz Gy. karmester úr vállalta el.
A Bösendorfer-féle zongora Chmel és fia úr. szállított urek saktárából való.

Hely-árak:
Körszék 3 frt., Zártszék 2 frt., Bemenet 1 frt. Jegyek kaphatók Rózsavölgyi és Társa urak zenemű-kereskedésében, valamint a hangverseny napján este a pénztárnál.

A hangversenynek ama t. cz. látogatói, kik akkor érkeznek, midőn az előadás már kezdetét vette, tisztelettel kérelmek, a terembe való lépést vagy ülőhelyeik elfoglalását, a hallgatóság érdekében addig késleltetni, míg a megkezdett darab vagy egyik tétel véget ért.

A Sarasate 1880. jan. 16-i, budapest hangversenyének műsorát ismertető műsorlap, amelyen (5. számként) először szerepel a Zigeunerweisen, „Cigánymódok” címmel.

1880. január 14. Vigadó kis terme
Zong. k. m.: Dunkl N. János
1880. január 16. Vigadó nagyterme
Közp. m.: Nemzeti Színház zenekara
Erkel Sándor vezényletével
Zong. k. m.: Dunk. N. János
1883. november 16. Vigadó kis terme
Zong. k. m.: Anton Door
1886. január 13. Vigadó nagyterme
Zong. k. m.: Bertha Marx (Párizs)
1887. december 2. Vigadó nagyterme
Zong. k. m.: Bertha Marx
1888. január 5. Vigadó
Zong. k. m.: Bertha Marx
1892. március 21. Vigadó Zong. k. m.: Bertha Marx
1906. március 16. Vigadó nagyterme
Zong. k. m.: Otto Goldschmidt

Versenyművek:

Bruch: 1. (g-moll), Op. 26 hegedűverseny (4),

Beethoven: D-dúr hegedűverseny 1. tétel (1),
Mendelssohn e-moll hegedűverseny (3, 5, 7)
Saint-Saëns: A-dúr hegedűverseny Op. 20 (5, 10)
Lalo: Spanyol szimfónia, Op. 21 (8)

Hegedűszonáták:

Beethoven: „Kreutzer” szonáta (Op. 47) Andante tétele (1); I.-II. tétele (9)
Raff: A-dúr szonáta (Op. 78) Nr. 2. (7)
Saint-Saëns: d-moll (Op. 75) szonáta (8)

Hegedűművek, átiratok:

Bach: 4 tétel az E-dúr partitából (10)
Chopin: Esz-dúr Nocturne, Op. 9 (1, 5, 6, 10)
Raff: d-moll szvit (2, 6)
a) Preludio
b) Menuetto
c) Moto perpetuo,
Ries: Szvit hegedűre, zong. kísérettel, Op. 27 (3)
a) Preludio
b) Romanze
c) Scherzo
Saint-Saëns: Bevezetés és Rondo Capriccioso (4, 6, 10)
Schubert: h-moll Rondo, Op. 70 (2, 7)
Schubert: Fantázia hegedűre és zongorára (6, 9)

a) Andante molto
b) Allegretto
c) Andantino
s) Allegro
Wieniawski: Orosz dalok (1)
Wieniawski: Legenda (7)
Wieniawski(?) Mazurka (7)
Mozart-Sarasate: Don Juan-fantázia (10)
Sarasate: Faust-fantázia (2, 3)
Sarasate: Spanyol táncok (Op. 21) (3)
Sarasate: Zigeunerweisen (Op. 20) (3, 4, 8)
Sarasate: Ballada (6)
Sarasate: Jota Aragonese (6)
Sarasate: Románc (5)
Sarasate: Habanera (5)
Sarasate: Muineira (Die Müllerin) (7)
Sarasate: Thème espagnol varié (7)
Sarasate: Malaguenna (10)
Sarasate: Introduction et Tarantelle (10)
Sarasate: Jota Caprice (10)

*

A 62 éves Sarasate utolsó, budapesti fellépésének egyik fültnéje, Matyéka Béla a következő sorokat jegyezte fel a

fennmaradt műsorlap (OSZK) hátoldalára:

„Ismét a legélvezetesebb esték egyike. Marx-Goldschmidt (megj.: Bertha Marx) betegsége miatt minden számot Sarasate töltött ki. Sarasaténál igazán áll Jókai mondása: „öreg ember nem vén ember.” Habár ő már vénnek is mondható, játéka még mindig fiatal, hol tüzes, hol érzelgős. Technikája még a legbiztosabb, igazán ha oda nem nézünk, nem is sejtethjük, hogy ez egy 60 éves öreg úr, ki minden szívet úgy megindít. Tónusának édessége, melegsége majdnem utolérhetetlen, szintúgy az igazi spanyolos tüzesége, mely leginkább saját műveiben nyilvánul. Ezekben a spanyol dolgaiban rejlik az ő igazi zsánerje, ezekben nagy ő. Persze ünneplésnek vége sem akart lenni, ami már majdnem természetes!”

*

Kodály, hátrahagyott írásaiában (Közélet, vallomások, zeneélet, Bp., 1989, 270. és 281. l.) a magyar rádió fontos szerepét hangsúlyozva írja Sarasate Cigánydalaival kapcsolatban, hogy „minden alkalommal fel kellene használni külföldi, idegennyelvű adásaiban, nyomatékosan hangoztatni, hogy ezek nem cigánydalok, hanem egy magyar ember saját szerzeményei, csak a cigányzenekarok népszerűsítették Európaszerte... Strauss, Lanner nevét szertevitték a világon darabjaik. Bezzeg Szentirmay Elemér a Sarasate cigánydalaiban rejtőzik, és a Csak egy kislány minden nyelvre fordítva bejárta a világot szerzője neve nélkül. Belföldön és külföldön is kutya kötelessége a rádiónak a magyar szerzők nevét ismertetni, nem elhallgatni. Itthon ködösít, tudatlanságot terjeszt, magyar öntudatot, önismeretet fogyaszt, külföldön a magyarság amúgyis fogyatékos becsületét kopasztja, ha továbbra is abban a tévedésben hagyja, hogy a magyar zene névtelen cigányok alkotása.”

*

Lépjünk vissza egy kicsit az időben, és olvassunk bele a Nefelejts című folyóirat 1859. évi 28. számába (lásd: Sárosi B.: Cigányzene..., 1971, 124. l.):

„Mióta hangjegyekről és hangszerekről beszélhetünk, azóta Lavotta, Csermák, Rózsavölgyi, Egressy Béni voltak a cigányok nagy mesterei, és ma sem járnak azok a maguk erejükön” – hangzik a lapban megjelent cikk írójának sommás véle-

ménye. Bár a cikk megállapításának kétségtelenül van némi igazság-tartalma, rögtön tegyük hozzá, hogy a társai közül kimagasló Bihari János verbunkos táncdarabjainak jelentőségére – akinek szerzeményeire a népes és kurucos elemek alkalmazása mellett az egyéni lírával átítatott, nagyívű dallamszövés, s a majd Liszt rapszódiaíában is megfigyelhető, a magyar népi tánc világában a régebbi időktől fogva érvényes, tempóbeli fokozatosságot szem előtt tartó, háromtagú formaelv követése (Lassú-Trió-Friss) jellemző –, Szabolcsi B. és Major E. kutatásai nyomán csak jóval később mutatott rá a magyar zenetörténet. Sarasate művének lengyel kiadásában – amit Eugenia Umińska készített el a nyomda számára – a következőket olvashatjuk „Cigány melódiák” címmel, a kiadó ismertetőjében:

„A Pablo de Sarasate munkásságát kitevő valamennyi kompozíció a nagy zenei szalonok számára készült. A megszkott dallamok mellett az effektusokban gazdag népi zenét, így a spanyolt és a magyart – mint például az Andalúziai Románc, Malaguena, Tarantella vagy a Cigány melódiák című művekben –, átdolgozásait és fantáziáit különböző, ismert dallamokból vagy zongorára írt dalokból (például Chopin Esz-dúr Op. 9. Noktürnjéből) vette.

Miként Sarasate más művei, a Cigány melódiák is igen hatásos módon, de mégis a jó ízlés határait tiszteletben tartva készült, úgy, hogy ne megbotránkoztassa a régimódi, konzervatív közönséget, hanem varázslatos hatást gyakoroljon rá. A mű varázslatát az adja, hogy a zeneszerző a magyar-román zenei folklór motívumait ötvözi saját zsenialitásával.

A művet előadó művész számára tér nyílik, hogy próbának vesse alá magát, meddig terjednek képességei, ugyanakkor a cél mégiscsak az, hogy a zeneművet ne tegyék tönkre. Az előadó segítségére lehetnek a híres, tehetséges lengyel hegedűművész, Eugenia Umińska gondolatai: »Nagyon nehéz pontos és részletes útbaigatást adni ennek az igen dinamikus műnek az eljátszásához. A művésznek képességeihez mérten leginkább a cigány előadói stílust kell utánoznia. Ezt a legjobban úgy érheti el, ha meleg, erőteljes hangon, temperamentumosan játszik. Ezt az erőteljes, improvizatív játéktípust mindenképpen a megadott ritmus és a természetes zenei lüktetés határain belül kell alkalmazni. Ezen határok tiszteletben

Pablo de Sarasate

tartása hozzásegíti a művészt, hogy a művet saját előadói stílusa hozzáadásával, de a jó ízlés határain belül, cigányos stílusban tudja tolmácsolni a műértő közönség számára.» Megjegyzés: E. Umińska (szül. 1910, Varsó) a varsói konzervatóriumban, majd Prágában Sevcíknél és Párizsban Enescunál tanult hegedülni. 1963-tól a krakkói konzervatórium igazgatója volt.

Tehát amint olvashattuk, az 1964-ben, Krakóban megjelent lengyel kiadás a „magyar-román zenei folklór motívumait” tünteti fel forrásként.

Mielőtt a világszerte ismert hegedűdarab megszületésének körülményeivel, zenei anyagának forrásaival részletesen foglalkoznánk, lássuk, kinek ajánlotta művét Sarasate.

Szarvady Frigyes

A Zigeunerweisen ajánlása, Szarvady (Hirsch) Frigyesnek (1822. Újvidék – 1882. Párizs) szól. Szarvady jogász és újságíró volt, aki a szabadságharc idején, Kossuth megbízottjaként diplomáciai feladatokat látott el Franciaországban. A szabadságharc bukása után is a magyar ügyet szolgálta, hírlapi cikkeivel igyekezett rokonszenvet kelteni Magyarországra. A magyar emigrációval – köztük Türr Istvánnal, Teleki Lászlóval – szoros kapcsolatban állt, ő rendezte sajtó alá Kossuth iratainak francia kiadását. Feleségül vette Wilhelmine Clauss, prágai születésű, német zongoraművésznőt, aki

Bihari „Lassú Magyar”-ja („Requiem fia halálára”) Ruzitska Ignáctól való kéziratának részlete (megjelent 1823 novemberében, a Magyar Nóták Veszprém vármegyéből c. sorozat I. számaként), és annak Bartay Ede gyűjteményében (Pest, 1860) megjelent kiadása, amely alapján Sarasate feldolgozása készült.

Párizsban működött. Mint tudjuk, Sarasate 1856–59 között, a párizsi Conservatoriumban, Alard növendéke volt, tehát lehetséges, hogy Szarvadyék és a fiatal Sarasate ismeretsége már ezekben az években megalapozódott. Sarasate egyébként Párizsban, a rue du Bac-on lakott. A Zigeunerweisen mintegy 20 évvel későbbi, Szarvadyak történt ajánlása valószínűleg hosszabb, tiszteletteljes kapcsolat eredménye.

*

A Pesti Napló 1877. március 6-i száma hírül adja, hogy Budapesten, március 7-én este, a Vigadó kis termében Pablo de Sarasate spanyol hegedűművész lép fel Anton Door bécsi zongoraművésszel.

Ez Sarasate első fellépése a magyar fővárosban. Beethoven Op. 47-es szonátájának variációs tételét, Beethoven hegedűversenyének 1. tételét játssza saját kadenciájával, majd Chopin „Éji kép” (Op. 9) és Wieniawski: Orosz dalok c. kompozíciójával zárul a hangverseny.

Az Egyetértés c. lap március 8-i száma megírja, hogy csak 8-kor tudták elkezdni a fél 8-ra meghirdetett hangversenyt,

mivel a hatalmas tömeg zsúfolásig megtöltötte az előcsarnokot.

Sarasate Stradivari hegedűn (Wieniawski febr. 27-én és márc. 2-án Amatin) játszott – írja a lap. „Játéka rendkívüli, s valóban igazolta a róla elterjedt hírt, hogy még Wieniawskyt is felülmúlja, correct és finom játéka által – amiben azonban Wieniawsky felülmúlja, az a tűz és erő, mely az embert elragadja s lelkesíti...”

Második alkalommal márc. 9-én ugyancsak a Vigadó kis termében lép fel Sarasate és Door. A spanyol hegedűs Schubert h-moll Rondóját, Raff d-moll szvitjét és végezetül saját szerzeményét, a bravúros technikát igénylő Faust-ábrándot adja elő.

A Zigeunerweisen-t először 1878-ben adja ki Lipcsében a Senff kiadó. Feltételezhető tehát, hogy Sarasate, előző évi, budapesti fellépéseinek idején jutott hozzá Bartay Ede: 30 Eredeti Magyar Zenedarab (Pest, 1860) című gyűjteményéhez, s benne az általa kiválasztott 5 magyar verbunkos tánc dallamához, valamint Szentirmay Elemér 1874-ben megjelent „Csak egy szép lány...” kezdetű, a „Falu rossza” című népszínmű révén 1877-ben már ország-

szerte jól ismert dalához. Sarasate három évvel később jön második alkalommal Budapesten, és 1880. január 14-én játszik a Vigadó kis termében. A Pesti Napló január 15-én így ír a koncertről:

„Sarasate mai hangversenyének fénypontját Mendelssohn hegedűversenyének finom, ritka tökélyű elegáns előadása képezte, mely után a közönség szünni nem akaró tapsvihara folytán az ő úgynevezett cigány dalaiból, illetőleg magyar népdalok átirataiból kedveskedett egynehánnyal...”

Ekkor, 1880. január 14-én, a Pesti Vigadó kis termében, ráadás-számként csendültek fel először Sarasate előadásában, Budapesten a Zigeunerweisen magyar dallamai!

Amint a második hangversenyről a Pesti Napló írja, a január 16-i, a Vigadó nagytermében tartott koncert eredetileg közreadott műsorát a közreműködő Dévay Janka énekesnő betegsége miatt megváltoztatva, a Nemzeti Színház zenekara első számként Mozart: Figaro-nyitányát játszotta Erkel Sándor vezényletével.

Sarasate Bruch I. (g-moll) versenyművét és Saint-Saëns: Bevezetés és Rondo capriccioso-ját adta elő, majd „Spanyol táncok” című saját kompozíciójával hállalta meg a tapsot.

Amint a mellékelt műsorigénylő látható, utolsó számként hangzott el Sarasate előadásában a „Cigánymódok” illetve – amint a német nyelvű műsorigénylő olvasható – a Zigeunerweisen.

Az olvasónak valószínűleg rögtön szemet szúr a „Cigánymódok” elnevezés, ahogyan a Rózsavölgyi és Társa cég Sarasate művét a magyar nyelvű műsorigénylőn feltüntette, hiszen mindannyian a „Cigánymódok” változathoz szoktunk hozzá. Pedig Rózsavölgyiek nem marasztalhatók el a fordítást illetően, hiszen a német „die Weise” szó 1. jelentése: mód, szokás, módor, 2. jelentése: dallam, 3. jelentése: nóta.

Homoródi

Figura

LASSU

TRIO.

Lavotta Homoródi nótájának eredeti kézírata (OSZK)

A Homoródi nóta Bartay Ede közreadásában (Pest, 1860). Bartay a mű keletkezését 1790-re teszi.

X. Langsam

XII. Langsam

Kossovits József: XII. Danses Hongroises (Bécs, 1800 körül) c. sorozatának 10. és 12. számú „Lassú”-jának 1. ütemét ritmikailag szempontból összehasonlítva hasonló ritmikailag formulákat találunk, mint a Homoródi nóta 1. ütemében, ha egymás mellé tesszük a Lavotta- és Bartay-féle változatot.

A fentieket figyelembevéve legfeljebb annyit jegyezhetünk meg, hogy a „Cigányosan” címadás szerencsésebb lett volna.

Ha elolvassuk a Zigeunerweisen 1961-es, lipcsei (Peters) kiadásához közreadott, a darab előadására vonatkozó, Sarasate által adott útmutatás számunkra leginkább hitelesnek tűnő, francia nyelvű változatát, abban is a „cigányzenei játék módjára” történő utalással találkozunk:

„Lehetetlen pontosan előírni ennek a műnek az előadását. Egészen szabadon, szinte ad libitum kell játszani, hogy ezáltal a rögtönzészzerű cigányzenei játék módját érezzük el” – írja Sarasate. Persze egyáltalán nem kell csodálkoznunk, hogy az első lipcsei kiadás nyomán a „Cigánydalok” változat ment át a köztudatba, gondoljunk csak Liszt Párizsban megjelent, „A cigányokról és a cigányzenéről Magyarországon” című, idehaza nagy vihart kavarázó könyvére (Pesten 1861-ben magyarul, majd németül is megjelent, majd 1883-ban Lipcsében is), amely szerint Liszt a magyar énekeket „a mint azok falvainkban találtatnak” nem tartja figyelemre méltó értékeknek, és meggyőződéssel vallja, hogy a nemzeti zene megteremtői a cigányzenészek.

Liszt tévedését persze kár lenne eltulozni, hiszen a népi vagy népies zenében az előadó nem előre kidolgozott kotta alapján tolmácsolja a művet, hanem minden alkalommal aktívan vesz részt az alkotás folyamatában, és ez a cigányzene-

szek esetében egészen természetes. Persze tévedés lenne azt hinni, hogy a magyarság zenei ízlésének, hagyományának ne lett volna döntő szerepe a cigányzenészeknél látszólag állandóan „kéznél levő”, rögtönzészzerűnek tűnő játékelemek kifermálásában.

Mindenesetre megállapítható, hogy Liszt erősen vitatható könyvének megjelenése után a meglehetősen kétértelmű Zigeunerweisen-elnevezés még csak növelte azt a homályt, ami Liszt cigányokról írt, romantikus hangvételű műve nyomán Európa-szerte kialakult. Egyébként Sarasate feldolgozásának megjelenése idején a koncertlátogató közönség előtt már ismert volt Liszt legvirtuózabb tanítványának, a Varsóban született Carl Tausig (1841–1871) zongoraművésznék egyik legsikerültebb – egy Bihari Jánostól való „Friss Magyar”-t (Magyar Nóták Veszprém vármegyéből, 69. szám, amely Bartay gyűjteményének 7. oldalán található) is tartalmazó – „Ungarische Zigeunerweisen” című, korábban ugyancsak a lipcsei Senff kiadónál megjelent zongora-

darabja, tehát a német nyelvű címadásnak voltak előzményei.

A Zigeunerweisen-elnevezésben rejlő kétértelműség tehát a külföldi kiadványok révén (Gipsy Airs, Airs Bohémiens, stb.) az „egzotikusabb” „Cigánydalok”-verzió győzelmével végződött. Az 1878-as lipcsei kiadás közreadói nyilvánvalóan nem helyeztek súlyt arra, hogy egyértelműen különbséget tegyenek cigánydalok és cigányos modorban feldolgozott magyar dallamok között. Mivel korunk embere már sokkal kritikusabban közelíti meg a múltból ránk hagyományozott, téves hiedelmeket, legfőbb ideje lenne végre ki-gyomlálnunk a világ zenekedvelőinek tudatából ezt a túlhaladott, hamis cigányzene-szemléletet.

Major Ervin: Fejezetek a magyar zene történetéből c. könyvében (Bp., 1967, 145. l.) írja a Zigeunerweisen budapesti bemutatója kapcsán: „Sarasate nem tün-tette fel a dallamok szerzőit: Bihari és Lavotta nem tiltakozhattak már verbunko-saik kisajátítása ellen – Szentirmay E. azonban követelte, hogy az ő neve is szerepeljen e mű további előadásai során.

Így az 1888. jan. 5-i budapesti Sarasate-hangverseny műsorán a következő megjegyzés volt olvasható: »Der Mittelsatz in den Zigeunerweisen ist nach dem Liede Szentirmay-s: Csak egy szép lány componirt«. (A Zigeunerweisen középső tétele Szentirmay Csak egy szép lány című dala nyomán készült.) Sarasate későbbi budapesti hangversenyeinek műsorán azonban többé nem találkozunk e művével. (Földesy Arnold a Liszt Ferenc Zene-művészkör 1899. ápr. 28-i hangversenyén gondolkára átírva adta elő.)”

Major említi, hogy a Zigeunerweisen-ben feldolgozott öt dallam közül négy a Bartay-féle gyűjteményből származik, de megállapítását pontosítanunk kell: Sarasate hat magyar dallama közül öt szerepel Bartay kiadványában, a hatodik pedig Szentirmay dala.

Szentirmay „Elemér dalai” című kiadványáról az első hírrel a Fővárosi Lapok 1873. december 19-i számában találkozhatunk („Rövid hírek” rovat), melyben a szerző kéri dalfüzete előfizetőit, hogy január 10-ig legyenek türelemmel, mert „a mű bécsi vállalkozója a világtárlat alatt

alkalmi művek készítésével volt elfoglaltva...”

A 20 dalt tartalmazó, 1873-ban készült kiadvány tehát 1874-ben jelenik meg, benne a később világhírűvé vált „Csak egy szép lány” kezdetű dallal. Ez a dallam 1875. január 15-én már a „Falu rossza” c. népszínmű betétdalaként – a cselekmény-be illő szöveggel („Alig virrad”) – is elhangzik. A dal hamarosan külön kiadás-ban is megjelenik, amit a Zenészeti Lapok 1875. április 18-i száma így ad hírlül:

„Elemér dala cím alatt egy két lapra terjedő zenemű jelent meg zongora-át-íratban Németh János ismert dalszerzőtől Tábornszky és Parsch kiadásában, mely bizonyára nagy keletnek fog örvendeni. E dal-átírat ugyanis nem más, mint Németh János ama most szélesen elterjedt s köz-kedvességűvé vált dalának átíratja, amelynek szövege így kezdődik: »Csak egy szép lány van a világon«, s amely a »Falu rosszá«-ban is egyik kedvelt dalszámot képez.”

Kerényi György „Szentirmay Elemér” című (1965, 16. l.) munkájában említi, hogy „A dalnak ez a zongoraátíratra került

Kedves nőm: Németh Cesarinának.

Elemér dalai

Csak egy szép lány van a világon...

Zongorára szerző
SZENTIRMAY ELEMÉR
NÉMETH JÁNOS

525. SZ. A kiadók ajánlja
BUDAPEST,
TÁBORSZKY ÉS PARSCH.
nemzeti zeneműkereskedés.
Bécsben: Wefely 1st Lipcseben: Hofmeister 1st
Röder & Co könyvnyomda Lipcseben

Ára TWA 25FF

Elemér dala.

Csak egy szép lány van a világon:
Az én kedves rózsám, galambom.
A jó isten be nagyon szeret,
Hogy énnekem adott tégedet.

Szép virág az ige szerelem,
Piros, miként ajkad kedvesem!
Hej! de anyai mézet nem terem,
Mint piézli azád, édes kedvesem.

Lassan mély érzéssel. Szentirmay Eleméttől.

PIANO. *mf cantabile*

Budapest, Tábornszky és Parsch. T. 4. P. 525

Szentirmay Elemér 1873-ban készült „Csak egy szép lány” kezdetű dalának részlete (1874, Budapest, Tábornszky és Parsch nyomdája)

Szentirmay felesége, akinek a „Csak egy szép lány” című dalt ajánlotta. Üveglapra festett kép, Párizsban készült 1878-ban.

bele kicsinyített hasonmásban abba a zsebkönyvecskébe, amelyet a magyar kiadó az 1878-as párizsi kiállításra jelentett meg költők műveiből... Nyilván ennek a révén ismerte meg Jules Claretie francia regényíró...” (Claretie magyar tárgyú, „Le prince Zilah”, 1884-ben megjelent regényének egyik fejezetében ír a „Csak egy szép lány” c. dalról, fűzi hozzá Kerényi.) Az előbbi információhoz kapcsolódva említjük, hogy a Vasárnapi Újság 1878. július 2-i számának „Mi újság?” című rovata a világiállításról tudósítva ad hírt a párizsi magyar csárdával és az ott hallott zenével kapcsolatban Jules Claretie-nek, az „Independance Belge” című lapban közölt, elragadtatott hangvétellű beszámolójáról.

A Vasárnapi Újság 1878. december 1-jei száma a május 1-jétől október végéig tartó világiállításban kapcsolatban említi: „Táborszky és Parsch zeneműkereskedésében két kiváló díszű hangjegyfűzet jelent meg... Mindkettő nyolcadrésű, keményborítékú, aranymetszésű, s a szerző arcképén kívül csinos czimlap díszíti. Mint »Párizsi közkiállítási emlék« jelent meg mind a kettő. Az egyik Németh János (Szentirmay Elemér) tíz műve...”

Amint a tudósításból kiderül, a művek között van a Csak egy szép lány című dal is, a másik hangjegyfűzet pedig ifj. Philip Fahrbach 7 táncdarabját tartalmazza.

*

Szentirmay dala után most lássuk azt az öt verbunkos dallamot, amelyek Bartay Ede „30 Eredeti Magyar Zenedarab” című kiadványának (Pest, 1860, Lorbert nyomdája), köszönhetően kerültek Sarasatéhoz. Bartay (1825–1901) 1848–49-ben minisztériumi hivatalnok, 1875-től a Nemzeti Zenede igazgatója volt. Mivel az öt verbunkos tánc mintegy fél évszázaddal Szentirmay dalának megjelenése, pontosabban 1831 előtt keletkezett, ezeket együtt tárgyaljuk, jelezve, hogy a Sarasate-mű hányadik dallamáról van szó.

1. Bihari János (1764–1827)

„Lassú Magyar, Adagio Affettuoso”
(„Requiem fia halálára”)

A d-moll, „Lassú Magyar”-t Ruzitska Ignác (1777–1832), veszprémi székesegyházi muzsikus jegyezte le a kottát nem ismerő Bihari játéka nyomán, és adta ki 1823 novemberében „Magyar Nóták Veszprém vármegyéből” című, magyar verbunkos táncokat tartalmazó (az eredeti kézirat első füzeten még a „6 Magyar Tántzok” cím olvasható), Bécsben megjelent sorozatának első füzetében.

Eredeti kézírata az Országos Széchényi Könyvtár zeneműtárában, Ms. Mus. 3462 jelzettel, annak első számaként található. Ez a „Magyar Nóták Veszprém vármegyéből” című sorozat első 64 számát tartalmazó, Ruzitska által készített kézirat hosszas lappangás után, raktárrendezés során került elő, és 1964. november 20-án, „kézirat másolat”-ként került bevezetésre 3462-es számmal a „Zeneműtár egyedi címléltára” című naplóba. A szerkesztésünkben és kiadásunkban, „Magyar Nóták Veszprém vármegyéből” címmel, 1994-ben megjelent reprint kiadványunkhoz írt tanulmányunkban (29-30. l.) mutattunk rá, hogy eredeti Ruzitska-kéziratról van szó, amely nyomdai célra készült. Így a mellékeltet közölt, Bihari játéka nyomán, Ruzitska által „fortepianora alkalmaztatott” kézirat részlete egyértelműen és hitelesen bizonyítja, hogy az 1823-ban kiadott, Bihari-dallam alapján készült Sarasate művének bevezető része.

A Bihari-verbunkos táncoknak adott címek többsége nem Biharitól származik. A fia halála emlékét viselő darab eredetileg a „Lassú magyar” címet viseli a Magyar Nóták Veszprém vármegyéből című sorozat első számaként.

A híres verbunkost később több kiadvány is közölte. Az Apollo zeneműfolyóirat II. évfolyamának 23. számaként, Wachtel Aurél átiratában (1872–75) „Fia halálára” címmel, Káldy Gyula: A régi magyar zene kincseiből I-II. füzet (25. szám, 1890, 1985) „Requiem fia halálára” elnevezéssel jelent meg.

Bihari egyetlen fia, János, a Győr megyei Bönyben született 1791-ben. Hege-dús lett édesapja zenekarában, s fiatalon halt meg 1821. május 12-én (lásd Mátray Gábor: Magyarország és Erdély c. munkáját, II. kötet, Pest, 1853, 156–161. l., valamint a reprint kiadványban közölt tanulmány 10. lapját).

Sarasate az eredetileg d-mollban lejegyzett dallamot c-mollba transzponálva közölte, az utána megszólaló – és eredetileg Lavotta által is c-mollban lejegyzett – Homoródi-nóta kedvéért.

Bartay csupán a zongora bal kéz-szólómánál, a harmonizálásban tér el az eredeti Ruzitska-féle kiadványtól, a dallamot változatlanul közli.

Bihari „Requiem”-jét elemezve mutatja be a verbunkos stílus dallamszerkesztő eszköztárát Sárosi Bálint: Bihari János (Budapest, 2002, 23–25. l.) című munkájában.

*

Mátray Gábor írja Bihariról (A Muzsikának Közönséges Története és egyéb írások, 299. l.): „Bihari játszasmódja a magyar nóták előadásában szabatos s akkori időben páratlan volt. Egyszerűen, minden túlságos cifrázat nélkül, úgy, miként eredeti szerzőiktől hallotta, de érzéssel, s a nemzeti zene jellemét híven tükrözve játszotta azokat, miben egyéb írást jeles társai nagy mértékben gyámolták őt. Friss nótáiból a legélénkebb tűz lobogott. – Igaz, hogy akkori időben a magyar nóták nem voltak csárdások, mint mai napon. Bihari lassúból szív- s lélekre ható remek elégiák hangzottak, nem csárdás bűz s a művelt keblű hallgató mintegy kegyelettel viseltetvén e nemzeti hangok iránt, belőlük nem a vad ujjongások kitörését, hanem nemezebb élmény bizonyos nemét várta.

A természet egyébiránt Biharit rendkívüli felfogó tehetséggel áldá meg, s mit egyszer hallott, képes volt azonnal eladni. Hangjegyekből nem tanult játszani, s mégis ugyanazon tánczenéket, melyeket bálókban a német szerzők és zenészek pár órával előbb előadtak, ő a szűnőrák alatt hasonlóan eljátszta...”

Major Ervin: *Bihari János* (Budapest, 1928, 13. l.) című munkájában említi, hogy Ruzitska Biharival „... Pesten ismerkedett meg... Pesten is, de később Veszprém-ben is több darabot lekótázott Bihari játéka után...”

Sebestyén Gábor (Vasárnapi Újság, 1862. július 6.) írja, hogy Ruzitska „... Biharival tegező barátságban volt és Bihari Ruzitskát még nejevel is meglátogatta. A Rákóczi indulót Bihari eljátszása után Ruzitska le is kótázta...”

„Káldy Gyula szerint Beethoven is hallotta játékát, sőt egyik dallamát felhasználta az *István király* nyitányban (1812)... Liszt Ferenc 1822-ben hallotta őt, s később a magyarországi cigány-muzikusokról írott könyvében rajongással emlékezett rá vissza.” – olvashatjuk Bihariról a Brockhaus-lexikonban.

Bihari műveinek tematikus katalógusát (84 mű) Major Ervin közölte *Bihari János* című könyvében. A katalógust Sárosi Bálint is közreadta Bihari János című (Bp., 2002, Mágus kiadó) kötetében.

2. Lavotta János (izsépfalvi és keveházi) (1764–1820):

Homoródi („Homrodi”) nóta

Lavotta Pozsonyban, majd Pesten joghallgató, később a kancellárián hivatalnok és ezt követően lép zenei pályára. Zenetaná-

rai Sabodi Bonaventura, Hossza Ferenc, Glanz és Zistler voltak. Id. Ábrányi Kornél (1822–1903): *A magyar zene a XIX. században* (Budapest, 1900, 25-26. l.) című munkájában így ír Lavottáról:

„... 1792-ben Protasevich színtársulatához szegődött karmesternek, hol négy évet töltött. A társulat akkor megbukott s Lavotta nyakába vette az országot, megkezdvén kalandgazdag pályafutását. Első országos hí-
rű apostola lett a magyar zenének. Többnyire a kiválóbb magyar nemesi családok-

nál tartózkodott, hol a legszívesebben látott s ünnepelt vendég lett. Legtöbb ideig tartózkodott a szabolcsi és hevesi urak

Két „Friss Magyar” a *Magyar Nóták Veszprém vármegyéből c. sorozatból* (64-es és 116-os szám). Bartay Ede egymáshoz illetve, Rózsavölgyi neve alatt közölte őket „30 Eredeti Magyar Zenedarab c. kiadványában (Pest, 1860. 39. l.)

kúriáiban az Elek, a Kállay, s az Eördeogh családoknál, különösen az én atyám Eördeogh Alajosnál, kinél rövi-

debb-hosszabb megszakításokkal, közel tíz évet töltött. Hegedűtanára lett az atyámnak, majd minden zeneszereményét nála írta, s birtokában hagyta... Bihari, a cigánykirály kezét csókolta, s Szemere Pál a költő egy hétig várakozott, hogy még egyszer hallhassa tőle a »Homoródi nótát«... Változatos kalandos életéből az én atyám sokat regélt nekem gyermekéveimben, s nem győzte kiemelni remek játékát, s szerzeményeinek igaz magyar voltát. Élete utolsó éveiben mértéken túl adta magát az italra... Lavotta kéziratának legnagyobb része az én atyám birtokába jutott, aki azokat Kirch

János házi zenemesterünk által revidiáltatván s nyomás alá rendeltetvén, azokat két füzetben ki is adta Wagner József pesti műúrus kiállításában... Az akkori magyarországi zenészet viszonyok akár magasabb ízlés, akár technikai tudásra nézve éppen nem álltak olyan magaslaton, mint a minőt a mai kor igényel. Természetes tehát, hogy az akkori alapvetők s így Lavotta sem eshetik oly elbírálás alá, amely az ő akkori nimbusát a mai kor igényeivel párhuzamba tehetné... Volt sajátlagos invenciója a magyar ritmusokkal szemben, csak hogy korlátolt keretben s rövid lélekzetekben. Gondolatai alig mer-

ték túllépni a 8-16 taktust, de volt kellő fantáziája, s ami előtte lebegett kifejezésre várva, annak a viszonyokhoz képest meg is tudta adni a jellemző vonásokat. Azért lehet őt a 19-ik század magyar zenéje legtipikusabb úttörője, megalapítójának nevezni. – Ha ő maga játszotta ábrándos, szeszélyes szerzeményeit, azokba sok olyan mellékes sajátjást tudott önteni, melyeket aztán soha le nem írt, se nem tudta más utánajátszani, s ebben magasult ki az ő általános akkori nimbusa. – Ha soha mást nem írt volna, mint a »Cserebogár« népdalt: akkor is halhatatlanná tette volna magát, mert a művészetben való kimagasulás nem mindig a nagy formák és a tömeges szerzés nyomán fakad...”

Mátray (Róthkrepf) Gábor „Egy Nép ének szerént” felirattal, a Pannónia gyűjteményben (Bécs, 1827, III. füzet, a 3. szám I. Frisseként) közreadott Frisse, amely némileg variált változata a Magyar Nóták... sorozat 1826 február 26-án megjelent, 64-es számának.

Bartók „A magyar népdal” c. munkájának (Budapest, 1924. 20. l.) 1912-ben Gyantán, Bihar megyében gyűjtött dallama, amelyhez – az összehasonlítás kedvéért transzponálva – Liszt XIII. rapszódiaja Allegro részének első témáját is mellékelte Bartók (91. l.).

Bartók a könyvében szereplő, 72. számú, Gyantán gyűjtött dallamot (ez a Magyar Nóták... sorozat 64-es Frissének népi eredetű előzménye) összehasonlítva Liszt XIII. magyar rapszódiajának Allegro-részével rámutat, hogy a Lisztnél található „tizenhatod-figurák” jellegű, melyek a XVIII. századbeli nyugat-európai múzene passage-jaira emlékeztetnek, és amelyeknek semmi közük a magyar parasztnéhez, természetesen cigány muzikusok díszítő törekvéseinek eredménye” (lásd a Liszt-dallamot Bartók transzpozíciója nyomán). A „cigányhozománynak” minősített „figurák” kérdését mi inkább a Liszt-rapszódiaikat mintegy két évtizeddel megelőző verbunkos „Friss”-ek körébe utalva vizsgáljuk (lásd a Magyar Nóták... sorozat hasonló tizenhatod-meneteket tartalmazó 64-es és 116-os Rózsavölgyinek tulajdonított, vagy 53-as, Ruzitskától való, illetve 94-es Bihari-frissét. stb.), ugyanis a dallamot játékosan variáló-körülíró tizenhatod-formulák régi hangszeres tánczenében is jelen vannak. Amikor ezeket cigány muzikusaink átvették, nyilván magyar ízlés és igény nyomán tették.

Lavotta Homoródi nótájának eredeti kézírata az Országos Széchényi Könyvtár zeneműtárában található Ms. mus. 1480 jelzettel (18-as szám). A 18 művet tartalmazó Lavotta-kézirat I.-II.-III. hegedű, és Basso-szólamra készült. A darabnak Lavotta lejegyzésében két Figura-része van. A c-moll Homoródi nóta megtalálható Lissznyay Julianna hangszeres gyűjteményében is (közreadta Tari Lujza 1990-ben, lásd 128–129. l.), amelynek zenedarabjai 1800–1830 között kerültek lejegyzésre. Kirch János 1843-ban, Pesten, Honi Emlék-Fűzér címmel adta közre először nyomtatásban a Homoródi nótát, Wagner József nyomdájában.

Bartay Ede: 30 Eredeti Magyar Zenedarab c. gyűjteményében szintén megjelent, s ezt a változatot használta forrásként Sarasate.

Lavotta lejegyzéséhez képest a Lissznyay, de főleg a Kirch-féle „revidiált” változat több előkét, pontozott ritmust, díszítést, ritmikai variálást-aprózást is tartalmaz, de lényegében az eredeti mintát követi. Feltűnő viszont, hogy az I. Figura-részben (a II. Figura, csak Lavotta lejegyzésében szerepel), az 1. és 4. ütemben mind Lissznyay mind Kirch a c-moll hangnemhez igazítva „szelídíti meg” Lavotta kissé „egzotikus”, kromatikus hangulati kitérőjét, amelyről nekünk Mozart 1775-ben írt, A-dúr hegedűversenye (3. tétel, allegro) zenekari közjátékának „törökös” kromatikus menete jut eszünkbe. Kirchnél általában megfigyelhető a későbbi verbunkos korszak

elvárásainak megfelelő cifrák, díszítések alkalmazása.

Bartay Ede változata a legkésőbbi az említett 4 verzió közül. Ha ritmikailag összehasonlítjuk Lavotta kéziratának 1. ütemét a Bartay-változat 1. ütemével, melléjük helyezve Kossovits: 12 magyar tánc (Bécs, 1800 körül) 10. (Langsam) és 12. (Langsam) számú táncainak 1. ütemét is, egyrészt ízelítőt kapunk, milyen ritmusalkotó lelemény érvényesül régi verbunkos lassúinknál, másrészt érthetőbbé válik számunkra, miért ezt a ritmikát választotta Bartay a nemesen éneklő, c-moll dallam kezdő üteméhez.

A Bartay-változat 4. ütemében jellegzetes, „kurucos” kvart-sémát találunk. Hasonló ritmikai aprózás van a 10. és 12. ütemben, mint amilyen a Lissznyay- és Kirch-féle változatban is előfordul, és Bartay némi ritmikai-hangulati mozgalmasságot visz a darab befejező, 13.-15. ütemébe.

A Trió (Figura) részben Bartay az eredeti, „egzotikusan” kromatikus megoldást veszi át, a továbbhaladásnál kihangsúlyozva a bővített szekundos jellegét.

A már említett, és Ábrányiék által Lavottának tulajdonított Cserebogár- „nótánk” szerzőjéről, szövegírójáról nem tudunk semmi bizonyosat, de az valóban Lavotta pályakezdésének időszakában, a XVIII. sz. végén keletkezhetett (lásd: Ethnographia 1941, 489. 1.).

A többféle változatban énekelt dalt a XIX. sz. elején vándorszínészek – köztük az 1810-es évek közepétől Déryné – terjesztették az országban, Hubay Jenő ennek a dallamnak a nyomán írta 1887 körül a VI. Csárdajelenetet. Egyébként a „Cserebogár...” kezdetű dal dallamsorainak végén ugyanazt a „kuruc”-kvartot hallhatjuk, amit Bartay változatának 4. ütemében is megfigyelhetünk. Ha a „Cserebogár...” kezdetű dal 3. dallamsorának végéről elhagyjuk az odakerült kurucos sémát, Beethoven 1801 vége táján keletkezett, G-dúr hegedűrománca verbunkosának hősi, magyaros „arcéle” tűnik a szemünk elé, annak jellegzetes, magyaros hangulatípusát idéző, a fá-mi-re-dó-ti-lá-szi „hősi” harmonikus soron leereszkedő, majd hangulati „emlékeztetőként” visszahajló dallamával.

Petőfi – amint 1848 június elején, Kis-kunfélegyházán írott, „Szülőföldemen” című verséből tudjuk – a dallam gyermekkorára emlékeztette:

A XVIII. sz. végén keletkezett, „Cserebogár...” kezdetű dalunk 3. sora végére sémaszerűen odakerült „kuruc”-kvart elhagyásával az a hősi, a végén visszahajló, magyaros fá-mi-re-dó-ti-lá-szi sor tűnik elénk, amely Beethoven 1801 vége táján készült, G-dúr hegedűrománca verbunkos témájának tizenhatodjainál is megfigyelhető. Az idézett „Cserebogár”-motívum Mohaupt 1817-ben megjelent verbunkosának 2-3. ütemében is felbukkan: *Studia M.*, 21, 1979, 210. l., 6. szám.

„Ez a város születésem helye
Mintha dajkám dalával vón tele,
Most is hallom e dalt, elhangzott bár:
»Cserebogár, sárga cserebogár!«

3. Szentirmay:

„Csak egy szép lány van a világon...”
című, már ismert dala (1873)

4-5. Rózsavölgyi Márk (1787 vagy 1789–1848):

Két „Friss Magyar” (64. és 116 szám) a Magyar Nóták Veszprém vármegyéből c. gyűjteményből

Rózsavölgyi Márk hegedűművész és zeneszerző a verbunkos stílus utolsó nagy képviselője. Eredetileg Rosenthal-nak hívták, a Veszprém-vármegyei Nótákban szerepel először Rózsavölgyi néven. Prágában tanul, majd a pesti színtársulat hegedűse. Később Baján, Pécsen, Temesvárott működik, utána Pestre költözik.

Szabolcsi Bence írja róla (A XIX. század magyar romantikus zenéje, Bp., 1961, 169. l.): „Rózsavölgyi igazi történelmi jelentősége formaösztönében s formáló művészetében áll. E művészi készség révén verhet hidat Rózsavölgyi a tánckomponista... a negyvenes évek tánczenéjétől a hatvanas évek magyar műzenéjéhez. Ez a formáló ösztöne képesíti arra is, hogy még a harmincas években (1835) beálljon egy új tánc-típus, a csárdás úttörői közé.

Az új táncot épp az ő – már a huszas évek óta mindjobban bővülő – frissei készítik elő s vezetik be.”

A Zigeunerweisen 4. dallamaként felhasznált „Friss magyar” először a Magyar Nóták Veszprém vármegyéből c. sorozat VIII. füzetében (64. szám) jelent meg Bécsben, 1826 februárjában.

Sebestyén Gábor a Veszprém vármegyei Zenetársaság jegyzőkönyvében feljegyezte, hogy Rózsavölgyi (azaz Rosenthal Márkus Compositor) 1824. május 13-án érkezett Veszprémbe „... s másnap Márkus Antal Urnak Almádi Szőlőjében művészi szép talentomát, minden jelenlétüknek közös megegyezésével mutatván, akkor mindjárt a jelenlétük tulajdon erszényéből 25. Forintokkal megajándékoztuk őtet; és vele Hat darab eredeti szerzeményei eránt 50. Vftokban meg egyezvén minekutánna a’ következő napokban, azon Nótákat Veszprémben Fortepiánóra alkalmaztatta, a’ 15-ik Szám alatti Nyugtató szerént a’ Cassából kifizettem neki az 50. Forintokat... Ráadásul meg is ajándékozott bennünket még négy kis friss nótákkal is, mellyek hasonlóképpen az ő saját szerzeményei: de ezek nintsenek Fortepiánóra alkalmaztatva...”

A Veszprém vármegyei Zenetársaság megalapítója és főjegyzője, Sebestyén Gábor 1825-ben az alábbiakat vezette be a Zenetársaság jegyzőkönyvébe:

„1825-dik Esztendei Május 15-dikén Rosenthal Márkus Muzsikusnak, midőn Bajáról Halasra jött és 9 Magyar Nótákat hozott, fuvar fejében 5 frt-ok adattak

Ugyancsak 1825-dik Esztendei Julius 14-én Rosenthal, vagyis Rózsavölgyi Márkus 15 Magyar Nótákat a Társaságnak ajánlván ... a Cassából kifizettetett néki 40 frt-ok, és a IV-ik fogásból is jutalomképpen 10 nyomtatványokat kapott”. Mivel Rózsavölgyi már korábban is átadott 10 darabot, ugyanakkor a veszprémi gyűjteményben Rózsavölgyi neve alatt csak 18 darab jelent meg, Brodszky Ferenc (A Veszprémvármegyei Zenetársaság, Veszprém, 1941, 20. l.) joggal veti fel, hogy az 1825-ben átadottak mind saját szerzeményei lehetnek-e, hiszen ezt Sebestyén mindig hangsúlyozni szokta a jegyzőkönyvben.

Mindenesetre tény, hogy a veszprémi gyűjteményben 12 olyan, önálló sorszámmal, név nélkül megjelentetett „Friss Magyar”-t találunk, ami előtt Rózsavölgyi-lassú áll, és ezek közé sorolandó a 64-es és a 116-os szám is: a Zigeunerweisen 4. és 5. magyar dallama. Bartay mindkettőt Rózsavölgyi neve alatt közli.

A 64-es Friss, némileg variált módon Mátray (Róthkrepf) Gábor „Pannónia” című gyűjteménye (3. füzet, Bécs, 1827) 3. számának 1. Frisseként jelent meg „Egygy Nép ének szerént” felirattal. A dallamot Bartók Béla 1912-ben jegyezte le Gyantán, Bihar megyében, és annak népi eredetére „A magyar népdal” (Budapest, 1924, 72. dallam) című munkájában mutatott rá.

A dallamot Liszt Ferenc, Magyar Dallok című sorozatának VII. számában (3.

dallam), majd pedig a XIII. rapszódiaiban is feldolgozta.

A Magyar Nóták... gyűjtemény 64-es számú „Friss Magyar”-ja Szabolcsi Bence és Major Ervin szerint az előtte, 63-as számmal álló Rózsavölgyi-lassúhoz tartozik, tehát szintén Rózsavölgyi-mű. A „Friss” Ruzitska által fortepianoóra alkalmazott kézírata az OSZK zeneműtárában, Ms. mus. 3462 jelzettel található, de azt Magyar Nóták Veszprém vármegyéből c. reprint kiadványunkban is közöltük.

A Zigeunerweisen 5. dallama eredetileg a Magyar Nóták... sorozat 116-os számú „Friss Magyar”-jaként, a szerző nevének feltüntetése nélkül jelent meg 1831 júniusában, a-mollban. Bartay Ede ugyanígy közölte azt 30 Eredeti Magyar Zenedarab című kiadványában, a veszprémi sorozat 64-es számú „Friss Magyar”-ja után illesztve be azt. A Magyar Nóták... sorozat 116-os számú „Friss Magyar”-jának Ruzitska által készített nyomdai kézírata az OSZK zeneműtárában, Ms. mus. IV. 2011 jelzettel (116-os szám) található.

6. Bihari:

Friss (Allegro trióval) – a 11. szám a Bihari: 15 Ungarische Tänze... (Bécs, 1811) c. sorozatából

A Sarasate által felhasznált 6. magyar dallam Bihari-mű, amely Major E. tematikus katalógusában 16-os számmal található. Bihari: 15 Ungarische Tänze (két hegedűre, Bécs, 1811) c. sorozatában, a 11. számú táncdarab triójaként jelent meg, és Bartay gyűjteményében (14. l.) szintén megtalálható.

Bihari: 15 Ungarische Tänze für 2 Violinen címmel (Bécs, 1811) megjelent sorozatának 11. száma, amelynek Trio-része lett a Zigeunerweisen hatodik magyar dallama. Bartay, Bihari 11. táncát zongorára alkalmazva, Friss felirattal közölte (Pest, 1860, 14. l.), és ennek nyomán dolgozta fel Sarasate. Elképzelhető, hogy maga Bartay ajándékozta meg kiadványával Sarasatét Budapesten, 1877-ben. A Bihari-kotta a bécsi Staatsbibliothek-ban, M 12037/C jelzettel található.

A Bécsben megjelent Bihari-sorozatban, 10-es számmal szereplő, híres a-moll verbunkost Bartay „Debreceni emlék”-ként közli (13. l.), és ennek „Friss”-eként szerepelteti közvetlenül ezután a Bihari-sorozat 11. számú „Allegro” tételét és annak „Trio” részét. Ez a Bartay gyűjteményből vett Trio-rész a forrása tehát Sarasate 6. dallamának.

Itt jegyezzük meg, hogy Major Ervin: Magyar elemek a 18-19. századi európai zenében című munkájában (A magyar muzsika könyve, Bp., 1936, 13. l.) a Zigeunerweisen forrásaként öt magyar dallamot említ, mivel nem veszi figyelembe, hogy a veszprémi sorozat 116-os számú „Friss Magyar”-ja is önálló dallamnak tekintendő. (Reprint kiadványunkban még Major adatára támaszkodtunk.)

Rózsavölgyitől való, „Friss”-táncdarabok a Magyar Nóták Veszprém vármegyéből sorozatban

Régóta foglalkoztatja a magyar zenetudományt, hogy a fenti, kiemelkedő jelentőségű sorozatban, önálló sorszámmal, de a szerző nevének feltüntetése nélkül megjelentetett „Friss” táncok összetartozónak tekinthetők-e az előttük álló „Lassú Magyar”-okkal. Major Ervinnek, a verbunkos zene kiváló kutatójának álláspontja szerint összetartozásról beszélhetünk, míg mások véleménye szerint a kérdés nem tekinthető eldöntöttnek.

Szabolcsi Bence „A XIX. század magyar romantikus zenéje” (Bp., 1951, 164–166. l.) c. munkájában, Bihari többszakaszos verbunkosai kapcsán foglalkozik a veszprémi sorozatban található táncdarabok összetartozásának kérdésével, megjegyezve, hogy ebben a kérdésben a kutatás számára „... a végleges ítélet kimondása jóformán lehetetlenné válik; aminek az az oka, hogy Bihari darabjai, úgy ahogy ma ismerjük őket a múlt század közepe óta újra népszerűkké vagy legalább is széles körben ismertekké váltak, kevés kivétellel utólagos, népszerűsítő célzatú „összevarrások” eredményei...”

Mínthogy a Magyar Nóták... sorozat két „Friss” táncdarabja is kapcsolódik témánkhoz (a 64. és 116. számú, név nélkül található darabok, amelyek előtt Rózsavölgyi-lassú állnak) irányítsuk most figyelmünket a gyűjteményben található, Rózsavölgyi-lassúkat követő önálló számot viselő, de név nélkül megjelent „Friss” tételekre. (Összesen 18 „Lassú Magyar” jelent meg a gyűjteményben Ró-

zsavölgytől, de közülük csak tíz „Lassú” után található „Friss” tétel, illetve tételek). Egyfelől megállapítható, hogy a „Friss” tételek hangnemi szempontból logikus módon (pl. moll után azonos dúr vagy párhuzamos dúr, stb.) követik a „Lassú”-kat, tehát legalábbis a sorozatot szerkesztő Ruzitska részéről összekapcsolási szándék érhető tetten. De fennáll-e összekapcsolási szándék az eredeti szerző részéről? Nem feltétlenül. Részben alátámasztja ezt Sebestyén Gábor jegyzőkönyvi bejegyzése is, miszerint 1824 májusában Rózsavölgyi hat saját szerzeményét (értelmezésünk szerint hat lassú táncdarabot) fortepianóra alkalmaztatva eladta a Veszprémi Zenetársaságnak, és – fortepianóra alkalmazás nélkül – még „négy kis friss darabokat” ajándékba adott a Zenetársaságnak.

A fenti dokumentum is alátámasztja, hogy a verbunkos táncdarabok tételei között nem kell okvetlenül olyasféle, a szerző által előírt és meg nem változtatható összetartozást feltételeznünk, ami a klasszikus zeneművek tételei esetében magától értetődő. Már az ajándékozás ténye is jelzi, hogy Rózsavölgyi lényegében szabad kezdet adott a sorozatot szerkesztő Ruzitskának, „jó Barátjának” (lásd az OSZK Ms. mus. 412 jelzetű, Rózsavölgyi: „Fellengős Magyar”-jának eredeti kéziratán lévő ajánlást), hogy saját elképzelése szerint – ha szükséges, transzponált módon – illeszse be a sorozatba, és úgy alkalmazza fortepianóra ezeket a kis friss darabokat.

Bár logikusnak tűnhet feltételezni, hogy a sorozat szerkesztője törekedett rá, lehetőleg a „Lassú” után álló „Friss” is ugyanattól a szerzőtől legyen – ha egyáltalán el lehetett dönteni, ki a „Friss” eredeti szerzője –, ez a feltevés sem állja meg a helyét a 39. számú Ruzitska-lassú után 40-es számmal álló Csermák-friss esetében. Pedig Ruzitskának bizonyára lett volna lehetősége ide egy saját „Friss”-t beilleszteni.

Megfigyelhető, hogy a nemzeti karakternek megfelelően („... természetem komoly, mint hegedűink első hangjai” – Petőfi: Magyar vagyok) a „Lassú Magyar”-ok dominálnak a Magyar Nóták... című gyűjteményben, mely darabok kivétel nélkül a szerző nevének feltüntetésével találhatók. (Petőfi sorai arra utalnak, hogy a verbunkost játszó hegedűs mindig Lassú Magyarral kezdett.) Alábbi, 11 példánkkal azt kívánjuk alátámasztani, hogy legalábbis a vizsgált Rózsavölgyi-darabok esetében a „Lassú”-k és „Friss”-ek

közötti összetartozás inkább alkalmi jellegűnek tekinthető, és utólagos „összevarrás” eredménye.

1. A Magyar Nóták... sorozatban, 1826. február 26-án, 63-as számmal, Rózsavölgyi neve alatt megjelent Lassú Magyar eredeti, Rózsavölgyitől származó kézírata, amely Pesten készült 1817-ben „Eredeti Magyar Rózsavölgyitől” címmel, az Országos Széchényi Könyvtár zeneműtárában található Ms. mus. 398 jelzettel (lásd: Papp G.: A verbunkos kézíratos emlékei, 1999. 85. l.). Ebben a kéziratban egy másik Friss (Allegro) következik a Lassú után, nem a veszprémi sorozatban 64-es számmal megjelent, híres Friss Magyar!

2. A veszprémi sorozatban név nélkül, 73-as számmal álló, 1826. augusztus 4-én megjelent, D-dúr Friss Magyar – amely előtt 72-es számmal egy Ruzitska neve alatt megjelent Friss Magyar áll – az OSZK zeneműtárában (Ms. mus. 382) a Rózsavölgyi által, Pozsonyban, 1825-ben szerzett „Koronáció Magyar” Allegro con modo tempójelzésű zárórészeként található ugyancsak D-dúrban, Rózsavölgyi eredeti kézírata szerint (lásd Papp G. i.m. 74-75. l.).

3. A veszprémi sorozatban 77-es számmal, Rózsavölgyi szerzeményeként szereplő, G-dúr Lassú Magyar és annak Trio-része az OSZK zeneműtárában kézíratos anyagában (Ms. mus. 354, 53. szám, lásd Papp G. i. m. 65. l.) Allegro zárótétellel található, szintén G-dúrban. Ugyanez az Allegro a veszprémi gyűjteményben 46-os számmal, név nélkül, Allegretto feliratú „Friss Magyar”-ként szerepel – Rózsavölgyi f-moll „Lassú Magyar”-ja és F-dúr Trio (Majore)-ja után – F-dúrban, tehát transzponált változatban!

4. A Magyar Nóták... sorozatban 1825. szeptember 4-én, 34-es számmal megjelent Rózsavölgyi „Füredi Lassú Magyar” után név nélkül áll a 35-ös Friss Magyar. A már említett, Rózsavölgyi műveit tartalmazó OSZK-kézíratos anyagban (Ms. mus. 354, 30. szám) az előbbi „Lassú”-t (amit Major Ervin Rózsavölgyi 1817-es balatonfüredi látogatásával kapcsolatban említ) egy másik Allegro követi, nem pedig a veszprémi sorozat 35-ös darabja.

5. A veszprémi sorozat 33-as „Lassú”-ja, illetve annak Trio-ja után nem szerepel „Friss”. Az előbb említett kézíratos anyagban (Ms. mus. 354. 4. szám) a Trio után Allegro moderato tétel áll.

6. A veszprémi gyűjtemény 85-ös, g-moll Rózsavölgyi „Lassú”-jának G-dúr „Trio Majore” része hasonló az OSZK-

ban Ms. mus. 154 jelzettel található Rózsavölgyi-kézirat Andante-tételéhez, amely után itt Allegro áll, a veszprémi sorozatban viszont nem. A kézirat Andante-Allegro párosítása az Ms. mus. 354 jelzetű kézíratos gyűjteményben (13. szám) ugyancsak megtalálható Adagio-Allegro tempójelzéssel, tehát ezek Rózsavölgyi szándéka szerint összetartozó tételeknek tekinthetők.

7. A Magyar Nóták... sorozat 1832. július 3-án, 135-ös számmal, Ruzitska „Cholera Verbung”-ja után álló, név nélkül megjelent Allegrettojának Trio-része (B-dúr) előzőleg Pesten, 1831-ben Rózsavölgyi neve alatt jelent meg A-dúrban (lásd Papp G. tematikus katalógusát, Studia M. 26, 1984, 104. l. 4. sz., Trio).

8. A veszprémi sorozat 114-es számú, Ruzitska nevével megjelent a-moll „Friss”-e (előtte a gyűjteményben Rózsavölgyi 113-as számú „Lassú Magyar”-ja található) a Rózsavölgyi műveit tartalmazó Nemzeti Zenetár IV. füzetében (Pest, 1845), 21-es számmal, ugyancsak a-mollban szerepel.

9. A Magyar Nóták... 86-os számú, e-moll Ruzitska-lassújának Trio Majore indítása a 95. számmal, név nélkül megjelent „Friss Magyar” dallamát hozza (az előtte, 94-es számmal álló „Lassú” Rózsavölgyi szerzeménye).

10. A Magyar Nóták... gyűjteményben 26-os számmal megjelent Rózsavölgyi-lassú után nem áll „Friss”, ugyanakkor az ezzel lényegében azonos, „Éljen a magyar” címmel található Rózsavölgyi-kézirat (OSZK, Ms. mus. 414) Adagio-Trio része után Allegro tétel is található.

11. Végül, a Magyar Nóták... sorozat 82. számú Rózsavölgyi-lassúját két Friss követi. A második, 84. számú Friss Bécsben, Joseph Czerný-nél Bihari-szerzeményként jelent meg (lásd Papp G. tematikus katalógusát, Studia M., 26, 1984, 87. l., 32/4. szám).

*

Talán nem múlik el nap, hogy a világ valamelyik rádió-állomásán, TV-csatornáján ne csendülne fel Sarasate Zigeunerweisen-jének hat magyar dallama. Mind-egyik magyar ember alkotása, a magyar hegedűs kultúra részeként épültek be a világ zenekultúrájába.

Kodály kívánságának megfelelően, legfőbb ideje lenne ezt a világ tudomására hozni. És legalább odaírni a darab címe alá: Hat eredeti magyar zenedarab, cigányos modorban... *Rakos Miklós*

Ajtai Viktorról és Scholz Jánosról

Széljegyzet Rakos Miklós tanulmányához

„Magyar vonósok Amerikában” címmel a Zenekar idei áprilisi számában publikált becses forrásértékű tanulmányt Rakos Miklós a kiváló magyar hegedűsökről és gordonkaművészekről. Remélem, nem bántom meg azzal, ha magyarországi működésükről, mintegy kiegészítésül közreadok néhány – az írásának gerincét alkotó tengerentúli forrásokból érthető mód hiányzó – információt.

1. Ajtai – eredeti családi nevén Adler – Viktor 1939 és 1946 között Budapesten volt hangversenymester. Magyarosított vezetéknévét nem ipsiszonnal, i-vel írta, hogy mikor változtatott az írásmódon, azt persze nem tudhatom.

Első „munkahelye” az IMIKE (Országos Magyar Izraelita Kultúregyesület) művészakciójának zenekara 1939 végétől 1944 március 19-ig, a német megszállás napjáig. A művészakció rendszeresen játszott operát, színművet, zenekara rendszeresen hangversenyezett a Goldmark-terem 7x8 méteres parányi színpadán. Szerény kenyeret adott a kulturális életből kiparancsolt színészeknek, énekeseknek, hangszeres muzsikusoknak. Itt működött olyan világnagyság, amilyen a basszista Ernster Dezső, itt kezdte pályafutását Rózsa Vera, ki ma London legmegbecsültebb ének mestere. Karmesterük volt a többi között Komor Vilmos és a fiatal Somogyi László. Majd’ 20 opera volt a repertoárjukon, közöttük olyan, nagy apparátust igénylő mű, mint az Aida.

Itt volt hangversenymester Ajtai Viktor; Lukács Pál volt a szólóbrácsás, az első csellópultnál Dénes Vera meg a tizenéves Starker János ült. Sándor Frigyes az OMIKE zenekarával mutatta be Budapesten Bartók Divertimentóját Somogyi vezényletével, itt játszotta Kadosa Pál Beethoven G-dúr zongoraversenyét. Amennyire tudom, a 20. század zenéjének előadása szakosodott Kadosa nyilvánosan sem előtte, sem utána nem tűzött műsorára múltbéli zenét.

Budán az ágyuk „muzsikáltak” még, amikor Pesten, az egykori Izabella (ma: Hevesi Sándor) téri Magyar Színházban (utóbb Nemzeti, ma Új Magyar Színház) 1945. január 27-én Beethoven Egmont-

nyitányát és V. szimfóniáját vezényelte Sergio Failoni egy Művész-Zenekar nevű együttes élén. A fütetlen, ablaka-törött épületben télikabátban didergett közönség-muzsikus egyaránt. A zenekar tagjait a pesti oldalon fellelhető zenészekből verbuválta Kertész László tanult szakmája szerint hegedűs, utóbb a Déryné Színház utazó operatársulatának vezetője. Brunovszky Károly brácsást január 17-én az óvóhelyen keresték fel a szervezők (pár hónap múlva a Székesfővárosi Zenekar titkára, évtizedek múltán a Filharmóniai Társaság ügyvezető igazgatója lett).

A Művész Zenekar első hangversenymesterét Ajtai Viktornak hívták. Miután némiképp rendeződtek a viszonyok, Ajtai az újjászervezett Székesfővárosi Zenekar – ma: Nemzeti Filharmonikusok – első hangversenymestere lett. 1946-ig, amikor elhajózott Amerikába és Tátrai Vilmos, a Lajtha László alapította szimfonikus rádiózenekar koncertmester lett az utóda.

2. Scholz Jánossal – részemről véletlenül – levelező kapcsolatba is keveredtem. Húsz éve, a korszakos jelentőségű bécsi zeneszerző, Anton Webern születésének 100. évfordulójára emlékezve egy külföldi terjesztésre szánt, négy nyelven kiadott zsebkönyvben írtam volt Webern magyar kapcsolatairól, megemlítve első magyarországi bemutatóját (1927), mely egyszerűs mind az utolsó is volt egészen a 60-as évekig. Az angol változat – Hungarian Musical Guide – New Yorkban eljutott Scholz Jánoshoz s kaptam tőle, 1984. március 23-i dátummal némiképp indígnált hangú levelet. Magam csupán a műsorlapját láttam az 1927. március 6-án rendezett bemutató-estnek s azon nyomtatva egy Webern-mű szerepelt, a Négy hegedű-zongora darab három tétele. Azt Bíró Miklós játszotta Weisshaus Imre (utóbb: Arma Pál) pianista közreműködésével. Az akkor már 81-éves csellista saját gyűjteményéből küldte a kópiában a koncert műsorát, amelyen saját kezűleg toldotta be Webernhez: „Három kis darab csellóra és zongorára (1910) Scholz János – Weisshaus Imre” (illusztráció). Kézírásán látszik, hogy e betoldás a koncert ide-

jéről való, teljesen más a duktusa a nekem írt leveleken. Az egy hazai Webern-premier tehát valójában kettő volt. A gordonkás megírta nekem, hogy a zeneszerző kérésére kétszer egymás után játszotta el a három igen rövid darabot. „... úgy látom, hogy Ön nem jó forrásból meríthetett.” – korholt szelíden. Valóban, de nem az én hibám, hogy feledékeny volt egy műsor-szám erejéig a nyomda.

Míg Magyarországon élt, Scholz János tevékeny részt vállalt a kortárs zene terjesztésében. Az 1926/27-es évadban Szántó Jenő hegedűs mellett tagja volt Kerntler Jenő zongoratriójának. 1927. január 15-én ősbemutatóként játszotta Lajtha László zongoranégyesét a kamarazene-társaság (a hegedűművész Gellért Ferenc brácsázott). 1928. február 9-én a Waldbauer-vonósnégyes „vendége” volt Schoenberg Verklärte Nacht (Megdicsőült éj) című, két-csellós vonós-szextettjének előadásán. 1931. október 16-án már a Róth-vonósnégyes tagjaként működött közre Lajtha László III. vonósnégyesének bemutatóján; ezt a művet utóbb Róthék amerikaszerző bemutatották. Kerpely Jenő helyettesítendő ült a Waldbauer-quartettben Kósa György II. vonósnégyesének premierjén, 1932. május 6-án. E különös kompozíció csupa lassú tételből áll – szám szerint hétből. Magam a második előadását hallottam 1974-ben (!) az Új Zenei Stúdióknak a 20-as évek hazai avantgarde-ját bemutató hangversenyén a Filharmónia kis próbatermében (százan, ha beférnek, nem voltunk annyian). Scholz mutatta be Alfred Hoehn német pianistával Jemnitz Sándor op. 17. Gordonkazonzongora szonátáját (1921, a premier dátumát nem ismerem) és neki írta Jemnitz Szólógordonka-szonátáját.

Az Anton Webernt megismertető koncertről érdemes megemlíteni, hogy Scholz János további négy magyarországi bemutatónak volt szereplője (Poulenc, Cowell, Stravinsky, Bloch). A hangversenyt rendező Új föld a baloldali avantgarde rövid életű folyóirata; egyik szerkesztője Palasovszky Ödön dadaista költő és kísérletező színházi ember, aki számos muzsikusokkal tartott szoros kapcsolatot

(Kadosa, Kozma József, Szabó Ferenc, Szelényi István, Weisshaus Imre). Az ilyen bemutató hangversenyeken barátságából, honorárium nélkül lépett pódiumra a 20-as, 30-as évek muzsikusz fiatalosa. Érdemes megemlíteni továbbá, hogy Weberntől ősbemutatót terveztek, ám a várt mű nem készült el időre. Scholz János vonósnégyesre emlékszik nekem majd' hat évtizeddel később írt levelében, azonban Anton Webern a 20-as években quartetten nem dolgozott, Vonóstrióját fejezte be éppen 1927 nyarán, ez lehetett a várt alkotás.

Scholz itthoni munkásságának második fejezete, hogy 1928. április 4-én részt vett Beethoven Szeptettjének előadásában. A darabot Weiner Leó tanította be egy vonósokkal kiegészített új magyar fúvós-együttesnek. Ez adja a hangverseny jelentőségét, mert Weinerrel vette kezdetét nálunk a napjainkra oly magas művészi szintre emelkedett hazai fúvós kamaramuzsikálás.

Mint azt nekem megírta, nem sokkal a háború után még hazalátogatott. Aztán hosszú időre szünetelt e kapcsolat. Nyil-

ván nem vágyott rá, hogy lévén amerikai útlevéllel érkező magyar, mint CIA-ügynököt már a határon letartóztassák. Ha ezt megússza, sem juthatott volna el szülővárosába, Sopronba, a szigorúan őrzött hátsárvba, rokonaihoz.

1984. július 17-én kelt, Svájcából írt – második – levelében közölte, három hete Európában van: „... még Sopronban is voltam beteg nővéremet látogatni...” És itt megszólal a műgyűjtő, zenei dokumentumgyűjtő Scholz János is. „Genfben vettem évekkal ezelőtt öt Bartók levelet és egy album lapot, melyeket a soproni Liszt Ferenc Múzeumnak ajándékoztam. Ugyanoda került egy nagy tétel Goldmark kézirata és egy napló, melyeket szintén én találtam New Yorkban és tekintettel arra, hogy Goldmark nagyapám barátja volt, szintén Sopronnak ajándékoztam.” Nem tudom, nyilván tartja-, nyilvánosságra hozta-e e dokumentumokat azóta a kutatás.

A műgyűjtő nevével először 1989 tavaszán találkoztam. Márciusban kiállítás nyílt a Szépművészeti Múzeumban „Mesterrajzok New-Yorkból” címmel. A kölcsönzőket – közöttük János Scholzt –

masszívan megtámadta egy kiváló képzőművészeti kritikusunk (Népszabadság, 1989. április 8.). Magam, négy napra rá, ugyanott, „Egy magyar műgyűjtő portréjához” címmel igyekeztem Scholz személyiségét, muzsikusz voltának tiszteletre méltó minőségét hangsúlyozva, valamilyen tisztázni. Persze, hibával, hisz nem ismertem gyűjteményének méreteit és valódi értékét. Azt hittem, csellójátékának ellenértéke volt e gyűjtemény gazdasági alapja. Tátrai Vilmos, minden titkok tudója, világosított fel, hogy Scholz egy kozmetikai góliátcég tulajdonosának leányát kérte és kapta feleségül. Tehát nemcsak szakértelme, gazdasági háttere is volt a felbecsülhetetlen értékek megvásárlására. A 85. születésnapja előtt készült, Rakos Miklós idézte interjú (The Strad 1988. november) érthető mód nem tartotta illőnek, hogy kotorásszék a kiváló muzsikusz zsebében. Gondolhattam volna, hogy csellózásból nem lehet vásárolni Leonardókat, Raffaeleket, Tizianokat és más felbecsülhetetlen kincseket.

Breuer János

Vaszy Viktorról – 100. születésnapjára emlékezve

Ha megkérdezném Gregor Józsefet, a Szegedi Nemzeti Színház és a New York-i Metropolitan sötét hangú oszlopát „hány óra”, bizonyos, hogy előbb Vaszyról tartana székfoglaló előadást, csak az után pillantana a csuklójára.

És méltán... Hisz jó, ha 100 évben egy olyan zenekultúra-teremtő, nevelő karmester adatik nekünk, amilyen Vaszy Viktor volt (sz. 1903. július 25. Budapest, megh. 1979. március 12., Szeged). Hegedülni hét évesen, komponálni 10 éves korában kezdett. Mindkét szakot elvégezte a Zeneakadémián; zeneszerzést Koessler Jánosnál, Kodálynál, a hegedűt Szerémi Gusztávnál, és Zsolt Nándornál, oboát, kürtöt is tanult! Vaszy idejében híre-hamva sem volt karmesterképző fakultásnak, a zeneszerző-növendékek kaptak vezénlyésben nem éppen jeleskedő tanártól egy tanévnyi útravalót. Vaszyt mégis karmesterként ismerte meg a nyilvánosság. A jobbára amatőrökből álló Székesfővárosi Zenekart – két évig hangversenymester volt – vezényelte a

Gellért Fürdő akkoriban hangversenyteremnek is használt tágas előcsarnokában 1925. március 15-én. S nem akármilyen, Mozart Jupiter-szimfóniáját, bár az éppen diákra méretezett feladat. Két hétre rá ugyanott játszotta Goldmark hegedűversenyének két tételét; alighanem ez volt utolsó hangszeres szólista produkciója.

Vaszy zenekarvezetésre született, de a 20-as évek végétől a kórus is fontos fejezete pályájának. Vezette az Egyetemi Énekkarok elnevezésű férfikart (a többes szám valószínűleg arra utalt, hogy több univerzitás dalosait egyesítette) s velük az utolsó békeévekben egészen az Egyesült Államokig jutott el. Az Egyetemi Énekkarok volt az óceán túlsó partján turnézó első magyar együttes. Velük mutatta be Vaszy 1936 októberében Kodály Karádi nóták című alkotását. Karnagya volt az oratóriumra szakosodott, szintén amatőr, Palestrina-kórusnak. Írt is általuk magyar zenetörténetet. 50 próbával taní-

totta be a Palestrinának Bartók Cantata profana-ját 1936-ban, mégpedig a zeneszerző nagy meglepetésére. A hazai bemutatót ugyan Dohnányi vezényelte (november 9-én), Vaszyé a mű második előadása volt, az egykorú zenekritika azonban ezt értékelte valóságos, az alkotáshoz mindenben méltó premiernek. Jegyezzük fel dátumát: 1936. december 10. A Székesfővárosi Zenekar csupa Bartók-művet játszott azon az estén, zenetörténetünkben ez volt az első zenekari Bartók-hangverseny!

Jó időre a hangversenyterem volt Vaszy Viktor otthona, bár a 30-as években szervezett országjáró kamaraooperát is. 1936-ban, alapító karmesterének Zsolt Nándornak halála után a Budapesti Hangversenyzenekar Vaszy Vikort választotta vezető karmesterének az együttes. Jeles külföldi szólistákkal találkozott a pódiumon: Shura Cherkassky boszorkányos technikájú pianistával, Guila Bustabo-val a hegedűs világsztárral s nem egyszer ült Bartók Béla a zongoránál.

A fiatal, Ferenc Józsed-díjas zeneszerző

Pihenő, játék a kisvasúttal

Elismert, sikeres koncertkarmester, ragyogó kritikák jelennek meg róla. Első nagy korszaka mégis a Kolozsvári Magyar Operához fűződött. A hanyatlás jeleit mutató társulathoz Észak-Erdély visszatérése után igazgatónak küldik Vaszy Viktort Kolozsvárra. Igaz, kevés operai tapasztalatot szerzett korábban, de annál jobban ismerte a kórusmozgalom révén az emberi hangot és tudták róla, nemcsak zenei, ragyogó szervező tehetség is. Az újjáformált társulat 1941. november 9-én tartotta első előadását, 52-tagú zenekara, 48 kóristája, 30 balett-táncosa kezdte meg szolgálatát. Itt lépett először színpadra Takács Paula, Páka Jolán, később majd mindketten a budapesti Operaház megbecsült tagjai lesznek. A szokásosnál rövidebb első évadban Vaszy 65 operás és balett-előadást hozott létre, 1942/43-ban már 86-ot. Vendégművészek megnyerte a főváros számos operacsillagát.

Nagy repertoárt épített fel. Vezényelt Turandotot, Bolygó hollandit, Tannhäuser – csupa zenészt próbáló feladat –, a balett Harangozó Gyula vendég-rendezésében-koreográfiájával és címszereplésével be-

mutatta Bartók Fából faragott királyfiját (A csodálatos mandarin megvalósíthatatlan terv maradt).

A direktor természetesen kulcsszerepet játszott Kolozsvár koncertéletében is. Budapestet is megelőzve, Vaszy Viktor vezényelte 1941. december 2-án Bartók Divertimentójának magyarországi bemutatóját; 1943. szeptember 27-én pedig a „nagy” Hegedűverseny hazai premierjét, egyszersmind második európai előadását. Kivette részét a 60-éves Kodály kolozsvári köszöntésének előkészítéséből (a Páva-variációkat és a Concertót a szerző vezényelte, de Vaszy készítette elő; az ünnepi Hány János előadásnak az igazgató a karmestere).

A kolozsvári Vaszy-érának a történelem szabott határt. Fináléja alighanem a Tannhäuser 1944. június 9-i bemutója volt. A front közeledtével Vaszy a teljes társulatot átmentette a nemsokára újra érvényes trianoni határon. Lényegében ez lett a Szegedi Nemzeti Színház operagyűjtése. A „költözködés” azonban nem ment könnyen, mivel a fasiszta múltat

vizsgáló zenei igazoló bizottságnak nem akaródzott tisztázni a bélyeg alól Vaszy Viktort. A vádak nem ismerem, nyilván már önmagában az is gyanúsítás alapját képezte, hogy Hómann Bálint kultuszminister nevezte ki direktornak Kolozsvárra. A döntő szót végül Kodály mondta ki, az ő ajánlására kerültek az „emigráns” operisták, élükön Vaszyval, Szegedre. Jövetelük becses előzménye, hogy Fricsay Ferenc már a 30-as, még inkább a 40-es években munkálkodott Szeged operakultúrájának felépítésén. Ő azonban nagy teljesítményű, folyamatosan működő saját társulat létrehozásáig nem jutott el, nem maradt hozzá ideje.

1945 ősze-tele szervezéssel telt el. Vaszy 170 fős társulatot hozott létre s elnökkarnagya lett a Szegedi Filharmonikusoknak is. Nagyobb léptékben folytatta, amit Kolozsvárt elkezdett. A Carmenel nyitott 1946. március 8-án, három és fél évad alatt megteremtette a magyar „vidék” első repertoár-operáját; 1948-49-ben már majd’ 30 alkotás volt műsoron. A közönség számára könnyebb dalművektől indult el. Az eleve népszerű dara-

A zeneművész pályája csúcán, az 1960-as évek elején

bok után népszerűvé tette a Tannhäusert meg a Lohengrint, Musszorgszkij Hovanscsináját és Magyarországon soha nem játszott Szorocsinci vásár-át, Smetánától Az eladott menyasszonyt, amelyet az I. világháború előtt adtak utoljára az Operaházban. Három Mozart jelezte a kultúrateremtés másik irányát. A Hány János, Kenessey Jenő egyfelvonásosa, Az arany meg az asszony, A fából faragott királyfi és A csodálatos mandarin a harmadik irányt. A Mandarin, a mozgásművészetben is jártas Lőrincz György koreográfiájával az utolsó lehetséges pillanatban, 1949. január 21-én került a szegedi közönség elé (betiltják Budapesten is, hamarost). Lőrincz az eredeti librettót rendezte meg, Mandarinja nagyvárosban játszódott (a budapestit egy elhagyott kínai toronyban játszották).

Vaszynál lépett fel először egy volt operaházi kórista, bizonyos Simándy József. A Carmenben énekelt 1945 tavaszán Don José szerepét – emberpróbáló feladat, nem debütáló tenorok vágyálma. Felsorolni sem lehet, hány kiváló énekes nevelkedett, egészen Gregor Józsefíg, Vaszy Viktor szigorú gyakorló iskolájában; 1949-ig, majd 1957-től. Bár vonakodva, sokukat elengedte a fővárosba, de mindig ott volt szegedi próbatermében a ragyogó utánpótlás.

1949. szeptember 1-jén egyetlen tollvonással megszüntették az opera-együttest Szegeden. Mondják, takarékosági

okokból, másra kellett a pénz a vas és acél országának, mondják politikai okokból, hisz a zeneigazgató „gyanús” volt, társulatának nemege tagja szintén.

Amatőr üzemi operácskákat vezetett az állástalan karmester; magán-karnagyképzőt működtetett az otthonában. Segítségére sietett Farkas Ferenc, kit Vaszy segített első nyugdíjas állásához, amikor maga mellé vette Kolozsvárt karigazgatónak. Közösén írtak egy sor film-zenét Homoki-Nagy István máig látható természetfilmjeihez; dokumentumfilmekhez önállóan is komponált muzsikát. 1952-ben rábízták a SZOT (Szakszervezetek Országos Tanácsa) rövid életű szimfonikus zenekarának megszervezését és vezetését. Az 50-es évektől hasznosította opera-karmesteri tapasztalatait a Magyar Rádió. Vezetelével felvettek kilenc teljes operát, számtalan opera-részletet – persze egy sor koncertterembe szánt művet is. (Ritkán hallhatók, a sztereo-korszak előtti időkből való a legtöbb, akár hanglemmez-produkciói.)

„Térj vissza győztesen” (Aida I. kép)... Vaszy Viktort 1957. július 17-én kinevezték a Szegedi Nemzeti Színház igazgatójának, s értelemszerűen vezetője lett az operatársulatnak, amely átvészelt a nehéz esztendőket is. Most, harmadik nekifutásra sikerült megvalósítania mindazt, amit kétszer is félbe hagyott vele a történelem. Fantasztikus repertoárt teremtett; a standard művek mellett vállalt ősbemutatókat, sorozatban hazai premieket a 20. század terméséből (Cikker, von Einem, Hindemith, Orff, Prokofjev, stb.). Szeged hallotta Magyarországon először Mozart Idomeneóját, Glinka Ivan Szuszanyinját; Weber 1944 márciusa óta Budapesten sem játszott operáját, A bűvös vadászt. Nagyszerű ensemble-t hozott létre, tévedhetetlenül tudta, miként kell-lehet énekeseinek tehetségét maximálisan kibontani.

1958-ban oratóriumkórust alapított, a Zenebarátok Énekkarát; haláláig vezette, az együttes 1987 óta alapítójának nevét viseli. 1959-ben feltámasztotta a Szegedi Szabadtéri Játékokat, dédelgetett terve valósult meg ezzel. Hangversenyt már első szegedi éveiben is rendezett-vezényelt a Dóm-téren.

Hihetetlen munkabírása lehetett; a diplomás zeneszerző műjegyzéke száznál több címet tartalmaz. Vaszy Viktor mindazonáltal szervező-kultúrateremtő-nevelő karmesterként él emlékezetünkben.

A Szegedi Nemzeti Színház 1984-ben Vaszy-díjat alapított; évente egy énekes, karmester, táncművész kapja a zenés társulat titkos szavazása alapján. Csongrád megye jeles kóruskarnagyait, jutalmazza 1984 óta Vaszy Viktor Emlékéremmel. 1993-ban, 90-ik születésnapjának esztendejében emlékkönyvet adott ki „Vaszy Viktor emlékezete” címmel Szeged önkormányzata. A zeneszerzőt is nagyobb becsben tartotta választott otthona a fővárosnál. Nem tudom, tartja-e becsben mindmáig.

Az idős mester, 1974

Vezényelni magam ritkán hallottam, Budapesten nem volt gyakori vendég, pedig innen indult karrierje s nem is akárhogy. Hangversenyteremből egyetlen általa vezényelt műre emlékszem: Liszt Prometheus oratóriumára, melyet lobogó szenvedéllyel irányított a Zeneakadémián, 1963-ban, szegedi együtteseinek élén. Rémlik még egy Petruska-szvit meg egy Újvilág szimfónia.

Szegeden ott lehettem Jan Cikker szlovák zeneszerző Bajazid bég című operájának bemutatóján (1963. február 9.) s szintén 63-ban, nyáron, a Dóm-téri Trubadúron. Vaszy Viktort hatalmas temperamentum fűtötte, a nagy gesztusoknak volt nagy művésze szellemileg éppúgy, mint széles mozdulatú vezénylési technikája révén. Pálcája hegyén ott ült a zene, muzsikusai biztonságban érezték, érezhették is magukat, valahányszor Vaszy dirigált.

Breuer János

Veress Sándor szerzői CD-jéről

Egy pályái két vége – röviden így jellemezhetjük annak a hangfelvételnek a „programját”, amelyen a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar, Pál Tamás vezényletével, Veress Sándor három kompozícióját játssza. Az I. szimfónia az 1940-es év termése; a 33 éves szerző korábban két Partitát szánt zenekarra, s elkészült, bár közönség elé még nem került Hegedűversenye. Az első komoly megmértetés sikerrel járt, hiszen a szimfónia pályadíj-nyertes kompozíció lett. Tokió–Budapest–Bern: így indult a koncerttermi pályafutása, hogy aztán, jó fél évszázados hallgatás után a szerző 95. születésnapja kínáljon alkalmat újralfedezéséhez.

Nagy szerepet játszottak a felvételen hallható másik (viszonylag fiatalkori) kompozíció létrejöttében is a külső körülmények. A Négy erdélyi tánc vonószekarra voltaképp az 1949-es, kibővített verziója annak a vonószekari műnek, amelyet mezősegi, utolsó népzenei gyűjtése után vetett papírra a szerző 1943-ban. Az ötlet Kresz Gézától származott, aki zeneakadémiai növendékzenekara számára kért új művet a közelgő erdélyi turnéra. Veress hat évvel később Paul Sacher kérésére bővítette újabb tánccal a ciklust, melyben – hasonlóképp a korábban készültökhöz – ezúttal sem találunk folklóranyagot, hanem valamennyi tétel Veress saját zenei anyagából épül, s a címet (csakúgy mint a tételcímetek: Lassú, Ugros, Lejtős, Dobbantós) éppen alapos-elmélyült népzenei ismeretei indokolják.

A pályakezdő évtized lezárását és a berni emigráció kezdetét idéző korai kompozíciókkal a nyolcadik évtizedében járó szerző kéttételes Klarinétversenye tart valamiféle egyensúlyt. Kihagyva a pálya jelentős mérföldköveit jelentő kompozíciókat, érdekes megfelelésekre figyelhetünk fel, az idős szerző művét szembesítve a fiatalkori darabokkal. Az eltelt idő tükrében plasztikusan rajzolódni ki a jellegzetes vonások, úgy formálást, mint a hangszínkezelést illetően.

Nehéz lenne a keletkezési idő ismerete nélkül elhelyezni e műveket, kiváltképp a fiatalkoriakat. Ha azt tekintjük, más szerzők mit komponáltak ezekben az években, ugyancsak „vegyes” hangzások sorjázának egymás mellett... Mindenesetre, ilyenkor konkrét adalékot kapunk ahhoz, hogy nem csak napjainkban nincs zenei köznyelv, ha úgy tetszik, egységes zenei nyelv, stílus – csak éppen hangzó (ismeret)-anyag híján ez a korábbi évtizedek esetében nem tűnt fel. Már csak ilyen meg gondolásból is rendkívül fontos a közel múlt zenéjének időnkénti felelevenítése, s azért, mert ismeretükben mind az előadók, mind a hallgatók másként viszonyulnak kompozíciókhoz, finomítva „átértékelik” a rendelkezésükre álló műveket.

Az országos viszonylatban előkelő helyet elfoglaló Szombathelyi Szimfonikus Zenekar – időről időre változó tagsággal – rendszeresen szólaltat meg XX. századi műveket. Van tehát hangzó környezet, amelybe az újabb játszanivalót nagy biztonsággal beágyazzák; ilyen szempontból öröndetes, hogy épp ezzel az együttessel került megörökítésre három jelentős Veress-opusz.

Az I. szimfónia aligha jelentett problémát az előadónak, akik Pál Tamás irányításával igyekeztek változatos hang-

zasképet előhívni a partitúrából. A neoklasszicizáló fordulatok mindig megformáltan jelentkeznek, időnként érzékeltetik a dúrés moll-terces fordulatok irizáló játékát is. Epikusra vették a Preludio indítását, s a későbbiekben a tömörszerűen változó hangszerelés kidomborításával építkeztek, míg a szekvenciázó fordulatok parttalan menete hosszú időre megakasztotta a folyamatok dinamizmusát.

Az Andante középtétel esetében legfeljebb a biztosan formáló, tagolt formálást és a homogén hangzásra való törekvést értékelhetjük – a kellemes hangzású fordulatok sorjázása hosszadalmasnak hat. A szólisztikus fordulatok szépen megoldottak.

Éppen időben érkezik a finálé dinamizmus, melyben stabil támaszról gondoskodnak a mélyvonósok, amire „jól lehet játszani”. Kár, hogy egy bizonyos dinamikai szint alatt a hegedűhangzás színtelen-né jelentéktelenedik.

A Négy erdélyi tánc nyitótétele, a Lassú, kvart-toronnyal indul, afféle „kezdődik a népmese”. Az előadók jó érzékkel találnak rá arra a tónusra, amelynek Veress melódiai kibontakozhatnak, ugyanakkor mindig érződik a stilizált népi(es) hang. A szólisztikus hegedűdallamok emlékezetes szépségűek – amit nem lehet a magasabb fekvésű tutti-fordulatokról elmondani.

Az Ugros esetében érződik a ritmikus fordulatokkal való játék. A Lejtős regiszter-kontrasztjai még hatásosabbak lehetnének, ha a mélyvonós indítás „rajzosabb” vonallal, intenzívebb hangképzéssel formált hangok sorozatával emlékezetessé, atmoszférateremtővé tudna válni.

A Dobbantósban a tétel „sodrát” hiányolom, a vonósbasszus talpalávalója funkcióját veszti ilyen előadás során. A későbbiekben „mackósabbá” válik a mély regiszterbe kerülő dallam – protokolláris-sá üresedik ahelyett, hogy néptánc-finálé érzetét keltené.

A kései Klarinétverseny azok közé a versenyművek közé tartozik, amelyek

nem hagynak kétséget afelől, hogy a szólistát komoly feladat elé állítja, s ilyen szempontból testreszabott játszanivaló Horváth Lászlónak, aki nem először találkozott Veress zenéjével (sőt!).

Hogy mennyire markáns szólista, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a rubato karakterű játszanivalója megszólaltatásakor eléri: az együttes szinte együtt lélegzik vele. Zenekar, szólista és karmester közös munkájának eredményességét ékesen péld

dázza a felvétel. Él, pulzál mindkét tételben a zenei anyag, nemcsak dinamikai rajzuk van az egyes tematikus területeknek, hanem a folyamatok célhoz is érnek.

Az összetettebb-rétegzettebb nagyzenekari hangzásban hallhatóan több kedvét lelik az előadók. Úgy tűnik, a játszanivalók széles skálája révén érdeklődéssel fogadják az újat, s ami számukra könnyen áttekinthető, az kevésbé köti le figyelmüket. Tény: a megfejtett rejtvény kevésbé iz

galmas, mint az ismereteket-tudást próbára tevő feladat. Pedig az ismertnek is megvan a maga varázsa; ilyenkor a különösebb technikai és formálási problémát nem jelentő művek minél „szebb” előadására kellene törekedni. Gyönyörködtetni pedig az tud, aki maga is tetszését leli a felhangzó zenében – tehát a saját szólam perfekt tudása után a műegésznek a mind biztosabb áttekintésére kellene törekedni.

Fittler Katalin

Berlász Melinda: Weiner Leó és tanítványai

Az „Emlékeink Weiner Leóról” alcímet viselő, 50 emlékezést tartalmazó kötet bővített, 2. kiadása annak a gyűjteménynek, amely 1985-ben jelent meg a Zene-műkiadónál, Weiner születésének centenáriuma alkalmából. Az első kiadás összeállításakor rendkívül körültekintően járt el a szerkesztő az emlékezők kiválasztásakor. Törekedett arra, hogy megközelítően fele-fele arányban szerepeljenek az itthon és a határokon túl élő Weiner-tanítványok. Az itthon élők gazdag kínálatából való válogatásban szerepet játszott az életkor, lehetőleg az idősebbeket próbálta szóra bírni a „gyűjtő”, s nem tévesztette szem elől azt a szempontot sem, hogy zongoristák, vonósok és karmesterek egyaránt kapjanak lehetőséget, hogy saját nézőpontjukból, a számukra profitálhatót örökíthessék meg. A 42 kortárs, tanítvány és munkatárs emlékezéseihez most olyanok társultak, amelyek annakidején a kötet kéziratának lezárása után érkeztek (tehát akkor „lekésték” a megjelenést), vagy a centenáriumi megemlékezések közül került ily módon néhány időtállóbb körülmények közé, s arra is találunk példát, hogy valakit, aki időben értesült e publikálási lehetőségről – az anyagot gyűjtő és szerkesztő Berlász Melinda szavaival – a jelenlegi kiadás alkalmá inspirált.

Miközben örülünk a megjelenő könyvnek, önkéntelenül is felmerül a kérdés: miért épp most került sor a megjelenésére. A 2. kiadás előszavából úgy értesülünk, hogy „a centenárium óta eltelt 17 év újabb történeti perspektívába helyezte a Weiner-emlékezéseket. Az ezredfordulóra már a Weiner-iskola tanítványi életpályáinak többsége is lezárult, történeti távlatba került. A huszadik században világhírűvé

vált magyar hangszeres előadóművész-személyiségek (szólóművészek, kamaragyűttesek művészei és karmesterek) ma már a jelenkori zenetörténetkutatás „tárgyává” váltak.” Lábjegyben Berlász hozzáfűzi még: „Kurtág György közelmúltbeli visszatekintésében említette, hogy számára a Weiner-hagyomány már számos új tapasztalattal és eredménnyel aszimilálódott, s ennek elkülönítése az elmúlt négy évtized kapcsolatrendszerétől ma már irreálisnak tekinthető”. Az elgondolkodtató mondattal kapcsolatban bizonyára sok olvasót érdekelne annak forrása; köztudottan ritkán jutunk hozzá Kurtágtól származó „olvasnivalóhoz”, mert a szerző csupán egészen kivételes esetekben hajlandó nyilatkozatot, interjút adni. Mivel ő is a Weiner-iskola legméltóbb képviselői közé tartozik, őszintén sajnálhatjuk, hogy e kötet számára sem lehetett őt szóra bírni.

Szerkesztői elkötelezettségre és ügyes szervezőmunkára vall, hogy különösebb „aktualitás” nélkül is megjelenhetett a Weiner Leó alapítvány támogatásával a Rózsavölgyi és Társa kiadásában e szép, gondosan kivitelezett kötet. Az 50 emlékezésben most is névsorban szerepelnek az emlékezők, akik többségének szerepel a fényképe is. Sajátos idő-játékot eredményez, hogy némelyek Weiner-növendékkori képüket adták közlésre, mások az emlékezés jelenét örökítik meg.

Az „oral history” e legújabb értékes dokumentuma lassanként további memoárkötetek egyik forrásává válhat, hiszen az egykori Weiner-növendékek közül mind többekről kell befejezett múltban beszélnünk, s hamarosan talán épp az ő emlékkötetükön dolgoznak majd az előadóművészet-történet emlékeit átörökíteni kívánók. Valljuk meg, nemritkán a nyilat

kozó személye legalább olyan fontos az érdeklődő számára, mint az, akire emlékezik. Névsorukat végigolvasva, a nyugdíjas-korosztály van előnyös helyzetben, s minél fiatalabb az olvasó, annál kevesebb névhez kapcsolódik bármiféle – személyes vagy közvetett – élménye. Ilyen megfontolásból semmiképp sem lett volna felesleges a kötet végén az emlékezőkről pársoros ismertetőt adni, amit aztán az előrelátó olvasó a saját példányában naprakészre kiegészíthetne a bekövetkező halálozások dátumával. Minimális terjedelmi bővítés is elegendő lett volna ahhoz, hogy az érdeemben tájékozódni kívánó „képben legyen”. Ráadásul, az ilyen jellegű információk kézközben vannak a szerkesztőnek, míg az átlagolvasó számára csak nehezen beszerezhetőek!

Hogy a neves emberekkel kapcsolatos olvasmányok az utóbbi időben ismét divatba jöttek, abban a zenei tematikán belül vitathatatlanul nagy szerepet játszott Bónis Ferenc rádióműsorokból kötetekbe rendezett két emlékezés-sorozata, az „Így láttuk Bartókot” és az „Így láttuk Kodályt”, mely kiadványok egyszerre jelentenek a továbbiakban mintát és etalont. A Weiner-emlékezések esetében (éppen, mert nem volt különösebb terjedelmi megkötés) rendkívül változatos az olvasnivaló, hiszen a felkérésre ki-ki a maga sajátos módján reagált. A szerkesztő pedig a legkisebb módosítás elvével dolgozott, bár, nagy örömeinkre, néha élt a 2. kiadás jobbító lehetőségeivel.

A kötet olvasásakor ismételtlen meggyőződhetünk arról, hogy a tárgyak, jelenségek megnevezésére, jellemzésére szánt szavak mennyire „törekenyek”. Miközben a leírt szóalak változatlan, más-más környezetben szinte ellentétes érte-

lemben hat, s arra is van példa, hogy a tényszerűen ellentétes állítások mindegyike igaz lehet, attól függően, hogy mondanóját „hogyan gondolta” a visszaemlékező.

Weiner csodálatosan zongorázott – ugyanakkor nem volt zongorista, s az is „belefér” a képbe, hogy ügyetlenül kaparrásza a billentyűket kis, tömzsi ujjaival. Szerény volt vagy nem volt szerény, szerette a növendégeit vagy sem – speciális megközelítésben bármely állítás igazként szerepelhet. És még csak nem is a József Attila-féle „az igazat mondd, ne csak a valódit” alternatívájáról van szó!

Néha talán épp az időbeli „megszépítő messzeség” csábítását kívánta elkerülni, aki erősebben-határozottabban formulázott, a „csak a szépre emlékezem” szabályát kivételként erősítve. Mások viszont éltek az eltelt idő adományaival; gyermekkori élményeiket az időközben megszerzett, érett tapasztalatok birtokában (s tanulságaival) interpretálták.

Az emlékezés: szubjektív műfaj, egyetlen hitelét a „megélés” adja. Ugyanakkor, az emlékezőt mindennél jobban jellemzi (mondhatni, minősíti), hogy számára mi maradt emlékezetes az egykori élményekből. Személyességek fénytörésében irizál a hologramszerű „összkép”, amely Weiner-ről kialakul. Egyben azonban biztosak lehetünk: a személyiségből csak pillanatképeket láthatunk, bármennyire „tereszedik is” az élvezetes előadás jóvoltából némelyik, ráadásul, aligha lehet esélyünk, hogy – puzzle-játék mintájára – egyszer képesek legyünk „kirakni” az egészet.

Olyan szempontból viszont nagy tanulsága szinte valamennyi olvasmánynak, hogy tudomásul kell venni kiszolgáltatottságunkat. Bármikor előkerülhetnek, s reflektorfénybe állíthatók ellesett pillanatok, akár szemérmesen eltitkolt gesztusok – tehát amit teszünk, s amit nem, egyaránt értelmezhető és félreértelmezhető. Interpretáció a világ – hirdethetnénk, ha nem kellene attól tartani: ezen állítás elfogadása, tudomásulvétele felelőtlenne (még felelőtlenebbé) tenne mindenkit a személyes kapcsolataiban.

Amikor a kötet 1985-ös 1. kiadásról írtam recenziót, gazdagon jegyzeteltem a margóra, főként a számomra valamilyen szempontból szélsőséges mozzanatokra reagálva. Amikor az új kiadást olvasva hasonló készletet éreztem, néha kíváncsiságból fellapoztam a régi gyűjteményt. Úgy tűnik, az alap-érzékenység változat-

lan (tehát, az olvasótól függő); ugyanakkor találtam olyan „kincseket” is, amelyekre szűk két évtizede nem figyeltem fel. Ez is tanulság: az idő múlásával, az időközben megszerzett tapasztalatok birtokában módosulunk annyit, hogy érdemes újraolvasni a korábban megismertet. Ha máshol nem, a „sorközökben” biztosan találunk felfedeznivalót.

Ma már másképp olvasom Molnár Antal írását, mint annakidején – és pedig az időközben szerzett új információk birtokában. Hogy „Weiner tökéletesen tudott alkalmazkodni”, ezt (éppen a többi visszaemlékezés által megerősítve) semmiféle szövegkörnyezetben nem tartottam hihetőnek, ma pedig, „ez alatt azt érti” bevezetéssel, megpróbálom lefordítani a mondatot magyarról – magyarra. Többet mondanak számomra az olyan megjegyzések, amelyek Kodály és Weiner kapcsolatára vonatkoznak, annak ismeretében, hogy Kodály Weinerrel szembeni „ellenérzésének” közvetett bizonyítékát adják Szabolcsi diákkori levelei, amelyekben imádott Mesterének weinerleó-ként jellemzi az általa nem kedvelt személyt. Azon aztán már csak elmékedni lehet, vajon milyen maradandó és mély nyomot hagytak az ilyesfajta diákkori fellángolások és elfogultságok a későbbiekben – s mennyiben változhatott meg személyes véleménye Weinerről. A poétikus szépségű búcsúbeszéd nem ad biztos eligazítást.

A könnyű, melyben a pedagógus Weiner portréja mellett mind nagyobb figyelem jut időközben hírnevessé vált tanítványainak is, mégse, kelti „szoborcsoport” benyomását. A térben egymástól gyakran teljesen elszakadó növendékeket csak a weineri tanítás aranyszalagja köti össze, az a zeneolvasó készség, amiről felismerik egymást a világ bármely pontján.

Van egy olyan vélekedés, miszerint a legnagyobb tanároknak egyetlen „szellemi utóduk” van a megszámlálhatatlan növendék között. Zenetörténet vonatkozásában például, Szabolcsinak Kroó György. A Weiner szellemi örökösök (jelöltek és önjelöltek) sorának emlékeit olvasva, megerősödik, ami egyébként is nyilvánvaló volt: Weiner hasonlíthatatlan hatású pedagógus volt, akinek figyelme elsődlegesen a zenére, a művekre irányult, s az értő kottaolvasat megtanításával a szerzői szándék megértésére s megvalósítására nevelte növendégeit. S ha feltesszük a kérdést: ilyen szempontból kik azok, akik továbbviszik örökségét, a kötet szereplői

közül ismét ugyanaz a két név kívánczik elsőként említésre, akiknek írása már az első kiadás olvasásakor is a legmélyebb hatást gyakorolta rám: Sebők Györgyé és Mihály Andrásé.

Mihály András a weineri hagyaték életben tartásával elsősorban jelentős kamaragyűjtéseket nevelt, s munkássága a zeneszerzői tevékenységen túl a pedagógus mellett az előadóművészet (a többfunkciós előadóművészet) is felölelte. Éppen ezért lenne nehezen megválaszolható az a kérdés, hogy vajon az ő növendékei közül, kamarazene-tanárként ki érdemelné ki a Weiner-unokatanítvány megtisztelő címet.

Sebők György elsősorban zongoracentrikus irányba vezette az értékmentő Ariadne-fonalat. Pályája során számos országban volt módja mesterkurzusokat tartani, s ezek légköre bizonyítva a „Leó-órakét” idézte. Persze, a kurzus rövid ideje mindig rendkívül kevésnek tűnik, s minél hasznosabb-tartalmasabb az együttlét, annál inkább keveselljük, s hiányoljuk – immár mindörökké – a folytatást. Mégis, a kurzusok szellemisége, hitem szerint, képes volt személyesen átélhetővé tenni a letűnt aranykor felidézett pillanatait, melyek mindegyike mennyiségileg parányi ugyan, de minőségét illetően nem lehet okunk panaszra.

Ilyen körülmények között persze szinte automatikusan háttérbe szorul a ZENE iránti kizárólagos elkötelezettség, s felerősödik a tanár–diák kapcsolat (éppen azért, mert sok esetben egyszeri és megismételhetetlen) szeretetlenségének légköre.

A tanítás körülményeinek változásával talán utópisztikus még csak remélni is azt, hogy még egyszer kifejthet valaki hasonló tevékenységet – akár megegyező alkattal, attitűddel –, mint Weiner Leó. Ami tehát ily módon mindörökké jelenség marad – s akinek pedagógiai hagyatékából még sokáig csipegethetünk, az átörökítő jóvoltából. Akkor is, ha mind kevésbé lesz tudatos az ilyesfajta tudás és tartás eredete.

Amiért viszont még lenne mit tenniük egykori személyes ismerőseinek, az művei hangzó életre keltése, lehetőleg az Ő tanításának szellemében. Többen idézték a kötetben a jellegtelen pianókkal kapcsolatos megjegyzését: „amit nem hallok, az nincs”. Ebben a szellemben lenne valamennyi, még élő Weiner-növendék feladat, hogy megmutassa: VAN szerzői életműve is Weiner Leónak.

Fittler Katalin

Koncertekről

Júliustól kezdődött el Olaszország Unió-s féléves elnökségi időszaka, s ebből az alkalomból július 1-jén koncerttel kezdődött a kulturális rendezvények sorozata.

A **MATÁV Szimfonikus Zenekar**, Ligeti András vezényletével, olasz szerzők műveit tűzte műsorra. Nyitány műfajban szinte kínálkozott Rossini gazdag szimfonikus termése, itt aligha születhetett volna rossz döntés: ez a muzsika sikerre született. Ezúttal a Semiramisa esett a választás, ami után Paganini: hegedűversenyének szólistájaként Lendvay Józsefet hallhattuk, befejezésül pedig a nálunk voltaképp indokolatlanul ritkán játszott Respighitől csendült fel a Madarak című szvit.

Az Olasz Intézet elsősorban hangfelvételek készítésére ideális nagytermében tartott rendezvények általában nagylétszámú érdeklődőt vonzanak – a mostani érdeklődés azonban (bátran állíthatjuk) meghaladta a sokéves átlagot. A tikkasztó hőségben szorgoskodtak a legyezők, s a hallgatók zöme jól tűrte a beköszöntő beszédet követően szünet nélkül előadott, jó órányi zenét. Igaz, ennek érdekében sokat tettek az előadók is!

Ilyenkor az évad végén már kicsit benne vagyunk a nyárban, a koncertek „fegyelmezett” atmoszféráját mindegyre megkísérti a nyári rendezvények könnyedebb-oltdobb – ha úgy tetszik, szórakoztató, a kikapcsolódást segítő – légköre.

Így hát koncentrálnak aligha mondhatjuk a Rossini-nyitány interpretációját, legfeljebb fegyelmezettnek vagy jól összerendezettnek – már ami a tempókat illeti. Sajnos, a kiegyenlítettlen dinamikai viszonyok (például, jelentéktelenül halk dallam a tónusos, kidolgozott kísérethez) arra készítették a hallgatót, hogy segítségül hívja korábbi hangkép-émlékeit, bár összességében még így is hatásos volta jól hangszerelt muzsika.

Ugyanez mondható el Paganini bravúros hangszertudást követelő hegedűversenyéről, mely már régóta szerepel a fiatalon feltűnt hegedűművész repertoárján. Lendvay virtuozitása továbbra is ámulatra készítő, ám az idők során lassan indul be az az „érés folyamat”, ami a rendkívüli ígéretet valóban jelentős pódiumművészégyéniséggé formálná. Alapvetően szükséges lenne a több tudatosság; mintha a virtuóz számára olyannyira természetes lenne, hogy nem ismer technikai nehézsé-

geket, akadályokat – hogy elfelejti értékelni. Ennek megfelelően, nem is kontrollálja a ki tudja, hányadszorra felcsendülő bravúros hangzást – ami azért aggasztó, mert még mindig túl fiatal ahhoz, hogy közömbössé, netán fásulttá váljon az általa létrehozott szépségek iránt. Hiányzik játékaiból az az öröm, ami egyaránt vonatkozik a teremtő interpretációra és a közönséget elkápráztató – minden alkalommal egyszeri! – élményre. Ez az oka annak, hogy nem ragyogott mindig teljes pompájában a gyönyörű tónusú hegedűhang, s voltaképpen erre vezethető vissza, hogy a szóló-szólamot egészében kellett felfognunk, tehát nem differenciálódott eléggé a – valljuk meg, gyakran lapidárisan egyszerű – dallamok váza és az őket túlbujánzóan körülfonó megannyi arabeszk. Szakmaira csupasztva: a szabályos struktúra metrikus felépítésével egyáltalán nem törődött a szólista. Tehette ezt annál is inkább, mivel a zenekar, vezető karmestere irányításával, megbízhatóan kísér. Íme, kamatozik a rengeteg országos és nemzetközi versenyen való áldozatos közreműködés során szerzett tudás és tapasztalat.

Mindig „együtt volt” a szólista és a zenekar, viszont épp a harmonikus együttjátszás érdekében az együttes is kénytelen volt különösebb formálási szándék nélkül, pusztán végigjátszani a tételeket. Csak a nagyforma hatásos felépítése érvényesült; nem csoda, hogy az első tételt kitörő taps jutalmazta (s nemcsak azok részéről, akik nem sejtették, hogy a versenymű többtétel!).

Ami viszont nagyon tetszett, az a Respighi-mű volt. Itt érvényesült a képzett játékosok formaérzéke. Úgy élveztem, kifejezetten élvezik a neoklasszicizáló hangzásképet, őszinte örömmel szólaltatva meg az idézetszerű dallamokat csakúgy, mint azok szabad formában történő feldolgozását. Ezúttal tehát valóban „játékosok” voltak. A feladat nyilvánvalóan nem jelentett számukra problémát, ugyanakkor kedvükre volt a hangszín-paletta változatosága. Nyilvánvalóan nemcsak hallották, hanem hallgatták is össz munkájuk eredményét. Minden formarész, szakasz pregnánsan szólt, „éltek” a metrumok – mintha mindig az éppen megszólaltatandó lett volna a legkedvesebb a számukra. Az ilyen eleven interpretáció mindig háttérbe

szorítja a kritikus igényességet, s a magávalragadó muzsika valóban képes feledtetni a kevésbé sikerült megoldásokat, szinte kényszerítve a hallgatókat, hogy csak a szépre figyeljenek, s emlékezzenek. Azt tesszük!

Martonvásár, 2003

Mivel zenei eszmélésem óta Beethoven az egyedülálló kedvenc, aligha lehet kétséges, hogy imádozt „Lajosom” okán Martonvásár megkülönböztetett hely a számomra. Függetlenül attól, hogy milyen gyakorisággal látogatok oda, boldogsággal tölt el már csak a tény is, hogy van egy hely, ahol hagyományozódik a Beethoven-kultusz. Évtizedes távlatból örömmel készültem július 19-én az idei kínálat első estjére, mely Fidelio-keresztmetszetet ígért.

Öt szektorban foglalhattak helyet az érdeklődők a szigeten, s hála a figyelmes szervezésnek, akár kétnyelvű szöveggel tehették – ám mindenképp az opera cselekményének ismeretében, amelyet szórólapon a hídra-lépésnél kaptunk. A szervezés figyelme arra is kiterjedt, hogy magyar és angol nyelven Petrányi Judit elmondja – dióhéjban – a cselekményt. E gesztus mégsem örvendeztetett meg, mivel a sekélyes olvasmányapló színvonalát súroló sztoriból „csak” az maradt ki, ami a librettó megzenésítésére készítette Beethovent. Ily módon daljátékká silányult, a fennköltség bárminemű sejtetése nélkül.

Koncerteken rendre visszatérő fixa ideám ezúttal kétségkívül indokoltan munkált: nem szabad homogénnek képzelni a közönséget!

Van, aki a koncert, mint esemény kedvéért utazott le, másokat a műsor vonzotta. A helybeliek pedig azt a lehetőséget használták ki, hogy helybe jön számukra az opera, s az is elképzelhető, hogy valaki a gyönyörű természeti környezetet hívta segítségül, hogy megbarátkozzon az opera-műfajjal.

Aligha várhatjuk el mindenkitől, hogy tudja: miről szól a Fidelio. Azt sem kívánhatjuk, hogy megvásárolva a szöveggönyvet, azonnal tájékozódjon – sokan talán csak souvenirnek tekintették a kiosztott, cselekményt ismertető szórólapot. Az vi-

szont kétségbeejtő, hogy a koncert közönségének egy része magának az operának az érintése nélkül távozatott. (Egyetlen komoly haszonélvező az lehetett, aki arra volt kíváncsi, vajon kibír-e egy operát, s most igenlő választ kapott.)

Tudomásul kellene venni végre: a szabadtéri koncert más, de nem kevésbé fontos (az előadók szempontjából: felelősségteljes feladat), mint az évad rendezvényei. Még inkább kiszámíthatatlan a közönség összetétele, ami lehet felelősség és felelőtlenség forrása egyaránt. S ha arra gondolok, hogy Martonvásár ugyanolyan távol van Budapestről, mint Budapest Martonvásártól, akkor azt kell mondani, hogy megkülönböztetett jelentősége van (lett volna) e szabadtéri opera-keresztmetszetnek.

A **Nemzeti Filharmonikus Zenekar** csakúgy, mint a **Nemzeti Énekkar**, márka-védjegy (fontos lenne, hogy sohase silányuljon áru-védjeggyé), ezt nem téveszthetik szem elől az előadók! És nem győzöm unos-untig ismételtetni, amit egy interjú-műsorban hallottam egy értékes riportalanytól: minden előadás bemutató! Az előadók között is legtöbbször van, aki először játssza az adott művet – a nézőtérben pedig biztosan találunk olyat, aki az adott esten ismerkedik a műsorral. Éppen ezért óriási az előadók felelőssége, hogy minden egyes alkalommal lehetővé tegyék, hogy a mű és a hallgatóság egymásra találhasson. Ilyesfajta találkozás nem jött létre július 19-én Martonvásáron.

Pedig sok érték volt adott: az értékes partitúrán kívül a színvonalas ének- és zenekar, az országosan elismert karmester: Hamar Zsolt – s nem utolsósorban a közönség érdeklődése. Közbejött azonban valami, ami kivédhetetlenül meggátolta a találkozásnak még csak a lehetőségét is, és ez: a szólista-választás.

A közönségre nemigen tartozik (a kritikusra sem), hogy milyen módon kerül kiválasztásra a szólista-gárda. A hallottak alapján azon sem csodálkoznék, ha fehérégér vagy papagáj húzta volna ki a potenciális jelentkezők közül a szereplőket, vagy pedig kizárólag az a szempont lett volna döntő, hogy ki ér rá aznap. Tény: valamennyi szereplő jelen volt, fizikai mivoltában legalábbis, a mini-koncertpódiumon, s legtöbbjük a fizikai megjelenéssel eleget is tett kötelezettségének.

Legjobban az énekkart sajnáltam, mert hogy kevés aktív tennivalójához aligha kapott inspiráló légkört. Hasonlóképp

légüres térben kellett vegetálni a zenekarnak is, hiszen – koncepció híján – aligha lenne jogos számonkérni rajta a kísérés igényes funkcióját.

Hamar Zsolt számára talán ingoványos talaj volt a szabadtéri színhely. Rutintalansággal mentegetem, hogy maximális következetességgel ragaszkodott egyfajta koncepció végigviteléhez akkor is, amikor kiderült, hogy aligha lehet hatásos. Például, szép a dinamikai megtervezettség – de ha a piano-területbe vasúti zajok „rondítanak bele”, akkor még mindig hasznosabb-praktikusabb megemelni a hangerő szintjét, mint ragaszkodni az elképzeléshez, függetlenül attól, hogy így a közönséghez alig valami jut el. (Weiner Leó sokat idézett mondására hivatkoznék: az a piano, amit nem hallok, nincsen!) Tanulságos lett volna a zenekar számára, ha kívülről hallja a produkciót, hogy a dinamikai szint abszolút értéke széles holdudvaron belül érvényesüljön; tehát, például a hangképzés intenzitásával sokat lehetett volna módosítani a hangzason. Vitathatatlan, hogy a legemlékezetesebb pillanatok éppen a lélegzetelállító pianissimók idézték elő – ám a magasabb-intenzív hangképzés megkönnyítette volna a hallgatóság érzelmi azonosulását.

Az opera: cselekményes műfaj, ráadásul dramaturgiai felépítése is van (általában). Aligha tűnhet belemagyarázásnak, hogy a Fidelio: szabadító opera, egy francia opera-típus modelljét követi. Kétségkívül a szerző szabadságvágya és igazságérzete is kifejezésre jut benne. Silány dolog olyanná vulgarizálni, hogy végül a jók elnyerik jutalmukat, a rosszak pedig a méltó büntetésüket. Sokan bírálták az operát, s az operaszerűtlenség egyik okát abban vélik megtalálni, hogy a szereplők kevésbé élő figurák, inkább elvont eszmék megtestesítői. A mostani előadásnál egészen más derült ki; a fennkölségeknek még csak sugallatát sem érezhettük, a főszereplő egyértelműen Rocco (!) lett. A kezdés félreértés-szituációjából daljáték-atmoszféra alakult, s ez nem emelkedett a későbbiekben sem.

Volt minden, ami szabadtéri előadáson előfordulhat: megdörrent az ég, menetrendszerűen haladtak a vonatok, hallhatunk madár – majd tücsökkoncertet; mindeközben az énekesek hangképeztek, érthető német szöveget mondtak, s általában eredményes kísérletet tett a szólisták és a kíséregyüttes tempóbeli összehozására a karmester.

Az elején még reménykedtem, arra gondolva, hogy lám, a mellékszereplők (is) helyzetük magaslatán vannak. Ám ahogy haladtunk előre az időben, kénytelen voltam rádöbbenni a megajánlott bizalom indokolatlanságára. Az antiklimaxot Molnár András szolgáltatta a II. felvonás kezdetén. A színpadon művész-próbáló feladatot hangképzéssel nivellálta, hármashangzat-felbontásokat intonálva, zenei megformálás és érzelmi töltés nélkül. Ily módon a dráma, katartikus hatás híján sematikus-demonstráló szituációs játékká lett, rajzfilm-adaptáció érzelmi mélységével.

Bátor Tamás Roccója a *Così fan tutte* Don Alfonsójára emlékeztető „játékmeszter” lett, s Leonora hangi kifáradása (Somogyi Eszter) sem kedvezett a drámai légkörnek. A keresztmetszet-jelleg nem indokolja az érzelmi kiüresítést, és csak reménykedhetünk abban, hogy a hallgatók közül sokaknak lesz lehetőségük hamarosan újrahallgatni az operát, olyan előadásban, ahol kényszerítő erővel kell együtt-élniük, együtt-érezniük a szereplőkkel, s megélethetik azt a csodálatos élményt, ami örök-életűvé teszi a műfajt: a katarzist.

Belvárosi Nyári Szimfonikus Koncertek

Örömteli meglepetést okozott idén a V.I.P. Arts: az immár 12. alkalommal megrendezett BUDA/EST e nyáron először nemcsak az opera- és balettkedvelőknek kínált programokat. Az Operaház-beli „hagyományos” műsorokon túl két új helyszínen jelentkezett: a Hilton Dominiánus udvarában július 2. és 30. között 15 estén, tágas stílus-műfaji keretek között 9 különböző műsorral, július 17. és augusztus 3. között pedig a Szent István Bazilika előtti Szent István téren. Ez utóbbi sorozat a Belvárosi Nyári Szimfonikus Koncertek címet kapta, s e keretek között hat esten hat jelentős fővárosi zenekar lépett fel. (Hadd jegyezze meg itt egy apróságot: a műsorfüzetben olvasható egyik mondat ugyanis – rossz szájját okozóan – félreérthető. „A ... Fesztivált a magyar zenei életet reprezentáló hat nagy szimfonikus zenekar közreműködése fémjelzi.” Nos, ez igaz is meg nem is! Pontosan arról van szó, hogy a hazai komolyzenei életet reprezentáló zenekarok közül ezúttal hatot hallhat a közönség. Mert olyan együttesek „indulnak még” a

méltó elismertségért, mint a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, a Fesztiválzenekar, vagy a MATÁV Szimfonikus Zenekara.)

Dr. Steiner Pál (Belváros-Lipótváros polgármestere), a szimfonikus fesztivál fővédnöke méltán büszke a rendezvény-sorozatra, s a kerület lakói is hálások lehetnek neki, amiért felismerte a szép tér lehetőségeit, otthont adva a szimfonikus hangversenyeknek. Mert, valljuk meg, a nyári estek érdemi jelentősége korántsem merül ki abban a tényben, hogy felvonul a fővárosi zenekarok legtöbbször. Ezeket az együtteseket az egész évadban rendszeresen hallhatjuk koncerttermekben, s az mindig vitatható, hogy a szabadtéri környezetben kaphatunk-e (művészi) többletet.

Szeretném előrebocsátani: korántsem kívánom „szabályos” kritikában összehasonlítani (netán összemérni) a szereplők egyszeri teljesítményét, mivel az esemény rangjához-jelentőségéhez méltatlan lenne. Inkább élményeket-benyomásokat, észrevételeket-tapasztalatokat osztanék meg az Olvasókkal, abban a reményben, hogy közülük is sokan társulnak – legalább hallgatóként – e hagyomány-indító rendezvény folytatásához.

Minden kezdet nehéz: kiderült ez, amikor a **MÁV Szimfonikus Zenekar**, vezető karmesterével, Gál Tamással július 17-én a nyitókoncertet adta. Kiderült: csak arra nem gondoltak az egyébként körültekintéssel dolgozó szervezők, hogy a Bazilika harangja – ha nem tesznek ellene – időről időre megkondul, s ki lehet számítani, hogy a fél 9-kor kezdődő hangversenyen hány kellemetlen percet okozva (kettőt rendkívül rosszkor; először például a Tell Vilmos nyitány gyönyörű csellósólójának elhaló kicsengésekor). A szereplők sorrendjében, az időpontok megválasztásában bizonyára sok gyakorlati szempont is közrejátszott (csakúgy, mint a hat együttes kiválasztásában). Mindazonáltal rendkívül szerencsésnek tartom, hogy a MÁV Szimfonikus Zenekar kezdett, ez az „alkatánál fogva” vállalkozó kedvű, s egyébként is a szabadtéri szereplésben számottevő tapasztalattal rendelkező társaság. Szimfonikus örökzöldek szerepeltek a műsorukon (többségükben nyitányok), amelyeket – ki tudja, milyen meggondolásból – szünet nélkül játszottak. Nagy teljesítmény ez az előadótól; végighallgatása a közönségtől nem, hiszen egyik műsorszám sem fárasztó önmagában, s egymásra következésük válto-

zatossága üdítően hatott. A zenekar munkabírását (teljesítőképeségét) mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a hosszú műsor után még ráadásokat is adtak, s Gál Tamás kedves közvetlenséggel – mintha csak törzsközönségnek játszanának – bevonta a közönséget is a „játékba”. Az ilyen sorozatkezdés: önmagában fél siker; aki jelen volt, hírét vitte az eseménynek, aki pedig tehette, várta a folytatást.

Egyvalamit azonban feltétlenül meg kell említeni, s ez a hangosítás kérdése. Szép-szép, hogy quasi szórakozni, kikapcsolódni jönnek a hallgatók, ám arról aligha lenne szabad megfeledkezni, hogy ugyanők egyébként minőségi hanghoz szoktak. A hangosítás, enyhén szólva, minősíthetetlen volt; egy felturbózott sokorrádióval vetekedett, s ha valaki behunyta a szemét, eljátszhatott a gondolattal, vajon élőzenét vagy gépzenét hall. Bizonyára nem voltak irigylésre méltó helyzetben az előadók sem; mindenesetre, ha mindenki „beadja” szolamát a közönsébe, s azt intonáltan, s jó tempóban-ritmusban teszi, többé-kevésbé hibátlanul, nagy baj nem lehet.

Július 21-én a **Liszt-Wagner Zenekar** Wagner-estet adott a jubileumi év alkalmából. A műsor, természetesen, nem téveszthette el hatását, ahogy Jurij Simonov dirigálása sem, akit – részben kivétlően – a közönség is láthatott. Érdekes volt érezni a lelkes kapcsolatot, amely az együttest a dirigenshez (és a Wagner-zenéhez) fűzi, ugyanakkor látvány nélkül a pusztán hangzásokból erről aligha győződhet volna meg. Mint amikor jó minőségű felvételt rossz lejátszó berendezésen hallgatunk, s az értékek egy része „nem jön ki”. Így tehát leginkább felelevenítettük korábbi Wagner-élményeinket, s újrahallgattuk az ismert részleteket – anélkül, hogy bármi érdemlegessel gazdagodtunk volna (ami – esetleg – benne rejlett az interpretációban, csak éppen „útközben” elveszett).

Július 24-én a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar**, Kocsis Zoltánnal az élén, meglepően rövid koncertet adott (még Brahms két magyar táncával is, mely ráadás számokat eleve belekalkulálták a programba). Úgy akkor, mint utólag: rekonstruálhatatlan, hogy mitől változott meg az előadók és a hallgatók viszonya. Ezúttal kevésbé tűnt bántónak a primitív hangosítás (lehet, hogy hozzászoktunk a várhatóan gyenge hangminőséghez, előfordulhat, hogy jobban sikerült a technikai beállítás, netán ilyen nagymértékű a különbség az együttesek technikai és

személyes adottságai között – objektívan megválaszolhatatlan kérdés). Mindenesetre, abban nem kellett kételkednünk, hogy ott, előttünk születik meg a hangzás. Csak azt nem értettem (nem először, és sajnos, valószínűleg nem is utoljára), hogy ezt a születést miért kell mesterségesen meggyorsítani. Beethoven: VIII. szimfóniájának a fináléja afféle hangszeres nyelvtörő mondóknak hatott, s általában, az egész olyan volt, mint a fellépés előtti utolsó gyors áttekintés. Aki ismeri a művet, s kapaszkodik, tudja követni a karmestert és együttesét – de félő, hogy sokakhoz csak töredékeiben jutott el a beethoveni zene érzés- és gondolatvilága. Persze, a száguldás élménye is lehet szempont – de miért kell ahhoz statisztának Beethoven?!

Mintha a zenészek hite megrendült volna az örök értékekben, s szégyellnék sokadszorra is újrajátszani a műveket (ha unják, lenne más megoldás: repertoár-bővítésként a felfedezésre váró 20. századi művek tömkelege...).

Szerencsére, a **Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekart** (fiatal kora ellenére) ritkán kapja el ilyesfajta türelmetlenség, éppen ezért a július 27-i koncert, Héja Domonkos vezényletével, alapjaiban meg egyező szemléletről tanúskodott, mint megannyi méltán nagyszerű, koncerttermi estjük. A máskor nehezebb (ritkábban játszott) művekhez szokott zenekar és karmester nem vette félvállról e feladatot sem, s nyáreste ide, nyáreste oda, számukra a koncert-lehetősége továbbra is nagyobb súllyal esett latba, mint jelzője, a szabadtéri.

A BUDA/EST ügyvezető igazgatójának, Bán Teodórának a mindenre kiterjedő figyelméből arra is futotta, hogy felmérje: a rendezvény, mint olyan: sorozat, ámde nem lehet számolni számottevő mennyiségű állandó („bérletes”) közönséggel. Éppen ezért minden est publikumát megtisztelte azzal, hogy köszöntötte, s rövid bevezetővel tájékoztatást is adott, részben a műsorfüzethez képest új információkkal. (Mindezt a tolmács angolul is elmondta, bár elemi – ám sohasem értelemzavaró – zenei pontatlanságokkal.)

Bán Teodóra valami egészen speciális kapcsolatban állhat a természet erőivel; minden bajjós előjel ellenére, sikerült megtartani július 31-én a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar** koncertjét is. Erre a hangversenyre (indokoltan) mostoha körülmények között került sor;

alig volt lehetőség próbára, s a technikai előkészületekre (a későbbiekben lettek is apró zavaró következményei ennek); mégis, szép kerek műsor alakult ki a két nyitány közé foglalt Újvilág-szimfóniával. (A tételek között beletapsoltak – sajnos, ilyesmi az utóbbi időben koncerttermekben is egyre gyakoribb. Vagy talán nem is sajnos, mert azt jelzi, hogy olyan újjgazdagok is érdeklődnek a művészet iránt, akik korábban keveset foglalkoztak azzal? Akkor viszont már csak az a kérdés, hogy hogyan lehetne tapintatosan informálni őket az immár történetileg kialakult koncerttermi normákról.)

Hollerung Gábornak köszönhetünk néhány igazán élménytadó mozzanatot (főként az ideálisnak tűnő tempóválasztásból adódóan), ám kénytelenek voltunk tudomásul venni azokat a pontatlanságokat – pl. imitációs szakaszok téma-indításainál – amik a zaklatott előkészületeknek és a nyári-oldottabb légkörnek egyaránt betudhatóak.

Méltán vonzott népes hallgatóságot a **Budapesti Filharmóniai Társaság** Zenekarának koncertje, az operaprogrammal. Kesselyák Gergely vezényletével Verdi és Puccini áriák ill. jelenetek szerepeltek a műsoron, s ezúttal az énekesek jelentettek üde színfoltot. A zenekart pedig az inspirálhatta, hogy olyasmit játszanak reflektorfényben, amit máskor a zenekari árokban szoktak. A méltán népszerű részletek megszólaltatói közül Anatolij Fokanov (Rigoletto) és Wiedemann Bernadett (Amneris) művészi teljesítménye emelkedett ki.

Hat koncert a belváros szívében: aligha panaszkodhat valaki a fővárosi kulturális kínálatot illetően. És még valami, amivel legfeljebb érintőlegesen számolhattak a szervezők, ám érdemben legalább olyan fontosnak tartom, mit megannyi művészi szempontot. Látva az elkerített nézőtéren kívül gyülekezőket, nyilvánvalóvá vált: ez egyúttal ingyen-zenehallgatási lehetőség is, melyet igénybe vehet bárki; akár tervezetten, akár pedig véletlenül arra tévedve – ahogy az annakidején a Károlyi-kertben történt. De nem tudom véka alá rejteni megindultságomat, ha arra gondolok: sokan székekkel, párnákkal jöttek, jóelőre bebiztosítván maguknak a „jó” helyet (nemegyszer megelőzve az érkezés időrendjében helyet foglaló fizetővendégeket), s kitartottak azok is, akik állva, vagy éppen sétálva hallgatták a muzsikát. Végigtekintve a már első pillantásra is vegyesnek tűnő társaságon, legjobban talán

az olyanoknak örültem, akik számára újdonság volt a szimfonikus (komoly) zene. Tehát, akik egyébként nemcsak hogy aligha áldoztak volna jegyre, hanem még csak meg sem fordult volna a fejükben, hogy ez a sok szépség hozzájuk is szól. Tiszteletreméltó kitartással gyönyörködtek a több generációhoz tartozó alkalmi hallgatók, és ahogy haladtunk előre a rendezvényesorozat estjein, nem fogyatkozott a létszámuk. Az ilyen közönségnevelés értéke felbecsülhetetlen, hiszen akit akár csak egy este is megérintett a zene varázsa, nem fogja lekapcsolni a rádiót, ha a bemondó szimfonikus zenét ígér. Ez is a népművelés útja, amikor élmény által tesszük vonzóvá az értékeket!

Vajdahunyadvári koncert

Nem panaszkodhatnak idén a szabadtéri rendezvények tervezői-szervezői: kedvező az időjárás, és – úgy tűnik – a jelentékeny kínálat kihasználására bőségesen akad érdeklődő is. Immár hagyományosnak mondható a Musica Hermina Alapítványnak köszönhetően a Vajdahunyadvárban rendezett nyári zenei fesztivál. Az idei 12 koncert közül a tizediket a **Debreceni Filharmonikus Zenekar** adta, Kollár Imre vezényletével, Jandó Jenő közreműködésével. Augusztus 7-én három Beethoven-mű csendült fel a valóban reprezentatív látványosságot kínáló környezetben: a Coriolan-nyitány, az Esz-dúr zongoraverseny és a VII. szimfónia.

Sok jót mondhatunk a zenekarról: láthatóan-hallhatóan becsületesen felkészült, tehát nem a szabadtéri, nyári koncert hakni-jellege dominált, hanem az a komolyság, amellyel a fővárosi fellépési lehetőséget lehet értékelni-méltányolni. A műsor – voltaképpen – illett is ebbe a környezetbe, ahol elértek (volna) a nagy indulatok, szenvedélyek, tehát a monumentalitásra törekvés kapott volna elegendő helyet. Azonban újfent kiderült, hogy szabadtéren játszani, az valami egészen speciális feladat, ami számlálhatatlan buktatót rejt. Például, könnyen széteshet a hangzás, aránytalanná válhat (megfelelő kontroll-lehetőségek hiányában), vagyis felhígulhat az élményforrás.

A Debreceni Filharmonikus Zenekar, Kollár Imre vezényletével, „belakta” a rendelkezésre álló színpadot. Ámde miközben kiegyenlített-arányos hangzásra törekedett, egységes produkcióra, volta-

képp mintha önmagának muzsikált volna, s legfeljebb a közvetlen közelségben ülőknek. Merthogy nem számoltak a megnövekedett térrel, ahol – mint amikor valaki nagy teremben beszél erősítés nélkül – az a feladat, hogy a legtávolabbi pontokra is eljuttassuk (s nem is akárhogyan) a hangot. Idén nyáron, sok szabadtéri rendezvényt hallgatva, egyre jobban megerősödik az a meggyőződés, hogy az előadók akusztikai képzetlensége sokat elvesz a produkciók értékéből.

Hangosítással vagy anélkül, de aki a Coriolan-nyitány szabadtéri előadására vállalkozik, nem elégedhet meg a hangok eljuttatásával, még csak a pontos-precíz interpretációval sem, mert a mű szerves része a tartalom, a quasi-program. És ha attól megfosztja a zenekar a hallgatókat, legfeljebb olyan élményhez juthatnak, mint a koffeinmentes kávé vagy az alkoholmentes sör fogyasztói.

Hasonlóképp az elementáris hatást hiányoltam a zongoraversenyben is, amely aligha véletlenül kapta a „császár” ragadványnevet (NB, éppen a hűvösnek tartott angoloktól).

Nem tudom, mennyi volt tudatos-megtervezett a hangzás visszafogottságából; lehet, hogy kortünetként kell regisztrálni, hogy a zenészek nem tudják vagy nem akarják (nem merik) felvállalni a kompozíciók esetleges érzelmi-indulati tartalmát. Talán a historikus előadások indokoltan behatároltabb dinamikai keretei is hozzájárulnak ehhez – mindenesetre, ebben az esetben (is) sajnálatosnak tűnt az érzelmi kívülállás. És a zenekari stílushoz alkalmazkodva, Jandó Jenő is hűvös-elegánsra vette szólóját, s így a partitúra gazdag kínálatából csupán egy könnyen fogyasztható, amúgy ízletes szeletecske jutott a közönségnek. Még a lendület is inkább csak jelzésértékű volt, tehát leginkább az hatott, ami szinte „magától” megszólalt. Sokak számára ismerős (mondhatni: népszerű) művekről lévén szó, ez nem kevés – s ettől kezdve a megszólaló muzsika első sorban a hangzó emlékképek életrekeltekként funkcionált. Éppen az előadók felkészültségéből adódóan, soha semmi olyasmi nem szólt, ami gátolta volna az emlékezés folyamatjellegét, tehát a hangzás szinte vezette a zenei memóriát, folyamatában elevenítve fel a műveket, minden pillanatban a folytatást ígérve. És itt újfent egy pozitívum: a napjainkban divatos tempó-hajszolás idegen Kollár Imrétől, aki tehát ad időt a zenekari játékosoknak, hogy

muzsikáljanak. De ha már van idő, akkor érdemes lenne növelni az intenzitást! Hogy a feszültségek növekedése, az ellen-
tées anyagok összecsapása után igazi megnyugvást hozzon a feloldás, hogy a cikluson belül a tétel-kontrasztok ne csak különbözőségükkel hassanak, hanem egymásutánjukat valóban kohéziós erő tartsa össze. Pasztell-színeivel is gyönyörköd-
tető volt a lassú tétel – hinni kellett volna abban, hogy hatását aligha kisebbítené a kitörő vitalitású finálé.

A hosszúra nyúlt szünet után kevésnek bizonyult a VII. szimfónia hatása, s erről aligha a mű tehet. Lehet, hogy kevésbé igényes kompozíciót kellett volna választani zárószámának – vagy sokkal több munkával, alaposabban kidolgozni az arányokat, a karaktereket, s főképp: hinni e muzsika varázshatalmában.

Olyan hangversenyt hallhattunk tehát, amely komplex élményként rögzül: a feketébe hajló mélykék égbolt alatt a megvilágított épület képével, a csillagokkal s a hihetetlenül lelkes tücskökkel – s a járulékos tényezőknél is köszönhetően, bizonyára senki sem bánta meg, hogy eljött.

Zenekari hangversenyek a Fővárosi Állat- és Növénykertben

Sokan, sokáig csak az idők emlékezéseiből és olvasmány-élményeinkből tudtunk arról, hogy egyszer-hajdanán az Állatkertben koncerteket rendeztek a fővárosban. Az utóbbi években több koncertrendező szerv talált rá ismét erre a hangulatos helyszínt kínáló lehetőségre. **A Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola** bérleti sorozatának zárókoncertjét délután, a nyári, felnőtt-esteket az állatkerti nyitvatartás után rendezték. Különböző műfajok esetében egyaránt érvényesült a Japánkert atmoszférateremtő ereje; például a Filharmónia Budapest Kht. július 23-i kínálatakor, amikor is a Szekszárdi Big Band adott sokáig emlékezetes estet.

Remélhetőleg hagyományteremtő lesz a Liszt-Wagner Zenekar vállalkozása, melyre ugyancsak a Filharmónia Budapest Kht. rendezésében került sor. A zenekar, négy karmester vezényletével négy, várhatóan nagy érdeklődésre számot tartó tematikájú koncertet adott július-augusztus folyamán. Augusztus 13-án Medveczky Ádám irányításával került sor a „Spanyol est”-re. Ezúttal az idézőjel hasz-

nálata többszörösen is indokolt, ugyanis – eltérően a szláv, az olasz vagy a bécsi esttől – ezúttal a tematika volt spanyol, míg a szerzők az egyetemes zenetörténet többé-kevésbé neves komponistáit különböző országokból képviselték. Bizet: II. Carmen-szvitje, Rimszkij-Korszakovtól a Spanyol capriccio és Chabrier: Espagna című darabja után de Fallának a Háromszögletű kalap című balettből való három táncra csendítette ki a műsort.

Zenekari koncert a szabadban: tanulmányozásra méltó téma lenne önmagában is! Úgy tűnik ugyanis, hogy – szinte az együttes felkészültségétől függetlenül – olyan többlet-feladatokat kell megoldani a szereplőknek, amelyeket semmiképp sem lenne szabad figyelmen kívül hagyni. A megváltozott akusztikai körülmények között ugyanis szinte újra kellene tanulni a darabokat (illetve, olyannyira megtanult műsorral lenne csak szabad jelentkezni, hogy a próbán/próbákon kizárólag az akusztikai körülményekkel; a dinamikával, a hangzási arányokkal lehessen foglalkozni).

A Jurij Szimonov által alapított Liszt-Wagner Zenekar esetében már-már alapvető sajátosságnak tekinthetjük, hogy tagsága változékony; ámde, mivel többnyire a fővárosi „vezető” zenekarok valamelyikéből kerülnek ki, kimondatlanul is feltételezzük az együttjátszásban való gyakorlatukat. Hasonló okból jogosan megkövetelhetjük a technikai képzettséget is; tehát azt, hogy a játékosok alkalmasak legyenek szólamuknak nemcsak hibátlan, hanem egyszersmind hangulatos előadására is (természetesen, profi szólamtudás birtokában!). Merthogy úgy vélnénk, a kisegítő (alkalmi, ill. csere-) játékosoknak is olyanok (és csak olyanok) méltók, akikben hasonlóképp munkál a zeneszeret, és pedig nem általában – NB., úgy könnyű! –, hanem minden egyes alkalommal, az éppen adott műsorra koncentráltan is. Sajnos, augusztus 13-án ez az idealisztikus elképzelés kifejezetten utópisztikusnak tűnt.

Volt egy tetszetős, nem éppen hosszú műsor (időpontokkal együtt régóta megadva) – és nem volt hozzá megfelelő apparátus. Mert hogyan másképp értékelhetnénk a tutti-színvonalnak alkalmanként messze alatta maradó szólista-állásokat, amelyekben gyönyörködni legfeljebb csak a legelfogultabb közeli hozzátartozók tudhattak? Lássuk be végre, hogy az úgynevezett „népszerű” művek igenis kényes feladatot

jelentenek! A hallgatóság nagy része ismeri őket, tehát tudja, mit vár – és óhatatlanul is felszínre kerülnek a korábbi hangzás-élmények (köztük az érdemben más műfajt képviselő hangfelvételeké is). Ezekkel nem feltétlenül kell felvenni a versenyt (ilyenkor szokás arra hivatkozni, hogy nem az eredmény, hanem a részvétel a fontos), az viszont elengedhetetlen és megkerülhetetlen, hogy önmagában megálló produkció születessen, ott és akkor, a nézők-hallgatók szeme láttára, füle hallatára.

A népszerű művek éppen attól népszerűek (közkedveltek), hogy a hallgatók sokaságának érzelmvilágához utat találtak. E daraboknak a megszólaltatása tehát eleve olyan produkciót követel meg, amihez lehet érzelmileg viszonyulni (lehetőleg pozitívan), ám a felületes előadás esetenként többet ront, mint javít a helyzeten. Persze, a komolyzenei örökzöldek ritkán veszítik el tüskévé módosult levelüket, de a lapos előadások következtében elcsépelet hatást kelthetnek; s ha a tüskék nem is okoznak fájdalmat a fülnek, de csakhamar túl akarnánk jutni rajtuk.

Vitatható értékű a zene „szórakoztató” minősítése – de jobb, ha abban az értelemben kell használnunk, hogy kikapcsolódásra készíted, mint ha kénytelenek vagyunk azon „szórakozni”, hogy így is lehet játszani...

Nem tagadhatom, okozott ilyen perceket is a spanyol est. Mert bizonyos körülmények között nem jók a megválaszolhatatlan kérdések. Például, hogy miért nem képes a zenekar egésze mindig tudomásul venni, hogy a karmester határozza meg a tempót. És ha elvileg mégis elfogadná, akkor ugyan miért nem próbálja kitölteni a tempó-adta kereteket. Minden játékos felelős a saját szólamáért – a felelőtlenül megszólaltatott szólamokból nem lehet formás-arányos, tetszetős hangzasképet kialakítani, ha kiteszi a lelkét a karmester, akkor sem.

Úgy tűnik, általános problémát jelent a műsorösszeállítás, azon belül is a játszani-való terjedelmének a meghatározása. A spanyol est például két rövid félidő volt, hosszú szünettel. Ennyit egyvégtében is szívesen végighallgatnánk; lehet persze kétrészes műsort is tervezni, de jó, ha anynyi élményt ad egy-egy félidő, hogy indokoltan érezzük a „lazítást”. Hogy ne csak elengedhessük magunkat, hanem művészi élményekkel való feltöltődésre is legyen lehetőségünk.

Fittler Katalin

„A muzsikusoknak is állandóan képezniük kell magukat!”

Tihanyi László a zenekari zenészképzésről, s a hazai zeneéletről

A zenekari zenészképzés módjairól, lehetőségeiről nemrégiben Hamar Zsolt beszélt, aki a pécsi egyetemen egy újfajta struktúrát dolgozott ki. Most a Zeneakadémia rektorhelyettese, Tihanyi László nyilatkozott erről a témáról valamint a hazai zeneélet egyéb kérdéseiről, többek között a szólistakarrier lehetőségeiről, a kétszintű diplomáról, a túlképzésről, a zeneoktatás átalakításáról, a folyamatos, zenekari munka melletti tanulásról és arról, hogy szerinte az uniós piacon a legjobban menedzselhető produktumunk lehet a muzsika.

– Az előző, zenekari zenészképzésről szóló cikkben Hamar Zsolt számos, végighallgatott próbajáték tapasztalata alapján beszélt arról, hogy az együtteseknél egyre nagyobb gondot jelent, hogy hiába van rengeteg virtuóz technikával rendelkező, friss-diplomás muzsikussal, ezek a fiatalok nincsenek tisztában a zenekari zenészség alapvető fortélyjaival, pedig egyre nagyobb az igény az ilyen tudással rendelkező zenészek iránt. Ön, mint a Zeneakadémia rektorhelyettese, hogyan vélekedik erről?

– Nemrégiben érdekes felmérést végzett az egyik napilap, s tőlünk is az iránt érdeklődtek, hogy a zeneakadémiai diplomával rendelkező muzsikussal közül hányan lesznek pályaelhagyók. Számszerű adatunk nincs erről – bár kevés pályaelhagyóról tudunk –, de az számunkra is nyilvánvaló, hogy sokan vannak, akik nem azon a területen dolgoznak, amelyre a diplomájuk predesztinálja őket. A Zeneakadémiát elvégző fiatalok 80–90 százaléka, hiába van művészdiplomája, nem szólista pályán boldogul, hanem zenekarban helyezkedik el. De ezen nem is lehet különösebben csodálkozni, hiszen például évente húsz vonós végez intézményünkben. Nemcsak hazai viszonylatban, de még a nemzetközi piacon is elképzelhetetlen, hogy egyszerre ennyi vonós szólista lehetőséghez jusson, s el tudja indítani a karrierjét. Ezekből a tényekből is egyértelműen következik, hogy a zenekari zenészképzés megkerülhetetlen feladat, hacsak nem gondolunk úgy a Zeneakadémiára, mint elitképzőre.

– Lehetne akár ezt is deklarálni a Zeneakadémia oktatási programjában... Az előző beszélgetésben ugyanis Hamar Zsolt felvetette, valamelyik vidéki egyetem válhatná a felsőfokú zenekari zenészképzést.

– Így a Zeneakadémia valóban csak a szólistákkal foglalkozhatna...

– Érdekes ötlet, hogy zenekari zenészképzésre szakosodjon valamelyik intézmény... A Zeneakadémián pedig valóban működhetne elitképzés, de ez túl nagy strukturális átalakítással és létszámleépítéssel járna. Néhány éve felmerült már egyébként az a kérdés, hogy a jövőben milyen utat válasszon a Zeneakadémia, hiszen a világban működik egy-két kimondottan szólistaképzésre specializálódott iskola. Ehhez azonban a mi intézményünk túl nagy, ahhoz pedig sajnos, hogy valóban nagy nemzetközi egyetemként működünk, túl kicsi. Kevés a helyiségünk, és nincs lehetőség a bővítésre. Egyelőre tehát minden marad a régiben, s így fokozott figyelmet kell fordítanunk a Zeneakadémián folyó zenekari zenészképzésre.

– Milyen módszereket lát a mostani helyzet megváltoztatására?

– Másfajta szemléletet kellene meghonosítanunk. A hangszeres tanulás három egyenrangú komponensként kellene működnie a szólista, a kamarazene és a zenekari képzésnek. Lassan át kellene állnunk a kétszintű diplomaszerezésre, hiszen így lenne lehetőség arra, hogy az alapok megtanulása után a második körben már mindenki az érdeklődésének, tehetségének legmegfelelőbb irányt válassza. Jelenleg addig, amíg diplomát kapnak kézbe, nagyon kiélezett versenyt folytatnak egymással a hallgatók. S egyet kell értenem Eötvös Péter megállapításával, aki szerint a növendékek közül az önálló szólistakarriert nem feltétlenül a legtehetségesebbek, hanem a tehetségesek közül a legönállóbbak tudják megvalósítani, akik a lehető legjobbak az önérvényesítésben. S ez persze sze-

mélyes tragédiákat is jelent, hiszen így tíz, szólistaként diplomázott fiatalból talán egy lesz az, aki valóban karriert tud építeni.

– A másik kilenc pedig teljes csalódottsággal, végső megoldásként dönt úgy, hogy beül a zenekarba, s emiatt lehet, hogy egész életét frusztráltan muzsikálja végig...

– Mindez rögtön tovább generálja azokat a morális feszültségeket, amelyek a hazai együtteseknél megfigyelhetők. Többben valóban megkeseredetten, megtörtén választják a zenekari munkát, és estéről-estére azt gondolják, jobban tudnák eljátszani az adott művet, mint az aktuális szólista. A megfelelő hangszertechnikai tudást és virtuóz előadásmódot tényleg sokan elsajátítják, ráadásul mindnyájan a szólista attitűdöt tanulják az egyetemi éveik alatt. Így valóban nem egyszerű beilleszkedni egy együttesbe... S ebből az következik, hogy a felsőoktatási intézmény feladata nemcsak a technikai képzettség megtanítása. A hallgatókat a zenekari játékmódra és szemléletre is oktatni kell. A zenei folyamatokban való részvétel ugyanis más jelenlétet igényel, ha valaki szólista vagy ha zenekari tag. Sajnos egyébként nagyon drámai tapasztalatokat szereztem Párizsban, amikor egy különleges, alkalmi kamarazenekezzel próbáltunk, amelyben nyolc magyar és nyolc francia muzsikussal vett részt. Megdöbbentő volt a különbség a fiatalok között. A magyarok szinte teljesen belemerültek a saját szólamukba, s ha bármi zavar támadt, többnyire azonnal megállították a próbát. A párizsiak hasonló esetben csak letették a hangszert, figyelték a zenei folyamatot, s igyekeztek ebbe önállóan visszakapcsolódni. Elgondolkodtató számomra az is, hogy összehasonlítva hazánkat a hasonló méretű zenei élettel rendelkező országokkal, nálunk jóval

kevesebb a nagy egyéni karrier. Pedig a legkoncentráltabb zeneoktatás Magyarországon folyik, de valahogy ez mégsem növeli lényegesen az esélyeinket.

– *Milyen megoldási lehetőségeket lát?*

– A következő évek legfontosabb feladata, hogy megállapítsuk, a zeneoktatás rengeteg pozitívuma ellenére a megszerzett tudás miért nem hasznosul úgy, ahogyan ez várható lenne. Talán nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom, ha elvégeznénk zenei területeken is azt az országos felmérést, amellyel nemrégiben a diákok matematikai és irodalmi tudását vizsgálták, valószínűleg hasonló szomorú eredményt kapnánk. A világ egyik legmagasabb szintű tudásanyagát oktatják nálunk, de úgy látszik a megfelelő kommunikációt, a kapcsolatteremtést és tanulni tudást valamiért mégsem sajátítják el eléggé a hallgatók. Ezekre a területekre is avatott szakembereket, oktatókat kellene keresni, mert akik a jelenlegi rendszer részei, nem biztos, hogy megfelelő objektivitással tudják belülről vizsgálni ezt a helyzetet. Sajnálom pedig, ha nem történne előrelépés, hiszen az európai uniós piacon az egyik legjobban menedzselhető produktumunk lehetne a muzsika.

– *S mit lehet tenni a zenekari zenészek esetében?*

– A muzsikusoknak is állandóan képezniük kell magukat! A fejlődés egyik pillére lehet az együtteseken belüli, egész életen át tartó tanulás. Szükség lenne arra, hogy a zenekari munka mellett a zenészek kamarazenei formációkban is játszanak, s időnként esetleg szólistaként is pódiumra lépjenek. Ez tartaná meg őket ugyanis mindenfajta feladatra alkalmasnak. *Kurtág György* például az utóbbi öt-hat évben olyan zenekari darabokat komponál, melyek előadásához arra van szükség, hogy

az együttesnek szinte minden tagja szólistaként minőségileg bírjon. Itt nem lehet azzal a mentalitással muzsikálni, hogyha én elrontok valamit, akkor sincs semmi baj, mert a mellettem ülő úgyszólván jól.

– *A közalkalmazotti státusz sem ösztönöz állandó fejlődésre...*

– Valóban így van, ráadásul ez a fiatalok számára is gondot okoz, hiszen így nagyon kevés üres álláshelyet pályázhatnak meg, s országon belül sokszor minimális az esély arra, hogy tehetségüknek megfelelő állást találjanak, mert az adott zenekari poszton évtizedeken át ül közalkalmazottként valaki az övéknél gyengébb képességekkel... Gyakran ez az oka annak, hogy a tehetséges fiatalok külföldön folytatják pályafutásukat.

– *Nem lehet, hogy a Zeneakadémián is túlképzés folyik?*

– Nincs erről adatunk, ráadásul jelenleg is hatszorosa a túljelentkezés intézményünkénél. A statisztikákból pedig sajnos rendszeresen kifejejtik a művészeti egyetemeket.

– *Mit gondol, mindez mennyiben változik az uniós csatlakozást követően?*

– Nagyon nehéz megjósolni, hogy mi lesz az európai unióban belül. Valószínűleg akkor is a képesség, tehetség, rátermettség lesz a legfontosabb. S lehet, hogy a zeneoktatásban szükséges változtatások radikálisnak látszanak, a valóságban azonban nem azok. Sok apró lépésre lenne szükség. Ki kellene lépni a főváros-centrikusságból, s el kellene azon is gondolkodni, nincs-e túlzottan sok szimfonikus zenekarunk, amelyek ráadásul a repertoárt, működést illetően nagyon hasonlítanak. Ráadásul egy normálisan működő országban a főváros zenei életének szerves részei a vidéki együttesek, természetes a rendszeres jelenlétük. Jelenleg Budapesten ez szinte elképzelhetetlen. Rá-

adásul a vidéki zenekarok még egymással is ritkán rendeznek cserehangversenyeket. Nemrégiben az NKA zenei kollégium kiírt egy olyan pályázatot, amelyen az ilyen programokra lehetett volna támogatást nyerni, s egyetlen értékelhető jelentkezés érkezett. Pedig így a vidéki zenekarok kevesebb programmal is jól tudnának gazdálkodni, ráadásul takarékosabb lenne a működésük. Most az a jellemző, hogy mindenki csak a saját városában próbál valahogy boldogulni. A budapestiek is keveset utaznak, s a vidéki együttesek bérleti előadásainak sorában is alig-alig találni vendégegyütteseket. Ezt pazarlásnak tartom az anyagi és szellemi javakkal. Ezek azonban már eléggé messze vezető kérdések, problémák...

– *Visszatérve a zenekari zenészképzéshez, mi ön szerint a következő lépés?*

– Úgy vélem, a szemléletváltozáshoz elsősorban az szükséges, hogy megfogalmazzuk végre az igényeket. A magyarországi oktatás most, a jelenlegi fázisában kezdi elveszíteni azt a rugalmasságát, amely a 60-as, 70-es években jellemezte, s kevésbé követi az igényeket és a realitásokat. Ez a struktúramerevedés néhány éve már tart, s kezd minden egyre belterjesebbé válni. Most az a divat, hogy kritikátlanul vállon veregetjük magunkat a nálunk folyó, kiváló munkáért. A magyarországi zeneoktatás valóban igazán magas színvonalú, de észre kell vennünk a hiányosságokat is, s gondolkoznunk kell a továbblépés lehetőségein. Sajnos, a rendszer merevsége miatt hosszú évekbe, talán évtizedbe is beletelik, mire a zenekari zenészképzés teljesen átalakult formában tud megjelenni a Zeneakadémián, de éppen ezért kell ezeket a reformokat minél előbb elkezdni!

R. Zs.

A Debreceni Filharmonikus Zenekar pályázatát hirdető megüresedő **művészeti főtáncos** helyre

Feladatai:

- munkáját az igazgató irányítása mellett önállóan és teljes felelősséggel végzi,
- a zenekar munkájának operatív irányítása,
- a fellépések előkészítése, a szükséges egyeztetések elvégzése,
- kapcsolattartás a társintézményekkel

Feltételek:

- felsőfokú végzettség, legalább 5 év művészeti területen eltöltött gyakorlat,
- legalább középfokú C típusú angol nyelvvizsga

Megbízása 3 évre szól.

Jelentkezés írásban 2003. szeptember 15-ig.

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c

3 db, légi feladásra alkalmas **csellótok** eladó, vétel utáni 5 hónapos külföldi turné alatti igénybevétele után, kitűnő állapotban. Bélelt, vállpánt, számszár, kerekék.

Jutányos ár, kiváló alkalom.

Érdeklődni: 30-250-8240

Üzenet/fax: 356-1866

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nytva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

HANGVERSENY NAPTÁR

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Szeptember 6. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

Szeptember 13. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

Szeptember 18. 19.30, Zeneakadémia
Ünnepi hangverseny a Magyar Zongoraakadémia megalakulása alkalmából
Liszt művei
Kárász Szilvia: zongoraverseny
Km.: Ágens (ének), Vallai Péter (színművész)
Vez.: Kárász Szilvia

Szeptember 20. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

Szeptember 25. 19.00, Duna Palota
Téli bérlet 1.
Dukas: A bűvészinas
Ravel: G-dúr zongoraverseny
Revueltas: Sensemaya
Stravinsky: Tűzmadár szvit
Km.: Csoba Tünde (zongora)
Vez.: Deák András

Október 4. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

Október 7. 19.00, Duna Palota
Téli bérlet 2.
Beethoven: 5. Esz-dúr zongoraverseny Op. 73
Beethoven: 3. Esz-dúr szimfónia („Eroica”) Op. 55
Km.: Aki Fujii (zongora)
Vez.: Izaki Masahiro

Október 11. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

Október 12. 9.30 és 11.00, Duna Palota
Kicsinyek Zenélő Órája
Gyermekbérlet 1.
„Trombita harsog, dob pereg”
A szimfonikus zenekar fő hangszercsoportjait mutatjuk be
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

Október 17. 19.00, Duna Palota
Téli bérlet 3.
Mendelssohn: Szentivánéji álom (Nyitány, Nocturne, Scherzo)
Walton: Két darab vonósokra az V. Henrik-ből
Nicolai: A windsori víg nők, nyitány
Elgar: 2. szimfónia
Vez.: Alan Tongue (Anglia)

Október 31. 19.00, Duna Palota
Téli bérlet 4.
Bartók: Divertimento

Hübler: G-dúr concerto 4 kürtre és zenekarra
Haydn: 104. D-dúr szimfónia
Vez.: Deák András

November 1. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

November 23. 9.30 és 11.00, Duna Palota
Kicsinyek Zenélő Órája
Gyermekbérlet 2.
„Északi-déli hangulat”
Fagyos és mediterrán tájakon kalandozunk hangulatos zenékkal
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

November 28. 19.00, Duna Palota
Téli bérlet 5.
Weber: Euryanthe nyitány
Chopin: Andante spianato et Grand polonaise brillante Esz-dúr Op. 22
Weber: Konzertstück f-moll Op. 79
Schumann: 3. Esz-dúr szimfónia („Rajnai”) Op. 97
Km.: Érdi Tamás (zongora)
Vez.: Matthias Wegele (Németország)

December 7. 9.30 és 11.00, Duna Palota
Kicsinyek Zenélő Órája
Gyermekbérlet 3.
„Bécsi mesterek”
A világ egyik leghíresebb zenei fővárosát idézzük,
Mozart, Schubert, Strauss zenéjével
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

December 19. 19.00, Duna Palota
Téli bérlet 6.
Sibelius: Finlandia
Ibert: Fuvolaverseny
Rózsa Pál: Zene 55 előadóra (ösbemutató)
Grofé: Grand Canyon szvit
Km.: ifj. Kovács Imre (fuvola)
Vez.: Deák András

December 15. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

December 26. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

December 30. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
Vez.: Deák András

BUDAFOKI DOHNÁNYI ERNŐ SZIMFONIKUS ZENEKAR

2003. szeptember 26. 19.00, Budafoki Városháza dízsterme
Városházi hangversenyesték bérlet
Corelli: D-dúr concerto grosso
Pánczél T.: Divertimento Concertante
Mozart: g-moll szimfónia, K. 550.
Vez.: Hollerung Gábor

2003. szeptember 28. 11.00, Zeneakadémia
A megérthető zene bérlet
„A zaklatott”
Mozart: g-moll szimfónia, K. 550.
Vez.: Hollerung Gábor

2003. október 4. 19.30, Zeneakadémia
Universitas bérlet
Gil Shohat: II. zongoraverseny (magyarországi bemutató)
Schumann: III. szimfónia
Km.: Gil Shohat (ISR)
Vez.: Hollerung Gábor

2003. október 19. 19.30, Budapest Kongresszusi Központ
Vox humana bérlet
Verdi: Requiem
Km.: Rotterdami Filharmonikus Kórus (karigazgató: Daan Admiraal), Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Balassa Ildikó)
Vez.: Hollerung Gábor

2003. október 19. 19.30, Budapest Kongresszusi Központ
Universitas bérlet
Ajándékhangverseny
Verdi: Requiem
Km.: Rotterdami Filharmonikus Kórus (karigazgató: Daan Admiraal), Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karig.: Balassa Ildikó)
Vez.: Hollerung Gábor

2003. október 27. 19.30, Zeneakadémia
Universitas bérlet
Berlioz: Benvenuto Cellini – nyitány
Poulenc: Orgonaverseny
Prokofjev: Rómeó és Júlia – szvit
Km.: Nagy László Adrián
Vez.: Gál Tamás

2003. október 31. 19.00, Budafoki Városháza dízsterme
Városházi hangversenyesték bérlet
Vivaldi: Versenymű négy hegedűre
Poulenc: Orgonaverseny
Beethoven: VIII. szimfónia
Vez.: Gál Tamás

2003. november 23. 19.30, Zeneakadémia
Vox humana bérlet
Schumann: Az Éden és a Péri
Km.: Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Balassa Ildikó)
Vez.: Hollerung Gábor

2003. november 30. 11.00, Zeneakadémia
A megérthető zene bérlet
„A kiegyensúlyozott”
Mendelssohn: Oktett
Vez.: Hollerung Gábor

2003. december 12. 19.30, Zeneakadémia
Universitas bérlet
Schumann: Der Glück von Edelhall
Sibelius: Hegedűverseny

Dohnányi: II. szimfónia
Km.: Baráti Kristóf, Honvéd Férfikar (karigazgató: Hollerung Gábor)
Vez.: Leon Botstein (USA)

2003. december 19. 19.00, Budafoki Városháza dízsterme
Városházi hangversenyesték bérlet
Mozart: Szóktetés a szerájából – nyitány
Mozart: Fuvola-hárfa verseny, K. 299.
R. Strauss: Metamorfózisok
Mozart: B-dúr szimfónia, K. 319.
Vez.: Werner Gábor

A zene titkai szombat délelőttönként 11 órakor a Budafoki Városháza dízstermében
Ifjúsági hangversenysorozat

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

Szeptember 15.
Kodály bérlet
Erkel: Ünnepi nyitány
Smetana: Hazám – hat szimfonikus költemény
Vez.: Rico Saccani

Szeptember 16.
Mahler bérlet
Erkel: Ünnepi nyitány
Smetana: Hazám – hat szimfonikus költemény
Vez.: Rico Saccani

Október 6.
Dohnányi bérlet
Liszt: Les Préludes
Bartók: Táncszvit
Weiner: Magyar szvit
Dohnányi: Szimfonikus percek
Vez.: Héja Domonkos

November 10
Kodály bérlet
Beethoven: III. szimfónia, Esz-dúr (Eroica) Op. 55
Vaughan Williams: Fantázia egy Thomas Tallis témára
Elgar: Enigma, zenekari variációk, Op. 36
Vez.: Rico Saccani

November 11.
Mahler bérlet
Beethoven: III. szimfónia, Esz-dúr, (Eroica), Op. 55
Vaughan Williams: Fantázia egy Thomas Tallis témára
Elgar: Enigma zenekari variációk, Op. 36
Vez.: Rico Saccani

November 20.
„150. éves jubileumi koncert”
Műsor: az 1853. november 20-i első hangverseny programja
Meyerbeer: Struensee – nyitány
Mozart: Aria di bravura a Don Giovanni-ből
Mendelssohn: Szentivánéji álom – nászinduló

- Beethoven: VII. Szimfónia, A-dúr, Op. 92
Km.: Rost Andrea
Vez.: Rico Sacconi, Lukács Ervin, Kovács János és Héja Domonkos
- December 8.**
Dohnányi bérlet
Kodály: Nyári este
Beethoven: IX. szimfónia, d-moll, Op. 125
Km.: Fekete Attila, Sümegi Eszter, Wiedemann Bernadett, Kálmándi Mihály és a Magyar Állami Operaház Énekara
Vez.: Kovács János
- DANUBIA IFJÚSÁGI SZIMFONIKUS ZENEKAR**
- Szeptember 20. 19.30, Zeneakadémia**
Berlioz: Rómái karnevál – nyitány
Mahler: Egy vándorlegény dalai
Mahler: Rückert dalok
Liszt: Tasso
Km.: Marton Éva
Vez.: Héja Domonkos
- Október 10. 19.30, Zeneakadémia**
Mozart: Figaro házassága – nyitány
Beethoven: G-dúr zongoraverseny
Mozart: Koronázási mise
Km.: Nagy Péter
Vez.: Héja Domonkos
- November 9. 19.30, Zeneakadémia**
Wagner: Wesendonk dalok
Liszt: Faust-szimfónia
Km.: Meláth Andrea
Vez.: Ligeti András
- December 8. 19.30, Zeneakadémia**
Erkel: Hunyadi László – nyitány
Grieg: a-moll zongoraverseny
Bartók: A kékszakállú herceg vára
Km.: Hlavacsek Tihamér, Szabóki Tünde, Kovács István
Vez.: Héja Domonkos
- DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR**
- Szeptember 14., Budapest, Nemzeti Színház**
Mozart: C-dúr zongoraverseny
Schubert: Befejezetlen szimfónia
Km.: Ránki Dezső, Kodály kórus
Vez.: Kollár Imre
- Szeptember 18., Bartók terem**
A kilencedik („B”) bérlet
Mozart: C-cúr zongoraverseny, K. 467
Bruckner: IX. szimfónia
Km.: Ránki Dezső
Vez.: Kollár Imre
- Október 1., Bartók terem**
Verdi: Aida
Km.: Szabóki Tünde, Fekete Attila, Bódi Marianna, Cser Péter, Fokanov Anatolij, Fodor Ildikó, Egri Sándor
- Október 11., Főnix Csarnok**
Modern és klasszikus örökzöldek
- („C”) bérlet
Az LGT népszerű slágerei
nagyzenekari feldolgozásban
Km.: Presser Gábor, a Debreceni Kodály Kórus és a Bányai Júlia Általános Iskola Gyermekkara (kórusvez.: Tóth Ágnes)
- Október 18. 16.00, Magyar Rádió Márványterme**
Műsor egyeztetés alatt
Vez.: Kollár Imre
- Október 19., Debreceni Egyetem Konzervatóriuma**
Unokák-nagyszülők koncertsorozat („D”)
Ki nyeri a fuvolaversenyt!
Mozart: Figaro házassága – nyitány
Mozart: D-dúr fuvolaverseny K. 314
Beethoven: II. szimfónia – részlet
Km.: Rózsa Katalin (fuvola)
- Október 30. Bartók terem**
Mozart: g-moll szimfónia K. 550
Mozart: Requiem
Km.:Kodály kórus
Vez.: Ligeti András
- November 19. Főnix Csarnok**
Modern és klasszikus örökzöldek („C”) bérlet
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Liszt: Les Preludes
XIII. zsoltár
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro
- November 25.**
Universitas koncertek
Haydn: C-cúr oboaverseny
Beethoven: IV. szimfónia
Km.: Ludmány Emil
Vez.: Kollár Imre
- November 25., Debreceni Egyetem, Aula**
Mozart: D-dúr fuvolaverseny
Beethoven: II. szimfónia
Km.: Rózsa Katalin (fuvola)
Vez.: Kollár Imre
- December 7., Debreceni Egyetem Konzervatóriuma**
Unokák-nagyszülők koncertsorozat („D”)
Ismerjük meg közelebbről!
– az ütőhangszerek
Hangszerbemutató, ütős kamarazene
Haydn: G-dúr (Üstdob) szimfónia II. tétel
Bizet: Carmen-szvit – részletek
Km.: TALAMBA ütőegyüttes
Műsorvezető: Fenyő Gábor
Vez.: Kollár Imre
- December 10. Bartók terem**
A kilencedik („B”) bérlet
Mahler IX. szimfónia
Vez.: Kollár Imre
- December 18.**
Kocsár Miklós szerzői est
Capriccio
Gordonkaverseny
Az éjszaka képei – oratórium Juhász Ferenc költeményei alapján
Km.: Mérei Tamás, Busa Tamás, Bódi Marianna
Vez.: Kocsár Balázs
- GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR**
- Szeptember 7. 19.30, Vizivárosi Katolikus Templom**
Egyházzenei Fesztivál
J. S. Bach: Kantáta BW 199
Haydn: A megváltó hét szava a keresztfán
Km.: a Magyar Állami Operaház énekművészei
Vez.: Medveczky Ádám
- Szeptember 15. 19.00, Csorna Művelődési Ház**
Híres baletzenék, nyitányok, intermezzók
Vez.: Medveczky Ádám
- Szeptember 26. 19.00, Richter Terem**
Liszt bérlet
Liszt: Mazeppa – szimfonikus költemény
Bartók: Concerto két zongorára, ütőhangszerekre és zenekarra
Kodály: Felszállotta páva
Km.: Körmendy Klára, Baranyai László (zongora), ifj. Baross Gábor, Nemes Tibor (ütőhangszerek)
Vez.: Medveczky Ádám
- Október 1. 19.00, Bartók Béla Megyei Művelődési Központ**
Zenei világnap ünnepi hangverseny
Maros Rudolf: Eufonia No. 3
Bozzay Attila: Brácsaverseny
Madarász Iván: Zongoraverseny
Reményi Attila: Psalmus ad aeternitatem
Km.: Máté Győző (brácsa), Jandó Jenő (zongora)
Vez.: Kovács László
- Október 2. 19.00, MTA Díszterme, Budapest**
Műsor: mint okt. 1-jén
- Október 13. 19.00, Richter Terem**
Liszt bérlet
Csajkovszkij: D-dúr hegedűverseny
Rokokó variációk
Olasz capriccio
Km.: Kokas Katalin (hegedű), Stampf Sándor (cselló)
Vez.: Medveczky Ádám
- Október 14. 12.05, Budapest Nemzeti Galéria**
Hangverseny délidőben
Műsor: mint 13-án
- Október 19. 11.00, Richter Terem**
III. Győri könyvszalón
Irodalom a zenében
R. Korszakov: Seherezáde
Km.: A Győri Nemzeti Színház művészei
Vez.: Medveczky Ádám
- Október 20. 19.00, Bazilika**
Barokk nosztalgiák
Istvánffy Benedek emlékhangverseny
Vez.: Katona Tibor
- Október 30. 19.00, Evangélikus Öregtemplom**
Oratórium bérlet
Brahms: Tragikus nyitány
Cherubini: Requiem
Km.: A Magyar Állami Operaház énekművészei, Budapesti Kórus
Vez.: Medveczky Ádám
- November 10. 19.00, Richter Terem**
Liszt bérlet
Berlioz: Lear király – nyitány
Nyári éjszakák
Fantasztikus szimfónia
Km.: Isabella Cals (ének)
Vez.: Philippe de Chalendar
- November 11. 15.00, Richter Terem**
Bencés bérlet
- November 11. 19.00, Szombathely, Bartók Terem**
Műsor: mint 10-én
- November 17. 19.00, Richter Terem**
Richter bérlet
Hacsaturján: Álarcosbál-szvit
Prokofjev: I. zongoraverseny
Musszorgszkij: Egy kiállítás képei
Km.: Zsoldos Bálint (zongora)
Vez.: Medveczky Ádám
- November 18. 10.00, Apor Vilmos katolikus iskola**
- November 18. 12.30, Krúdy Gyula Gimnázium**
Ifjúsági hangverseny
Musszorgszkij: Egy kiállítás képei
Vez.: Medveczky Ádám
- November 19. 11.00, Móra Ferenc isk.**
- November 19. 13.00, Petz L. Eü. Szakközépisk.**
Musszorgszkij: Egy kiállítás képei
Vez.: Medveczky Ádám
- November 26. 8.55, Kovács M. ÁMK**
- November 26. 12.00, Szabadhegyi Közokt. Központ**
Műsor: mint 19-én
- November 27. 10.00, Richter T (Kölcsey isk.)**
- 12.00 Richter T (Prohászka)**
Műsor: mint 19-én
- December 6. 18.00, Győri Nemzeti Színház**
KÉSZ hangverseny
Műsor a havi próbarenden
Vez.: Medveczky Ádám
- December 11. 19.00, Richter Terem**
Richter bérlet
Mozart: Varázsfuvola-nyitány
Beethoven: G-dúr zongoraverseny
Mozart: Esz-dúr szimfónia KV. 543
Km.: Falvai Katalin (zongora)
Vez.: Medveczky Ádám
- December 17. 11.00, Richter Terem**
- Nyugdíjas Szöv.**
- December 17. 13.00, Richter T. Általános Iskola**
Műsor a havi próbarenden
Vez.: Adolf Vasicek

**December 22. 19.00,
Evangélikus Öregtemplom**

Oratórium bérlet
Vivaldi: Glória
Puccini: Messa di gloria
Km.: A Magyar Állami Operaház
énekművészei, Veszprém Város
Vegeyeskara
Vez.: Medveczky Ádám

**MAGYAR RÁDIÓ
SZIMFONIKUS ZENEKARA**

Szeptember 12. 19.30, Zeneakadémia
Nemzetközi Fuvolaverseny – döntő 1.
Vez.: Drahos Béla

Szeptember 13. 19.30, Zeneakadémia
Nemzetközi Fuvolaverseny – döntő 2
Vez.: Drahos Béla

Szeptember 14. 19.30, Zeneakadémia
Nemzetközi Fuvolaverseny – gála
Vez.: Drahos Béla

Szeptember 17. 19.30, Zeneakadémia
Magyar zeneszerzőportrék:
Dubrovay László
Ünnepi zene
Versenymű népi hangszerekre
Magyar szimfónia
Faust, az elkárhozott – IV. balettszvit
Vez.: Kovács László

Október 8. 19.30, Zeneakadémia
Korunk Zenéje 2003.
Honegger: Haláltánc
Lendvay Kamilló: Requiem
(bemutató)
Vez.: Kovács László

Október 17., MR 6-os stúdió
MR Zongoraverseny – döntő 1
Vez.: Kovács László

Október 18., MR 6-os stúdió
MR Zongoraverseny – döntő 2
Vez.: Kovács László

Október 20. 19.30, Zeneakadémia
MR Zongoraverseny – gála
Vez.: Kovács László

**November 3. 19.30,
Zeneakadémia**
Vásáry-bérlet IV/1
Grieg: Peer Gynt – szvit
Grieg: a-moll zongoraverseny
Sibelius: II. szimfónia
Km.: Vásáry Tamás (zongora)
Vez.: Vásáry Tamás

November 7. 19.30, Zeneakadémia
Ünnepi hangverseny Berlioz
születésének 200. évfordulója
alkalmából
Berlioz: Római karnevál
Berlioz: Nyári éjszakák
Berlioz: Te Deum
Km.: MR Gyermekkórusa és
a Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

**November 8. 10.30 és 15.30,
Zeneakadémia**
Műsor mint 3-án
Vez.: Vásáry Tamás

**November 10. 19.30,
Debrecen, Bartók Terem**
Műsor: mint 3-án
Vez.: Vásáry Tamás

**November 11. 19.00, Nyíregyháza,
Kodály Iskola Hangversenyterme**
Műsor: mint 3-án
Vez.: Vásáry Tamás

November 19. 19.30, Zeneakadémia
Vásáry-bérlet IV/2
Musszorgszkij: Éj a kopár hegyen
Prokofjev: Péter és a farkas
Rimskij-Korszakov: Seherzádé
– szvit
Km.: Hűvösvölgyi Ildikó
(színművész)
Vez.: Vásáry Tamás

**November 25, 12.00,
Magyar Nemzeti Galéria**
Hangverseny délidőben
Mozart: A-dúr szimfónia, K.201
Weber: f-moll klarinétverseny
Schubert: V. szimfónia
Vez.: Héja Domonkos

December 9. 19.30, Zeneakadémia
Vásáry-bérlet IV/3
Liszt: Tasso – szimfonikus
költemény
Bartók: II. zongoraverseny
Kodály: Nyári este
Kodály: Hány János – szvit
Km.: Jandó Jenő
Vez.: Vásáry Tamás

**December 10. 19.00, Székesfehérvár,
Vörösmarty Színház**
Műsor: mint 9-én
Vez.: Vásáry Tamás

December 17. 19.30, Zeneakadémia
Beethoven: IX. szimfónia
Km.: MR Énekkara és a Matáv
Szimfonikus Zenekar
Vez.: Ligeti András

December 18. 19.30, Zeneakadémia
Műsor: mint 17-én
Vez.: Ligeti András

December 23. 19.30, Zeneakadémia
Oratórium-bérlet V/1
Händel-Mozart: Messias
Km.: MR Énekkara
Vez.: Strausz Kálmán

**MATÁV SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Szeptember 23. 19.30, Zeneakadémia
Concerto bérlet (1)
Rossini: Olasz nő Algírban
Rahmanyinov: Rapszódia egy
Paganini témára
Puccini: Capriccio sinfonico
Mendelssohn: Olasz szimfónia
Km.: David Tong – zongora
Vez.: Ligeti András

Szeptember 24. 19.30, Zeneakadémia
Rapszódia bérlet (1)
Rossini: Olasz nő Algírban
Rahmanyinov: Rapszódia egy
Paganini témára
Puccini: Capriccio sinfonico

Mendelssohn: Olasz szimfónia
Km.: David Tong (zongora)
Vez.: Ligeti András

Szeptember 25. 18.00, MTA
Koraesti bérlet (1)
Puccini: Capriccio sinfonico
Rahmanyinov: Rapszódia egy
Paganini témára
Mendelssohn: Olasz szimfónia
Km.: David Tong (zongora)
Vez.: Ligeti András

**Szeptember 26. 19.30,
Matáv Zeneház**
Benkó Dixieland Band koncert

**Szeptember 27. 15.00,
Fővárosi Nagycirkusz**
Pinokkió bérlet (1)
Rossini: Selyemlétra nyitány
Dukas: A bűvészinás
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
– Limoges-i piac
Haydn: Medve szimfónia – részlet
Hacsaturján: Kardtánc – részlet
J. Strauss: Cirkusz-polka

Október 7. 19.30, MTA
Kamarabérlet (1)
Bach: I. Brandenburgi verseny
BWV 1046
Mozart: G-dúr szerenád KV 525

**Október 8. 19.00,
Nemzeti Múzeum**
Múzeum bérlet (1)
Bach: I. Brandenburgi verseny
BWV 1046
Mozart: G-dúr szerenád KV 525

**Október 24. 19.30,
Matáv Zeneház**
Budapest Ragtime Band koncert

**Október 28. 19.30,
Budapest Kongresszusi Központ**
Világberlet (1)
Operarészletek
Dvořák: 9. „Újvilág” szimfónia
Km. és Vez.: Jose Cura

Október 31. 19.30, Matáv Zeneház
Benkó Dixieland Band koncert

November 12. 18.00, MTA
Koraesti bérlet (2)
Schumann: Csellóverseny
Haydn: Szimfónia Nr. 104
Km.: Sonia Wieder Atherton (cselló)
Vez.: Füst János

**November 13. 19.30,
Zeneakadémia**
Rapszódia bérlet (2)
Mozart: Linzi szimfónia
Schumann: Csellóverseny
Haydn: Szimfónia Nr.104
Km.: Sonia Wieder Atherton (cselló)
Vez.: Füst János

November 18. 19.30, MTA
Kamarabérlet (2)
Bach: II. Brandenburgi verseny
BWV 1047
Mozart: D-dúr induló KV 62
D-dúr szerenád KV 62/a

**November 19. 19.00,
Nemzeti Múzeum**
Múzeum bérlet (2)
Bach: II. Brandenburgi verseny BWV
1047
Mozart: D-dúr induló KV 62
D-dúr szerenád KV 62/a

November 21. 19.30, Matáv Zeneház
Budapest Ragtime Band koncert

**November 22. 15.00 és 17.00,
November 23. 15.00, Planetárium**
Pinokkió bérlet (2)
Vivaldi: A négy évszak – részletek
Részletek Debussy, Satie műveiből

**December 4. 19.30,
Budapest Kongresszusi Központ**
Világberlet (2)
Berlioz: Római karnevál – nyitány
Ravel: G-dúr zongoraverseny
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
Km.: Jandó Jenő (zongora)
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

December 5. 19.30, Matáv Zeneház
Benkó Dixieland Band koncert

December 9. 19.30, MTA
Kamarabérlet (3)
Bach: III. Brandenburgi verseny
BWV 1048
Mozart: D-dúr induló KV 320/a
D-dúr „Postakürt” szerenád KV 320

**December 10. 19.00,
Nemzeti Múzeum**
Múzeum bérlet (3)
Bach: III. Brandenburgi verseny
BWV 1048
Mozart: D-dúr induló KV 320/a
D-dúr „Postakürt” szerenád KV 320

December 17. 19.30, Zeneakadémia
Concerto bérlet (2)
Mahler: 10. szimfónia – Adagio
Beethoven: 9. szimfónia
Km.: Énekes szólisták, Magyar Rádió
Énekkara
Vez.: Ligeti András

December 18. 19.30, Zeneakadémia
Szimfónia bérlet (1)
Mahler: 10. szimfónia – Adagio
Beethoven: 9. szimfónia
Km.: énekes szólisták, Magyar Rádió
Énekkara
Vez.: Ligeti András

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

**Szeptember 27. 11.00 és 14.30,
HM Kult. és Szabadidő Közp.**
Unokák és nagyszülők hangversenyei
Sibelius: Finlandia
Rossini: Olasz nő Algírban – nyitány
Bizet: Részletek a Carmen c. operából
Grieg: Peer Gynt – részletek
Vez.: Gál Tamás

Október 2. 19.30, Zeneakadémia
Erdélyi Miklós bérlet
Rachmaninov: II. zongoraverseny
Brahms: III. szimfónia
Km.: Oravecz György
Vez.: Gál Tamás

Október 18. 19.30,

Zeneakadémia

Lukács Miklós bérlet
Piazzola: Concierto di Nacar
Piazzola: A négy évszak
Schumann: II. szimfónia
Km.: a Trio di Nacar (Argentína)
Vez.: Gál Tamás

November 5. 19.30,

Zeneakadémia

Lukács Miklós bérlet
Mozart: A-dúr szimfónia K. 201
Petrovics Emil: VI. kantáta
Hindemith: Mathis, a festő
Km.: a Magyar Rádió Énekkara
(karigazgató: Strausz Kálmán)
Vez.: Gál Tamás

November 12. 19.30,

Zeneakadémia

Erdélyi Miklós bérlet
Beethoven: Fidelio – nyitány
Mozart: Esz-dúr Sinfonia Concertante,
K. 197/b
Berlioz: Harold Itáliában
Km.: Jurij Gandelman (brácsa)
(Izrael) és a zenekar fűvös szólistái
Vez.: Jurij Szimov

November 20. 19.30,

Zeneakadémia

Erdélyi Miklós bérlet
Haydn: La vera constanza – nyitány
R. Strauss: Oboaverseny
Haydn: Esz-dúr szimfónia Nr. 22
(A filozófus)
R. Strauss: Rózsalovag – szvit
Km.: Kiss József
Vez.: Uri Mayer (Kanada)

December 3. 19.30,

Zeneakadémia

Lukács Miklós bérlet
Aharon Harlap: Apám nem áldja meg
a kenyeret – magyarországi bemutató
Mendelssohn: Hegedűverseny
Csajkovszkij: I. szimfónia
Km.: Maria Teresa Uribe, Ágoston
András
Vez.: Yaron Gottfried (Izrael)

December 6. 11.00 és 14.30,

HM Kult. és Szabadidő Közp.

Unokák és nagyszülők hangversenyei
Vivaldi: Az ősz
Mendelssohn: Hegedűverseny
– részlet
Glínka: Ruzslán és Ludmilla – nyitány
Km.: A MÁV Szimfonikus Zenekar
hegedűművészei
Vez.: Kókényessy Zoltán

December 11. 19.30, Zeneakadémia

Lukács Miklós bérlet
Mozart: Don Giovanni – nyitány
Hidas: Kürtverseny
Mahler: V. szimfónia
Km.: Szőke Zoltán
Vez.: Gál Tamás

MISKOLCI

SZIMFONIKUS ZENEKAR

2003. október 6. 19. 30,

Miskolci Nemzeti Színház

Szezonbérlet

Liszt: A-dúr zongoraverseny
Liszt: Magyar fantázia
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
(Epizódok egy művész életéből)
op. 14.
Km.: Jandó Jenő (zongora)
Vez.: Kovács László

2003. október 13. 19. 30,

Miskolci Nemzeti Színház

Népszerű bérlet
Dvořák: 4 szláv tánc op. 46, Nr. 2,
Nr. 5, Nr. 8
Op. 72, Nr.10.
Britten: Francia Népdalok
Dvořák: VIII. G-dúr szimfónia,
op. 88.
Km.: Denisa Neubarthová
(mezzoszoprán)
Vez.: Hans Richter

2003. október 27. 19.30,

Miskolci Nemzeti Színház

Mesterbérlet
Schubert: Rosamunda-nyitány
Grieg: a-moll zongoraverseny,
op. 16.
Csajkovszkij V. e-moll szimfónia,
op. 64.
Km.: Vásáry Tamás (zongora)
Vez.: Kovács László

2003. november 3. 19.30,

Miskolci Nemzeti Színház

Ünnepi hangverseny
40 éves a Miskolci Szimfonikus
Zenekar
Erkel: Ünnepi nyitány
Mendelssohn: e-moll hegedűverseny
Ránki: Pomádé király új ruhája

2003. november 17. 19.30,

Miskolci Nemzeti Színház

Népszerű bérlet
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Bach: III. Brandenburgi verseny
Mozart: Sinfonia concertante
Beethoven: III. Esz-dúr „Eroica”
szimfónia, op. 55.
Km.: Halász István (fagott),
Czimer Sándor (klarinét), Soós
Levente (oboa), Mohácsi István
Vez.: Pál Tamás

2003. november 24. 19.30,

Miskolci Nemzeti Színház

Szezonbérlet
Sibelius: d-moll hegedűverseny,
op. 47.
Sztaravinszkij: Tűzmadár-szvit
Kodály: Fölszállott a páva –
változatok egy magyar népdalra
Km.: Kokas Katalin (hegedű)
Vez.: Ács János

2003. december 1. 19.30,

Miskolci Nemzeti Színház

Mesterbérlet
Mendelssohn: III: a-moll „Skót”
szimfónia
Csajkovszkij: VI. h-moll
szimfónia
Vez.: Carolos Trikolidis

2003. december 8. 19.30,

Miskolci Nemzeti Színház

Népszerű bérlet

Schubert: h-moll „Befejezetlen”
szimfónia
Mozart: A-dúr zongoraverseny,
KV. 488.
Mahler: I. D-dúr „Titan”szimfónia
Km.: Frankl Péter (zongora)
Vez.: Kovács László

2003. december 15.

Szezonbérlet
Reményi Kamarazenekar
Művészeti vezető: Gál Károly
Km.: Spányi Miklós (csembaló)
J. S. Bach: G-dúr partita
BWV. 829.
Carl Philipp Emanuel Bach:
c-moll fantázia és fuga W. 119/7
(H. 75. 5.)
Grieg: Holberg-szvit
Carl Philipp Emanuel Bach: A-dúr
csembalóverseny W. 8 (H. 411)

2003. december 18. 19.00,

Selyemréti Szent István Templom

Karácsonyi hangverseny

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

Szeptember 25. 19.30,

Zeneakadémia

A 45. Budapesti Zenei Hetek nyitó
hangversenye
Bartók: Húsz magyar népdal (A szer-
ző és Kocsis Zoltán hangszerelésében)
Bartók: I. rapszódia
Bartók: II. rapszódia
Bartók: Concerto
Km.: Nemzeti Énekkar (karig.: Antal
Mátyás), Kelemen Barnabás, Hajnó-
czy Júlia, Lukin Márta, Fekete Attila,
Kálmándi Mihály
Vez.: Kocsis Zoltán

Október 3. 19.30, Zeneakadémia

Klempelel-bérlet/1
Rachmaninov: Capriccio bohémien,
op. 12
Rachmaninov-Kocsis: Hét dal
Rachmaninov: Harangok op. 35
Km.: Nemzeti Énekkar (karig.:
Antal Mátyás), Zoran Todorovich,
Felber Gabriella, Molnár András,
Massányi Viktor
Vez.: Hamar Zsolt

Október 5. 11.00

Millenáris Teátrum Ifjúsági bérlet/1
„Költészet”
Műsoron: Trubadúr-énekek,
madrigálok, Bach-motetták,
Beethoven, Schubert, Liszt, Debussy,
Kodály, Petrovics, Kurtág művei
Km.: Fekete Attila, Kállay Gábor,
Massányi Viktor, a Nemzeti Énekkar
művészei
Házigazda: Geszti Péter
Műsorvez.: Batta András
Vez.: Hamar Zsolt

Október 9. 19.30, Zeneakadémia

Somogyi-bérlet/1
Dvořák: Stabat Mater
Km.: MÁV Szimfonikus Zenekar,
Nemzeti Énekkar (karig.: Antal
Mátyás), Somogyi Eszter, Heim Mer-
cedes, Timothy Bentsch, Ionel Pantea
Vez.: Ondrej Lenard

Október 19. 19.30, Zeneakadémia

Ferencsik-bérlet/1
Ravel: Lúdanyó meséi – balett
Ravel: D-dúr zongoraverseny bal kézre
Rimcszkij-Korszakov: Seherezáde
Km.: Jean-Efflam Bavouzet (zongora)
Vez.: Jean-Claudé Casadesus

Október 25. 19.30, Zeneakadémia

Ferencsik-vérlet/2
George Benjamin: Sudden Time
Liszt: Haláltánc
Liszt: Magyar fantázia
Dvořák: IX. (e-moll) szimfónia
(„Az Újvilágból”), op. 95
Km.: Igor Roma (zongora)
Vez.: Kocsis Zoltán

November 7. 19.30, Zeneakadémia

Klemperer-bérlet/2
Ünnepi hangverseny Berlioz
születésének 200. évfordulójára
Berlioz: Rómái karnevál, op. 9
Berlioz: Nyári éjszakák – dalciklus,
op. 7
Berlioz: Te Deum, op. 22
Km.: Magyar Rádió Szimfonikus
Zenekara, Magyar Rádió Gyerme-
kórusa (karig.: Thész Gabriella),
Nemzeti Énekkar (karig.: Antal
Mátyás), Korondi Anna, Molnár
András, Virágh András (orgona)
Vez.: Antal Mátyás

November 24. 19.30, Zeneakadémia

Somogyi-bérlet/2
Haydn: C-dúr szimfónia, No. 82,
„A medve”
Prokofjev: III. zongoraverseny
Beethoven: III. (Eroica) szimfónia,
op. 55
Km.: Alexander Toradze (zongora)
Vez.: Kocsis Zoltán

November 28. 19.00, Győr,

Sportcsarnok

November 29., Székesfehérvár,

Sportcsarnok

December 1. 19.30, Budapest

Kongresszusi Központ

Bérleten kívüli hangverseny
Verdi: Requiem
Km.: Nemzeti Énekkar (karig.: Antal
Mátyás), Cserna Ildikó, Németh Judit,
Bándi János, Kovács Kolos (ének)
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

December 6. 19.30, Zeneakadémia

Ferencsik-bérlet/3
Brahms: Párkák éneke, op. 89
Sibelius: d-moll hegedűverseny, op. 47
Sztaravinszkij: Csillagarcú (Zvezdolikij)
Schönberg: Három szatíra Op. 28
Ravel: Antik menüett
Ravel: Spanyol rapszódia
Km.: Nemzeti Énekkar (karig.: Antal
Mátyás), Szergej Krilov (hegedű)
Vez.: Kocsis Zoltán

December 19. 19.30, Zeneakadémia

Somogyi-bérlet/3
J. S. Bach: Karácsonyi oratórium
(I., II., IV., VI. kantáta)
Km.: Nemzeti Énekkar (karig.: Antal
Mátyás), Korondi Anna, Németh
Judit, Timothy Bentsch, Kovács István
Vez.: Vashegyi György

**December 22. 19.30,
Zeneakadémia**

Klemperer-bérllet/3
Brahms: II. (B-dúr) zongoraverseny,
op. 83
Schubert: VI. szimfónia
Km.: Ránki Dezső
Vez.: Kocsis Zoltán

**PÉCSI SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

**2003. október 16. 19.30,
PTE Orvosi Karának aulája**

Breitner Bérllet I.
Egyetemi bérllet
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Pécsi Bach Énekegyüttes
(karigazgató: Lakner Tamás)
Bartók Béla: Csodálatos mandarin,
op.19
Mahler: X. szimfónia, Fisz dúr
R. Strauss: Till Eulenspiegel vidám
csínyjei, op.28.

2003. november 3. 19.30,

Pécsi Bazilika

Oratórium bérllet I.
Pécsi Szimfonikus Zenekar
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Sümei Eszter, Wiedemann
Bernadett, Kovácsházi István,
Rácz István, Nemzeti Énekar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Verdi: Requiem

2003. november 28. 19.30,

PTE Orvosi Karának aulája

Breitner Bérllet II.
Egyetemi bérllet
Vez.: Howard Williams
Km.: Malfrid Sand, Russell
Hibberd, Simon Neal
Wagner: Trisztán és Izolda
– részletek

2003. december 11. 19.30,

PTE Orvosi Karának aulája

Breitner Bérllet III.
Egyetemi bérllet
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Kertesi Ingrid (ének),
Tímár Judit (fuvola),
Balikó Tamás (narrátor),
a Pannon Volán Rt. Bartók Béla
Férfikara
Schönberg: Egy varsói menekült,
op.46.
Ibert: Fuvolaverseny
Mahler: IV. szimfónia, G-dúr

2003. december 17. 19.30,

Pécsi Bazilika

Oratórium bérllet II.
Vez.: Howard Williams (Anglia)
Km.: Kiss Noémi, Megyesi
Schwartz Lúcia, Szappanos Tibor,
Kovács István,
Pécsi Bach Énekegyüttes
(karigazgató: Lakner Tamás)
Händel: Messiás

**A SZEGEDI SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

**2003. szeptember 13. 19.00,
Adelsheim (Németország)**

Haydn: Szimfónia n. 49
(„La passione”)
Mendelssohn: 42. zsolttár
Fauré: Requiem
Km.: Fränkischer Madrigalchor
Vez.: Erich Werner

2003. szeptember 23., 12.00,

Magyar Nemzeti Galéria

Hangverseny délidőben
– a Bartók rádió élő közvetítése
Weber: A bűvös vadász – nyitány
Mendelssohn: Hegedűverseny
Kodály: Fölszállott a páva
– variációk magyar népdalra
Km.: Kosztándi István (hegedű)
Vez.: Gyüdi Sándor

2003. október 11., ill. 20.

**San Sebastián, ill. Valladolid
(Spanyolország)**

Puccini: Messa di Gloria
Prokofjev: Alekszandr Nyevszkij
Km.: Orfeón Donostiarra
Vez.: José Antonio Sáinz Alfaro

2003. október 18., 21., 24., 27. 20.00,

Bilbao (Spanyolország)

operaelőadások, Bizet: Carmen

2003. november 1. 19.30,

Szegedi Nemzeti Színház

Vaszy-bérllet/1.
Halottak napi hangverseny
A zenekar száz éve született alapító
mestere, Vaszy Viktor emlékére
Verdi: Requiem
Km.: Rálik Szilvia, Szonda Éva,
Fekete Attila, Gregor József,
Vaszy Viktor Kórus
Vez.: Gyüdi Sándor

2003. november 5. 19.00,

Piarista Gimnázium temploma

Haydn: Szimfónia n. 49
(„La passione”)
Mendelssohn: 42. zsolttár
Fauré: Requiem
Km.: Fränkischer Madrigalchor
Vez.: Erich Werner

2003. november 13. 19.30,

Szegedi Nemzeti Színház

Fricsay-bérllet/1.
Haydn: Szimfónia n. 48
Mozart: c-moll zongoraverseny
K. 491
C. Franck: Szimfónia
Vez.: Christoph Mangou
(Franciaország)

2003. november 16. 19.00,

SZTE Konzervatórium,

Fricsay-terem

Vántus István Kortárszenei Napok
Szöllősy: IV. concerto
Vántus: Aranykoporsó – jelenet
az operából
Vez.: Gyüdi Sándor

2003. november 20. 19.30,

Szegedi Nemzeti Színház

Vaszy-bérllet/2.
Beethoven: VI. szimfónia
Bartók–Serly: Brácsaverseny
Stravinsky: Tűzmadár
Km.: Sonja Atherton

(Franciaország) – gordonka(!)
Vez.: Füst János

2003. november 30. 11.00,

Szegedi Nemzeti Színház

Matiné-bérllet/1.
Händel: F-dúr Concerto grosso,
op. 3. n. 4.
Prokofjev: Péter és a farkas
Vez.: Molnár László

2003. december 7. 11.00,

Szegedi Nemzeti Színház

Matiné-bérllet/2.
Vez.: Vesna Souc (Szerbia)

2003. december 12. 19.00,

Szegedi Nemzeti Színház

opera-felújítás
Puccini: Tosca
Vez.: Molnár László

2003. december 13. 19.00,

Szegedi Nemzeti Színház

operaelőadás
Puccini: Tosca
Vez.: Gyüdi Sándor

2003. december 18. 19.30,

Szegedi Nemzeti Színház

Fricsay-bérllet/2.
Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
d-moll zongoraverseny, I. szimfónia
Km.: Franckl Péter
(Nagy-Britannia) – zongora
Vez.: Füst János

2003. dec. 19. péntek 19.00,

Szegedi Nemzeti Színház

operaelőadás
Puccini: Tosca
Vez.: Molnár László

2003. december 20. 19.00,

Szegedi Nemzeti Színház

operaelőadás
Puccini: Tosca
Vez.: Gyüdi Sándor

**SZOMBATHELYI
SZIMFONIKUS ZENEKAR**

Szeptember 12. 19.30

Rajter bérllet 1.
Glinka: Ivan Szuszanyin – nyitány
Quantz: G-dúr fuvolaverseny
No. 161
Lajtha: 6. szimfónia Op. 61
Km.: Sz. Szalai Mária (fuvola)
Vez.: Pál Tamás

Szeptember 25–28.

Nemzetközi Haydn-áriaverseny

Szeptember 30.

Filharmonia – Raiffeisen bérllet 1.
Zene Világnapja tiszteletére, zongo-
raavató hangverseny
Bogányi Gergely válogatása remek-
művekből
Schumann: Manfred – nyitány
Op. 16
Vez.: Pál Tamás

Október 3. 19.30

Rajter-bérllet 2.
Smetana: Moldva

Saint-Saëns: 2. g-moll
zongoraverseny Op. 22
Mendelssohn: 3. a-moll „Skót”
szimfónia Op. 56
Km.: Aima Maria Labbra-Makk
(Ausztria) (zongora)
Vez.: Pál Tamás

Október 17. 19.30

Rajter-bérllet 3.
Szabados György zongoraestje

Október 27. 19.30

Filharmonia – Raiffeisen
bérllet 2.
Haydn: D-dúr szimfónia No. 19
Mozart: Esz-dúr Sinfonia
concertante K. 320 d (364)
Mozart: Esz-dúr szimfónia
K. 543
Km.: Sebestyén Ernő (München)
(hegedű), Mile Kosi (Ljubljana)
(brácsa)
Vez.: Alpaslan Ertüingalp

November 11. 19.30

Filharmonia – Raiffeisen bérllet 3.
Győri Filharmonikus Zenekar
hangversenye
Berlioz: Lear király – nyitány
Berlioz: Nyári éjszakák
– dalciklus Op. 7
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Op. 14
Km.: Isabelle Carls (Franciaország)
(ének)
Vez.: Philippe de Chalendar

November 24. 19.30

Rajter-bérllet 4.
Schubert: Rosamunda-nyitány
D. 444
Bruch: g-moll hegedűverseny No. 1.
Op. 26.
Schumann: 1. B-dúr „Tavaszi”
szimfónia Op. 38.
Km.: Eduardo Zosi (Olaszország)
(hegedű)
Vez.: Pál Tamás

December 5. 19.30

Rajter-bérllet 5.
Beethoven: 2. B-dúr zongoraver-
seny Op. 19.
Szigeti István: Requiem
– ősbemutató
Km.: Alpaslan Ertüingalp
(zongora, énekművészek, kórusok)
Vez.: Alpaslan Ertüingalp

December 8. 19.30

Filharmonia – Raiffeisen
bérllet 4.
A Liszt Ferenc Kamarazenekar
másora
Beethoven: c-moll vonósnygyes
Op. 18. No. 4.
Bach: d-moll zongoraverseny
BWV 1052
Csajkovszkij: Firenzei emlék
Km.: Maria Jose Morais
(Portugália) (zongora)
Hangversenymester: Rolla János

December 29. és 30. 19.30

Szilveszteri Gála
Vez.: Pál Tamás

NE VEGYE MEG, LOPOTT HANGSZER!

Felhívás minden muzsikus kolléga és hangszerész részére!!!

Keszthelyen 2003. augusztusában
egy magánszemélytől az alábbi hangszereket lopták el:

BINDENNAGEL 4/4 hegedű – gyártási éve 1827

Ismertető jegyei:

- lila Pirastro húrok
- Erős József javította, esetleg a lábban is jelzés
- az álltartó világos
- a hason, a lábtól jobbra, az álltartótól kb. 10-12 cm-re repedés
- háta szépen erezett
- **Pfretschner 4/4 vonó**, kicsit kopott
- üvegszálas, fekete, hegedű formájú német gyártmányú tok

GENIAL VIOLIN 3/4 erdélyi cselló gy. sz. 748042002

- Új hangszer
- C húr fele csapott fogólap
- Kék esetleg zöld **Jargar** húrokkal
- 3/4 vonó. A vonóban FGY (Festetics György) vagy K (Keszthely) jelzés
- kínai puha tok.

A becsületes megtalálónak vagy nyomravezetőnek jutalmat ajánlunk fel. Kérem, ha bármilyen információja van az eltűnt hangszerekkel kapcsolatban, hívjon fel: GULYÁS GABRIELLA 16-20-381-6231

Köszönöm.

**ELLOPTÁK Molnár Gyula kollégánk
nagyon értékes Schmid Goldmessing
tripla kürtjét. Gyári szám: 17119**

**Aki tud valamit a hangszerről,
kérjük, értesítse a Győri Filharmonikusokat.**

Tel.: 96/312-452 Fax: 96/319-232

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA, VALAMINT A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS KULTURÁLIS ÜGYSZÁLLYA támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felelős kiadó és szerkesztő: **POPA PÉTER**

Nyomdai kivitelezés: PUBLIKITAS
1021 Budapest, Tárogtató út 26.
Telefon/fax: 200-7330
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

**A Magyar Szimfonikus
Zenekarok Szövetségének tagjai:**

BM Duna Szimfonikus Zenekar
Cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Telefon: 317-3142
Próbaterem: 1124 Budapest,
Németvölgyi út 41.
Tel./fax: 355-8330; 355-2611/156, 177
E-mail: orchestra@dunazkr.axelero.hu
www.orchestra-duna.hu

**Budafoki Dohnányi Ernő
Szimfonikus Zenekar Kht.**
Cím: 1221 Budapest,
Ady Endre út 25.
Levélcíme: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
e-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest,
Rottenbiller u. 16-22.
Telefon: 322-1488, 479-0810
Fax: 413-6365

**Danubia Ifjúsági
Filharmonikus Zenekar**
1067 Budapest, Csengery u. 98.
(Fáklya klub)
Levélcíme: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel./fax: (+36-1) 269-1178
Sms: 06/20-20-20-11
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200
Fax: (52) 412-395
e-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452
Fax: (96) 319-232

**Magyar Nemzeti Filharmonikus
Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.**
1051 Budapest, Vörösmarty tér 1.
Tel.: 411-6600, 411-6613
Fax: 411-6614
e-mail: info@filharmonikusok.hu
http://www.filharmonikusok.hu
http://www.hunphilharmonic.org.hu

**Magyar Állami Operaház
Budapesti Filharmoniai Társaság
Zenekara**
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550; fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

**Magyar Rádió
Szimfonikus Zenekara**
1800 Budapest, Bródy S. u. 5-7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Matáv Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Tel.: 215-5358; fax: 215-5462
e-mail: btg@tza.hu
http://orchestra.victorinet.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 tel./fax: 338-4085
e-mail: bco.fenyo@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695
Fax: (46) 351-497
www.mso.hu.missy@elender.hu

Pécsi Szimfonikus Zenekar
7621 Pécs, Király u. 10.
Tel.: (72) 324-350, 242-793
Fax: 324-350/18, 242-793/18
e-mail: pecssymp@externet.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
e-mail: orch@symp-h-szeged.hu
www.symp-h-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
e-mail:
savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

Fotó: Moldvai József

Walter
Suskind 1967

Magyarországon jártak...

Walter Suskind